

sosyalist iktidar

AYLIK
SİYASİ
DERGİ

HAZİRAN 1980 SAYI 9

Politik ortamın iyiden iyiye kızıştığı ülkemizde, Sosyalist İktidar, sekiz ay geride bıraktı. Bu sekiz ayın yargısını, hiç kuşkusuz okurlarımız yapacak. Yine de Sosyalist İktidar olarak, Türkiye sosyalist hareketinin bilgi dağarcığına önemli katkılarda bulunduğumuzu, bundan da önemlisi, soru sormaya alışkın olmayan Türkiye solunun önüne kimi yaşamsal sorunları çıkarabildiğimizi sanıyoruz.

Geçtiğimiz ayın olaylarının bir bölümü, dergimizin ilk sayfalarında yer alıyor. «Bir bölümü» dedik, çünkü, koşullar bizi, derginin çıkışından hayli önce, yazıları dizgiye teslim etmeye zorluyor. Bu nedenle, Türkiye toplumu-

nu etkileyen kimi olayların çözümlemesini bu sayfalarda bulamayan okurlarımızın, bizi anlayışla karşılayacağına inanıyoruz.

Değerli ozan Kemal Özer, Sosyalist İktidar'a 15-16 Haziran'ı yaşatan dizeleriyle katkıda bulundu. Onuncu yılını kutladığımız büyük Haziran direnişini yeniden hatırlarken, sosyalistler olarak, eksikliklerimizi, hatalarımızı bir kez daha gözden geçirme zamanıdır. Umarız, Türkiye sosyalist hareketindeki herkes yapar bunu.

Türkiye'de «Faşizm»den çok sözü edilen bir başka konu var mı? Sosyalist İktidar'ın elinizdeki sayısında bu hassas konuya ilişkin derinlemesine bir çözümleme yer alıyor. Durmuş Tiryaki'nin çalışması, faşizm olgusunun çeşitli ele alınış biçimlerini titizlikle irdeliyor. Kendini hazır şablonlarla sınırlı görmeyen, faşizm olgusuna daha eksiksiz yaklaşmakta yarar gören her okurun, Tiryaki'nin bu incelemesi üzerinde gereğince duracağına inanıyoruz.

Sosyalist İktidar'ın «polemik meraklısı» olmadığına daha önce de değinmiştik. Ancak öyle koşullar doğuyor ki, kimi eleştirilere yanıt vermemek mümkün değil. Sosyalist İktidar'ın 4. sayısına yer alan ve Bulgaristan devrimini inceleyen yazı önemli yankılar uyandırdı. «Birlik Yolu» dergisinde, bu yazıya ilişkin bir eleştiri de yer aldı. Ömer Kükner, bu eleştiriye, önemli noktalara da değinerek yanıtıyor.

Arkadaşımız Ali Yıldırım'ın yazısı, ilk bakışta klasik bir «ekonomi yazısı» izlenimini uyandırabilir. Daha doğrusu, Türkiye solcusu, bu tür yazılara «ekonomi yazısı» der geçer. Ancak, Ali Yıldırım, bu yazısında, dün «yarı feodal» bulunan Türkiye'yi bugün «emperyalizm» aşamasına getirenlerle hesaplaşıyor. Ali Yıldırım, bir bakıma, «doğruda» durmanın ekonomiyeye yansıyan gereklerine değiniyor. yazısında.

Bikkinlik verip vermediğini bilmiyoruz, ama «sosyalist devrim-milli demokratik devrim» tartışmaları, Türkiye sosyalist hareketinin ayrılmaz bir parçası haline geldi. Ama elbette, konuya yaklaşım biçimleri o kadar zengin ki, bu zenginlik gerçekleştiğinde tartışmanın kısır biçimlerinin de aşılması olasılığı büyük. İşte Servet Ulusoy «Olayların Kontrol Ettiği Sol» adlı çalışmasında, klasik bir «örgüt»ten hareketle klasik bir konuyu ele almasına karşılık, soruna farklı bir açıdan yaklaşıyor. Aynı konuyu, başka açılardan ele alanlar da olacak ileride.

Sosyalist İktidar'ın bu sayısında yer alan çeviri, felsefeye ilişkin. «Mark-sist-Leninist Felsefe ve Sağduyu» başlığını taşıyan tebliğ, 17-19 Nisan tarihleri arasında Felsefe Kurumunca düzenlenen bir seminerde, Hacettepe Üniversitesi'nde sunuldu. Sunan, Bulgar felsefecisi Dobrin Spasov idi. Spasov'un tebliğinin çevirisini, okurlarımıza sunuyoruz.

Okurlarımızdan, «Sosyalist İktidar Sözlüğü»nün yararlarına ilişkin, şevklendirici notlar, yazılar alıyoruz. Elbette, klasik anlamda bir «sözlük» değil bu. Yine de, özellikle Türkiye sol hareketinde upuzun bir «bilinmeyen bilinmeyenler» listesi bulunduğuna göre, «sözlük» çalışmasının materyali de ortaya çıkıyor. Özetle «Sosyalist İktidar Sözlüğü»nün tek amacı, yabancı ya da teknik kelimeleri anlatmak değil. Sözü edilip de içi pek bilinmeyen konular, çalışmalar, kurumlar ve kişiler de Sosyalist İktidar'ın bu bölümünün kapsamına giriyor.

Temmuz ayında, daha doyurucu bir içerikle karşınızda olma umuduyla,

Sosyalist İktidar

sosyalist iktidar

**AYLIK
SİYASİ
DERGİ**

HAZİRAN 1980 SAYI : 9

Belirsizlikte Yaşayan Dengeler Ülkesi Sosyalist İktidar	3
On yıl Sonra : Gurur ve Burukluk	13
16 Haziran Kavşağı Kemal ÖZER	15
Faşizm Çözümlerleri ve Günümüz	
Durmuş TIRYAKİ	17
Sosyalist Devrimin ABC'si Üzerine, Bir Kez Daha	
Ömer KÜKNER	46
«Dışa Açılmama» Bunalımın Nedeni Değildir	
Ali YILDIRIM	62
Olayların Kontrol Ettiği «Sol» Servet ULUSOY	76
Marksist — Leninist Felsefe ve Sağduyu	
Dobrin SPASOV Çeviren: Yeşim BAŞEĞMEZ	88
Sosyalist İktidar Sözlüğü	96

**Sahibi : Savaş AL / Genel Yayın Yönetmeni : Metin ÇULHAOĞLU / Yazı İşleri Sorumlusu : İlhan AKALIN / Yönetim Yeri : Sümer Sokak 37/15 ANKARA / Sayısı 50 Lira / 12 Sayı Abone Tutarı 600 Lira, 6 Sayı Abone Tutarı 300 Lira / Yurt Dışı Abone Tutarı Yurt İçi Koşulların iki katıdır / Basıldığı Yer : UTKU BASIMEVİ : Ali Suavi Sokak 30 Telefon : 29 87 26
MALTEPE - ANKARA**

BELİRSİZLİKTE YAŞAYAN DENGELER ÜLKESİ

Eski, ama köklü bir Marksist çözümleme, günümüz Türkiye'si pratiğinde öylesine somutlanıyor, doğrulanıyor ki.

Çözümleme şöyle: Gerçeklik payı ne olursa olsun, «dış tehlike» imajının, burjuvazi açısından sağladığı önemli yararlar var. Egemen sınıflar, «dış tehlike» öcüsünü sık sık kullanmışlar. Gerçekte böyle bir tehlike olmasa bile, bu temayı, günlük politik yaşamın bir ayrılmaz parçası haline getirmişler. Niçin? Kendi aygıtlarını daha da tahkim edebilmek, küresel hareketlenmenin, siyasal mücadelelerin karşısına daha güçlü, daha amansız silahlar çıkarabilmek için.

İşte ülkemizde de özellikle son aylarda yoğunluk kazanan bir «dış tehdit» yaygarasıdır gidiyor. CHP Genel Başkanı Ecevit sözlerine zaman zaman «sınırlarımıza ateş yağdığı bir dönemde...» cümlesiyle başlama gereğini duyuyor. Basının başı. «komşularımızı tanıyalım» kampanyası açtı, sürdürüyor. Sonucu da belli gibi: Türkiye'nin upuzun sınırlarının bir tek dost ülke bile barındırmadığını söyleyecek. Sonra NATO Askereri Komite Başkanı Gundersen'in balonunu uçarken görüyoruz havalarda: Sovyetler Birliği, Türkiye sınırlarından yığınak yapıyormuş... Böylece sürüp gidiyor.

Bütün bunlara, daha doğrusu Türkiye'ye, yine döneceğiz. Ama önce, bir dünya turu atalım derseniz.

SIKIŞAN EMPERYALİZM UMUT KAPISI BULABİLECEK Mİ?

Nisan ayının sonlarında, Avrupa Komünist ve işçi partilerinin ortak toplantısı, Paris'te yapıldı. Toplantıya katılan SBKP heyetinin başında Parti'nin Politbüro ve Merkez Komitesi genel sekreteri Ponomaryov da bulunuyordu. Ponomaryov'un, Avrupa komünist ve işçi partileri temsilcilerine hitap ettiği konuşmasında, şu vurgulama dikkat çekmektedir:

«Günümüzün en önemli sorunu olan savaş ve barış sorununun, dünyanın çok büyük ilerici değişimler geçirdiği bir sırada böylesine

keskin biçimde yeniden ortaya çıkması, biz komünistler için ayrı bir öneme sahiptir. »

İşte, Türkiye'deki burjuva politikacılarının işlediği «dış tehlike» temasının motifleri, gerçekten de Ponomaryov'un sözlerinde gizlidir. Gerçekten de «dünyanın çok büyük ilerici değişimler geçirmesi» durumudur söz konusu olan. Ve yine sorun, bu ilerici değişimleri engellemek isteyenlerin yarattığı «savaş ya da barış» sorunu, daha doğrusu, savaş kışkırtıcılığıdır. Türkiye'deki burjuva politikacılarının bunu gündelik çıkarlara uygun biçimde kullanma yöntemleri ise «sınırlarımıza yağın ateş» gibi ateşli sözlerle ifade edilen «dış tehlike» yaygarasıdır. Türkiye'nin burjuva politikacıları haksızdır; çünkü ortada sosyalist sistemden kaynaklanan ve Türkiye'ye uzanan hiçbir dış tehlike yoktur. Ama Türkiye'nin burjuva politikacıları bir bakıma haklıdır da. Çünkü, özel olarak Türkiye'nin olmasa da, bağlı bulunduğu emperyalist-kapitalist sistemin sınırları tehdit altındadır. Saldırı ya da savaşın değil, ilerici değişikliklerin tehdidi altında.

ABD, Afganistan yenilgisini, bunu izleyen Gandhi sıkınlığını, bir İran harekatı ile telafi etme gereğini duydu. Ancak İran'a yapılan müdahaleyi bir «rehine kurtarma» operasyonundan ibaret görmek ne ölçüde doğrudur? Olaydan, yani başarısız operasyondan sonra toplanabilen kimi bilgiler, girişimin bundan ibaret olmadığını gösteriyor. ABD'nin girişimi, İran'da kotarılan bir emperyalizm yanlısı ayaklanmanın kıvılcımı olarak düşünülmüştü. Dolayısıyla, başarısızlığa uğrayan, yalnızca «rehineleri kurtarma» girişimi değil, İran'ı karıştırma planlarıdır aynı zamanda. Sırada, pratik başarısızlığın temelinde helikopter ve uçaklara ilişkin teknolojik nedenlerin mi, yoksa iki sistem arası ilişkiye ilişkin politik girişimlerin mi yattığı sorusu var. Bunu da tarih yanıtlayacak.

Ancak, emperyalist sistemin sınırları yalnızca Doğu'dan sıkıştırılıyor da değildir. ABD'nin yumuşak karnı Karayip bölgesi ve güneyinde de ilginç gelişmeler cereyan etmektedir. *Sosyalist İktidar*'ın Şubat sayısında şu değerlendirmeye yer verilmişti : «Ancak emperyalizm, Çin aracılığı ile Asya'da girişebileceği yeni provokasyonların yanı sıra, örneğin Küba gibi burnunun dibindeki sosyalist ülkelerde tansiyon noktaları yaratmayı da deneyebilir.»

ABD bunu, «mülteciler sorunu» aracılığı ile denemiştir. Ancak, Küba yöneticilerinin ve Castro'nun yerinde çıkışları sonucunda, «yaya kalan» ABD olmuştur. Dahası, Nikaragua'daki gelişmeler de Amerikan emperyalizmi için iç karartıcı boyutlar taşımaktadır. Nikaragua'daki yeni yönetimin içişleri bakanı Borge «devrim depara kalktı, artık bizi

kimse durduramaz» sözleriyle ülkenin yeni yönelimini açıklamaya çalışmıştır. Daha uzaklarda, Güney Kore'de kitle eylemleri güç kazanmaktadır. Liberya'da yeni rejimin «sosyalizm olacağı» açıklanmıştır.

Ponomaryov'un sözlerinin ardında yatan gelişmeler, kısaca böyle özetlenebilir. Peki, bütün bunların arasında Tito sonrası Yugoslavya, emperyalizm için yeni bir umut kapısı olabilecek midir? Hiç kuşkusuz, emperyalizm bu kapıyı sonuna kadar zorlamaya çalışacaktır. Ancak, onun da bildiği bir gerçek vardır ortada: Sonuna kadar zorlanan kapının, kısa bir süre sonra, emperyalizm için ardına kadar kapalı haline gelmesi olasılığı yüksektir. Daha açığı, Yugoslavya'da, dünya sosyalist sisteminden uzağa doğru atılacak her adım, tam kendi zıddını da içinde taşıyan geçici adımlar olabilecektir ve emperyalizmin Yugoslavya'dan fazla umuda kapılması için ciddi nedenler yoktur.

AVRUPA : NEREYE BİR KOLTUK DEĞNEĞİ ?

Yugoslavya ile Avrupa'ya döndük.

Gerçekten de, mekan olarak beş kıtaya yayılsa bile, iki sistem arası mücadelenin kilit noktası, Avrupa'dır. Emperyalist sistem için Avrupa, bir «eski dost»tan ibaret değildir. Aynı zamanda bir son kaledir. Bir geri çekilme ve güç toplama bölgesidir. Kendi yetki devretmeye çalıştığı güçlerin toplandığı bölgesidir. Ezeli düşmanına, sosyalist sisteme komşuluk eden yandaşlarının bulunduğu Avrupa'dır.

Ama bütün bu söylediklerimiz, Avrupa'nın ABD için bir kapalı av alanı olduğu sonucuna götürmemelidir bizleri. Aynı Avrupa, aynı zamanda sınıf mücadelelerinin beşiği olan kıtadır. İki dünya savaşının acısını en derinden duyan insanların ve nesillerinin yaşadığı bölgedir. Ve daha da önemlisi, aynı Avrupa, emperyalizm için taşıdığı büyük önem karşın, öte yandan da sosyalist sistemin onu ABD dümensuyundan koparabileceği potansiyellerin bulunduğu bir bölgedir. Özetle, ABD emperyalizmi, son kalesini sonuna kadar savunma, orayı bir saldırı üssü haline getirme çabasında iken, sosyalist sistem de emperyalizmin bu güçlü halkasını kırma, böylelikle de ABD'yi giderek artan ölçülerde tecrit etme çabalarını sürdürmektedir. Ponomaryov, sözünü ettiğimiz toplantıda, bu gerçeği de vurgulamıştır:

«Uçuruma doğru koşuyu durdurma ve militarist güçlerin korkunç planlarını engel olma olanağı vardır. 'Yumuşama potansiyeli' özellikle Avrupa'da çok büyüktür. Burada yumuşama çok derin kökler salmıştır. . . Washington'un Batı Avrupa'ya Batı Avrupalıların

ulusal çıkarlarına ters düşen ve onları evlerinden uzakta maceralara sürüklemekle tehdit eden 'dünya jandarmasının' yardımcılığı rolünü zorla kabul ettirme planlarına kesinlikle karşı çıkılmalıdır.»

ABD emperyalizmin, Batı Avrupa halklarını sonu belirsiz maceralara inandırma olanağı kalmamıştır. Bu tür girişimlere, Batı Avrupa halkları «hayır» diyeceklerdir. Ve ABD emperyalizmin en gönüllü yardımcıları bile kitlelerdeki bu tepkinin farkındadırlar. Farkında olmalıdırlar ki, Schmidt bile «Batı Avrupa'da detantın sürmesinden yana olduğunu» açıklayabilmektedir. Hiç kuşkusuz Schmidt'i buna iten, barış severliği vb. değil, kitlelerdeki tepkiyi az çok kestirebilmesidir.

Sözünü ettiğimiz genel tablo, hiç kuşkusuz onun bir parçası olan Türkiye'yi ve Türkiye'nin burjuva politikacılarını da etkilemektedir. Türkiye'nin iflah olmaz ekonomik sorunları, daha da emperyalist sistemin Doğu sınırında kendisine verilen görevlerle, belirli ölçülerde yürütülmek istenen Türkiye «ostpolitığının» (doğu politikası) kaçınılmaz olarak gelişmesi, Türkiye'yi daha karmaşık bir konuma yerleştirmiştir. Özetle çelişki, iki yıl önce bir gazetecinin deyimleştirmeye çalıştığı «batı ile müttefik, doğu ile dost olma» politikasının, özellikle günümüz koşullarında güçleşmesinden, kimsenin üstesinden gelemeyeceği bir cambazlık haline gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Şimdi dış politika alanında Türkiye, bu olanaksız cambazlığı denemeye çalışmaktadır. Dışişleri Bakanı Erkmén'in Televizyonda milyonlarca kişi tarafından izlenen sinir krizleri de bu cambazlığın özgün güçlüklerinden kaynaklanmaktadır.

ÜST YAPIDA CAMBAZLIK GÖSTERİLERİ

Şimdi Türkiye burjuvazisi ve onun politik temsilcileri bu cambazlık sırasında, hiç olmazsa, «dış tehlike» teması ile vidaları sıkıştırma çabaları içine girmiştir. Türkiye politikasında pek geçerli olan bir yöneme yine başvurulmuş, 1 Mayıs tartışmaları ve ortamı sürüp giderken, Savunma ve İşbirliği anlaşması açıklanmıştır. «SİA» olarak adlandırılan bu anlaşma uyarınca, ABD ülkemizdeki 12 üssü «ortak» olarak kullanabilecektir. Ama tabii, bu üsler hiçbir zaman İran'a karşı kullanılmayacaktır!

Sosyalist İktidar'ın önceki sayısında «çivisi çıkmış» deyimini kullandı Türkiye ve Türkiye'nin günlük politikası için. Bu çivisi çıkmışlığın, günlük politikada sergilediği çok sayıda örneklere de değinilmişti yine bir önceki sayıda. Aradan geçen zamana sıkışan kimi örnekleri

sırayalım. Aralarında çelişkili gülünçlükler de var, gülünçlü çelişkiler de.

«Dış tehlike» imjanın, Türkiye burjuvazisinin ve politikacılarının adeta suyu ekmeği haline haline geldiğini söylemiştik daha önce. Ama bu dış tehlike öncüsünü içerideki «komünizm»le çok doğrudan, çok «açık» birleştirme ve «somutlama» görevi, yine sıkıyönetime düştü. Ne mi oldu? Bir anarşist çete yakalanmıştı; bunlar komünist ve anarşistti. Ele başları da bir Ermeni. Ne kadar korkunç değil mi? Böylece «dış tehlike»nin bir parçası olarak ülke dışında elçilik görevlerimize kurşun sıkan şoven Ermenilerle ülke içindeki «sosyalizm» arasında müthiş bir doğrudanlık kurulabiliyordu.

Örnekleri az daha çoğaltacağız. Ancak daha önce bir ilginç noktaya da değinmek istiyoruz. Türkiye'nin sürüklendiği bunalım ve bunun doğal sonucu olarak ortaya çıkan belirsizlik, Türkiye'de bir çok üst yapı kurumunu aşırı bir dengencilğe itmştir. Burjuva düzeninin üst yapı kurumlarından her biri, bu belirsizliği dikkate alarak Türkiye hariçyesinin dış politikada uygulamaya çalıştığına benzer bir cambazlığı içeride yürütmeye çalışmaktadır.

Sıkıyönetim, 1 Mayıs'ı yasaklıyor. Bu gidişle, en azından İstanbul gibi kentlerde 1 Mayıs'ı «Sıkıyönetim bayramı» ilan edip kestirme bir çözüm bulunacağı benziyor! Ama aynı sıkıyönetim görevlileri emekçi halkın çıkarları konusunda çok ama çok titiz olduklarını gösterecek bildiriler yayınlama gereğini de duyuyor.

Televizyon, 1 Mayıs'ı yasaklayanların bildirilerini ve gerçeklerini açıklıyor. Ama hemen ardından 1 Mayıs'ların «özgürlükçü» Batı Avrupa ülkelerinde milyonlarca insan tarafından nasıl kutlandığını gösteriyor. nasıl eziyet verdiklerini» dinliyor, sonra da «özgürlükçü» İsveç'te greve giden dokuz milyon işçinin hayatı nasıl felçe uğrattığını öğreniyor.

«Özgürlükçü» kurumların başında yer alan Anayasa Mahkemesi ise, Türkiye Emekçi Partisi'ni kapatarak. kimi özgürlükler konusunda ne kadar «ölçülü» davranabileceğini kanıtlama gereğini duyuyor.

«Regaip kandilinde Atatür'ü hedef alan gösterileri yapanlar ve destekleyenler, Türkiye'de çok ama çok küçük bir azınlıktır.» Böyle diyen bildiriler yayınlanıyor. Hemen ardından, bu tür gösterilerin ardında «oy avcılığı» merakında bir siyasal partinin varlığının bulunduğu söylenip bu parti dolaylı olarak kınanıyor. Böylece, «çok ama çok küçük bir azınlığa yönelik oy avcılığı» türünden bir olgu çıkıyor karşı-mıza.

Çok söylendi, ama yineliyelim: Tüm bunlar, egemen sınıfların eskisi gibi yönetememeleri temel olgusunun görünürdeki yansımalarıdır. Günlük politikada su yüzüne çıkan örnekleridir. Gerçekten de, egemen sınıflar, eskisi gibi yönetmekten acizdirler. Bayar'ın yaşgünü kutlamaları, iki eski DP'li bakanın varlığı, Afganistan'dan kir Kore imal etme çabaları, Orta Doğu Jandarmalığına özenme girişimleri 1950-60 arasını geri mi getirecektir? Demokratik Parti'nin kendini feshetmesi, MSP'nin bir yerlere sıkıştırılmak istenmesi 1965-70 arasını yeniden mi yaşatacaktır sanki? Komutanların, Evren'in birbirini izleyen «uyarıları», Anayasa Mahkemesi'nin TEP'in kaapatılmasına ilişkin «uğursuz mesajı» sonuçta yeni bir 12 Mart dönemi getirirse bile, bunun sonu ne olacaktır? İşte bütün bunlar, Türkiye politikasını ve tüm üst yapı üurumlarını (burunlarının doğrultusunda gidenler hariç) aşırı dengeci yapan belirsizliklerdir.

«PROGRAM» AMA O NEREDEN ÇIKACAK?

Dengecilerin arasında Türkiye basının ünlü ve gamsız baykuşlarından Metin Toker de vardır. Toker'in 18 Mayıs tarihli Hürriyet yazısı, şu sözleri içermektedir:

«Bir memlekete bir askeri hareketin çok ama çok pahalıya malolacağı gerçeği, mevcut konjonktürde bunun içeride ve dışarda katlanılmaz güçlükler doğuracağı bilinci demokrasilerin sorumsuzlaşma ve soysuzlaşmasının ilelebet mazereti olamaz. Bir noktaya gelinebilir ki bu gerçeği görenler ve o bilinçte olanlar saf dışı kalırlar.»

Toker'in «denge»si de açıktır. Şöyle diyor: Bir askeri darbe, ne kadar tehlikeli olsa, ne ölçüde pahalıya malolsa da, yine «kaçınılmaz» olabilir. Toker, «yanlış olanın kaçınılmaz olabileceğini» bugünden haber verme gereğini duymaktadır.

Burada, tartışıla tartışıla kabak tadı veren bir soruna yeniden, ama kısaca dönülebilir. Türkiye'nin, devrime götürülmesi kısa dönemde mümkün olmayan objektivitesi, yine kısa dönemde askeri bir müdahale ile gerilere taşınabilir mi?

Dış koşulları bir yana bırakalım. Başlarda sözünü ettiğimiz olgu, yani «dış tehlike» imajının da kullanımı ile burjuva devlet mekanizmasının giderek artan boyutlarda takviyesi, daha açık ve daha kesin bir müdahaleye gerek duyuracak mıdır? Politik öngörülerde kesinlik beklemek boşunadır. Bu alanda yapılabilecek, yalnızca yaklaşımdır. Bu yak-

laşımından biri, *Sosyalist İktidar* dergisinde önceden yapıldı. İkinci sayı da, Yalçın Küçük, şunları söyledi: «Türkiye Ordusu, iddia edildiği gibi ve gerçekten Latin Amerika ordularına benzemiyor. Hep program olduğu zaman harekete geçiyor. Hiçbir zaman, programı kendisi geliştirmiyor.»

Burada, «program»ın nereden ve nasıl kaynaklandığı üzerinde de durulmalı. Gerçekten de «program»lar ordunun dışından gelmiştir. Ama nereden ve ne nitelikte? Verilebilecek yanıt şu: Aydınlar ve burjuvazinin ekonomik perspektifleri ile bağımlı olarak. Şimdi, Türkiye’de hiç kuşkusuz bugün de apolet gölgesi altında burjuvazi adına uygulanabilecek programlar hazırlayacak aydınlar vardır. Vardır ama, bir 27 Mayıs’ta hatta bir 12 Mart’ta olduğu gibi, bu programın aynı zamanda *belirgin* ve *yeni* bir ekonomik temele oturulması, ekonomik bir perspektif çerçevesinde biçimlendirilmesi mümkün müdür? Aydınlar, hiç kuşkusuz, üst yapı düzeyinde, yasalara, ve üst yapı kurumlarına ilişkin belirli programlar hazırlayabilirler. Hazırlıyorlar da. Ancak bunlara uyumlu bir ekonomik program «özgünlüğü» ortaya çıkartmak mümkün müdür?

Bu sorulara olumlu yanıt vermek mümkün değil. 27 Mayıs’ta «planlı kapitalist büyüme» perspektifini getiren, 12 Mart’ta tekellerin daha da büyümesi için gerekli düzenlemeleri oluşturan programların bugün aynı «ekonomik özgünlükte» tekrarlanması mümkün görünmüyor. Bir askeri müdahale sonrasının ekonomik programını oluşturabilecek adımlar, AP hükümeti tarafından yakın geçmişte zaten atılmıştır. Türkiye burjuvazisinin, şu ya da bu rejim aracılığı ile uygulamak istediği, bunun dışında *yeni* bir ekonomik program, şu aşamada ortaya çıkarılmaz.

Kuşkusuz, bütün bunlardan bir müdahalenin olamayacağı sonucu çıkarılmamalı. Çıkan sonuç, yalnızca şu: Yeni bir müdahale, 27 Mayıs ya da 12 Mart’takine benzer bir ekonomik dürtüden yoksun kalacaktır. Kendini, ister istemez, üst yapı ve yasal değişikliklerle sınırlayacaktır. Riski artıran nusus da burada aranmalıdır.

Gerçekten de Türkiye burjuvazisi, temelde kısa süre için hoşnut edilen köylülüğe, üst yapıda ise koyu milliyetçi şartlanmalara dayanan bir açık faşist rejime, geleceği açısından ne ölçüde güvenebilir? Böyle bir uygulamanın, uzun dönemde geri tepen silah niteliği kazanması olasılığı yüksek değil midir? Bunlar, burjuvazinin gündemindeki sorular arasındadır.

Sözünü ettiğimiz bu «denge» durumunun getirdiği dengencilğin örneklerini az önce vermeye çalışmıştık. Bu durum, Türkiye’nin «en et-

kili» kurumlarının, Tarsus olaylarının sonrasında görüldüğü gibi «savunma» durumuna geçmelerine bile yol açmaktadır.

CHP VE ÇİFTE STANDARD POLİTİKASI

CHP'nin yerel yöneticilerinin, Kayseri'de, Trabzon'da, Tokat'ta ve Uşak'ta birbiri peşisıra cinayetlere kurban gitmeleri, geçtiğimiz günlerin önemli olayları arasında yer aldı. İçişleri bakan vekili Orhan Eren'in «öldürülenler normal CHP'liler değil ki» biçimindeki sözleri, olayların boyutlarını daha da artırdı.

En başta büyük bir açıklıkla şunları vurgulamak gerekiyor: AP iktidarının bu bakanından mutlaka hesap sorulmalıdır, sorulacaktır. Bu, bir. İkincisi: CHP'li yöneticilerin kanlarını döken faşist canilerden mutlaka hesap sorulmalıdır. Tüm devrimci demokratların, sosyalistlerin katilleri gibi, CHP'li yöneticilerin katillerinden de mutlaka hesap sorulmalıdır ve sorulacaktır.

Ancak bu hesabı CHP'nin bugünkü genel başkanının ve yönetici kadrosunun sorması mümkün müdür? Bırakın, faşist çeteler tarafından, başkaları tarafından katledilen yüzlerce demokrasi, sosyalisti; CHP yönetimi, kendi yerel yöneticilerine kıyanlardan hesap sorabilecek midir?

Hiç kuşkusuz, böyle bir soru ortaya atmamızın nedenleri vardır. Nedenler, CHP liderinin ve yönetiminin, iktidar ve muhalefet mekanlarına göre biçimlendirdikleri miğde bulandırıcı politikada aranmalıdır. CHP lideri, çok değil, kısa bir süre önce iktidarda iken yaptığı gezilerde MHP'nin ve ÜGD'nin kapatılmasını isteyen yığınlara şu yanıtı verdi: «MHP'den ÜGD'den ne çıkacak? Onlar önemli mi? Asıl dizginler, AP'nin elindedir.» Bu, Ecevit iktidarı dönemine rastlıyor. Ecevit muhalefeti dönemine rastlayan tablo ise hayli değişik görünüyor. Bu değişiklik, CHP'nin son Kayseri mitinginde olanca açıklığı ile görülmüştür. CHP lideri, toplarını, olduğu gibi MHP'yi hedef alarak ateşlemiştir. CHP liderinin ve merkez yönetiminin «hedef: iktidardayken AP, muhaleftteyken MHP» başlıklı stratejisi, böyle somutlanmaktadır.

CHP, umut olma kapılarını bir kez daha zorlayabilmek için, her yolu mübah saymaktadır. İktidar döneminde «AP'nin elinde zavallı bir piyon» olan MHP, sıra solun umut kapısı olma manevrasına gelince, birdenbire azgın bir canavar olup çıkmaktadır. Tabii, bu kadarla bitmiyor. CHP iktidarı döneminde nedense hep «sorumsuzluk yapan», «başkalarının ekmeğine yağ süren» DİSK'li işçiler de, CHP muhalefeti sıra-

sında kurtarıcılık vaadleri gönderilen bir adres olup çıkmaktadır. Ayrıca, «DİSK'te hiç bomba yapıldığını duydunuz mu» başlıklı iyiniyet meşajı da, eski içişleri bakanının ağzundan, DİSK genel merkezine gönderilmiştir.

Şimdi sormak gerek: Dün MHP'yi AP'nin elinde zavallı bir piyon olarak görenlerin bugün MHP'ye açar göründükleri savaş ne ölçüde inandırıcıdır? Dün, MHP'nin kapatılması gündeme getirildiğinde, hem de ciddi olarak getirildiğinde açıkça yan çizenlerin bugün aynı partiye ilişkin olarak hazırladıkları iddianame ne ölçüde inandırıcıdır? Katilleri, politika malzemesi olarak sorumsuzca kullananların, aynı katillerden yakınmaları ne ölçüde inandırıcıdır?

Cinayete kurban giden tüm devrimci demokratlar ve sosyalistler gibi, CHP'li yöneticilerin kanları da elbette yerde kalmayacaktır. Onları öldürenlerden de hesap sorulacaktır. Ancak CHP lideri ve yönetimi, o günler geldiğinde, hesap soranların yanında değil, hesap sorulanların arasında yer alacaklardır.

TARİH POLİTİKAYI ESKİTİRKEN

Ponomaryov «dünyanın çok büyük ilerici değişimler geçirdiği» bir dönem olarak adlandırıyordu yaşadığımız günleri.

Önce de belirttik; Türkiye kapitalizminin bunalımı, böyle günlerde, böyle bir dünyada ayakta kalmaya çalışmasından kaynaklanıyor. Peki çekilip gitsin mi? Elbette kendi başına çekilip gitmeyecek. Burjuvazi çaresiz, ama kendi çaresizliğini, sosyalist hareketin güçsüzlüğü ile örtme gibi bir önemli avantaja sahip.

Peki, bu ne kadar sürecek? Sosyalist hareketin güçsüzlüğü için çare yok mu? Çare'nin ipuçları az önceki sözlerde gizli. Tüm dünyanın çok büyük ilerici dönüşümler geçirdiği bir dönemde, Türkiye solunun eski hamam eski tas olarak kalması, yaygın bir deneyimle, eşyanın tabiatına aykırı Hiç kuşkusuz, Türkiye solu da «çok büyük ilerici değişimler» geçirecek. Sol, daha şimdi'den bu tür değişmelerin sancısını çekiyor, duyuyor. Önemli olan, doğumun hızlanmasına katkıda bulunabilmek.

Hızlı olmasa bile, Türkiye solundaki değişimin göstergelerini bugünden sezmek mümkün. Elde bir ölçüt de var: CHP'ciliğin nesnel koşulları ve solun olgunluğu için gerekli sınav ölçütlerini koyuyor ortaya. Dün ne vardı? «MHP'den kaynaklanan faşizm tehlikesi ve bunun tek panzehiri görünümündeki CHP.» Bunlar, kağıt üzerinde bugün yine

var. Aynen var. Dün ne vardı? CHP'nin sağ gidişine çok kızan «sol kanat» CHP'liler ve «sosyalist» partiler. Bunlar, aynen bugün de var. Dün ne vardı? Artık Demirel rejimlerine kızmaya başlayan ve bu nedenle de «eylem biçimlerini» tartışmaya hazırlanan Türk-İş yöneticileri. Aynen bugün de böyle. Dün ne varsa, bugün de aynısı var. Ama önemli bir farklılıkla: Dün varolan koşulların getirdiği «inandırıcılık» bugün kesinlikle yok. Bu, aynı zamanda tarihin anlamını sergileyen bir örnek.

Evet, dün 12 Mart için «gerekçe» gösterilen ne varsa, bugün de var. Ama sonuç o kadar «kolay» olmuyor.

Evet, dün CHP umutçuluğu için gerekçe gösterilen ne varsa, bugün de var. Ama inandırıcılık o kadar kolay sağlanamıyor.

Evet, dün «sosyalizm» adına CHP kuyrukçuluğu yapmanın ne tadar teorik kılıfı varsa, bugün de var. Ama bu kılıflar, bugün, eskisi kadar göz boyayamıyor.

Demek ki, görüntüdeki benzerliklerin, özdeşliklerin arasında, tarihi yaşıyoruz. Tarih, gelişimle birlikte yaşanır.

Bu da zamanla görülecek.

Sosyalist İktidar
20 Mayıs 1980

ON YIL SONRA : GURUR VE BURUKLUK

Ozan Kemal Özer, 15-16 Haziran'ı güçlü dizelerinde «gururla anımsıyor» ve anımsatıyor.

Evet. Onuncu yılı geldi çattı, hepimiz gururla anımsıyoruz 15-16 Haziran'ı. Yine de bu duygu, rahatsız edici, insanı içten içe kemirici bir burukluğu da taşıyor mu içinde? 15-16 Haziran'dan gurur duymak hakkımız, ama ilerisi için gerekli bir burukluğu da yaşamak koşulu ile.

Neden yaşamalıyız bu burukluğu?

Bu, tüm işçi sınıfı sosyalistlerini ilgilendiren bir sorudur. Hepimiz, işçi sınıfı sosyalistleri olarak. İstanbul ve Kocaeli proletaryasının on yıl önceki bilincini, birikimini, kararlılığını ve kavgacılığını geçen zaman içinde sosyalist örgütlenme ve mücadele ile yeterince bileyip kalıplaştırabildik mi? Bu soruya içten yanıt verebilen herkes, bir burukluğu da tadar derinden. Onun için, gururumuz, aynı zamanda burukluğumuz oluyor.

Hiç duraksamadan söyleyelim: İşçi sınıfı kitlesi, bu anlamda öyle hergün «savaşmaz». Ama bir savaştı mı, pir savaşı. Ortalığı allak bulak eder. Üstelik proletaryanın kitlesi savaştı mı, sarsılan, darbe alan öyle yalnızca «oligarşi» de değildir, «büyük tekeller» de. Sarsılan, düzenin, eski yaşamın, giderek özel mülkiyet siperlerinin tümüdür. Onun için, işçi sınıfının kitlesel savaşı, burjuvaziye miras olarak bir büyük ecel korkusunu ve ince hesaplanmış uzun dönemli tasfiye planlarını bırakır.

Şimdi, burukluğumuzu yeniden yaşayalım: İstanbul'un 15-16 Haziran proletaryasından sağlam bir sosyalist örgütlenmenin yeni sapasağlam bir İstanbul kolunu çıkarabildik mi? Arkasında toz duman önünde kaçacak delik arayan burjuva politikacıları bırakan proletaryayı «sosyalizm» adına daha sonra beyaz güvercinli Ecevit mitinglerine ve altı oklu oy pusulalarına sürüklerken ne yaptığımızı biliyor muyduk? Dün önünde durulamayan bir insan selini, birkaç yıl sonra yine «sosyalizm»

adına sendika cambazlarının alkışçısı yaptıysak, bundan hiç mi gocunmayacağız?

Bütün bunları yapanlar da olduğu, yapanlara karşı mücadele edenler de. Yapanlar, bugün suçluluk duymalı. Onlara karşı mücadele edip de, bunu yeterli etkinlik ve inandırıcılık düzeyine çıkaramayanlar da, özürleri ne olursa olsun, burukluk. Böyle bir burukluğu duyanlar, 15-16 Haziran'ın gururuna gerçek anlamda layık olacaklar.

Şimdi, 15-16 Haziran'ın Onuncu yılında, oturup yeniden düşünmek gerekiyor. DİSK yönetimi, TÜRK-İŞ, CHP, «ilerleme» vb. tümü de elele verip, işçi sınıfını tarihin yapıcısı ve sürükleyicisi olmaktan çıkartıp burjuvazinin ev içi kavgalarında dikkate alınacak tali bir malzeme yapmaya çalıştılar. Bir ölçüde başardılar da. Ama hiç unutmayalım: İşçi sınıfının kendiliğinden ve kitlesel dinamizminin köküne kibrit suyu eklemek mümkün değil. Onun için karşı-başarılar, geçici gözüyle bakmalı. İşçi sınıfı bugün elbette hareketsiz değil, ama yeterli dinamizmden yoksunsa, bunu geçici bir olgu olarak görmeli. İlerideki yeni kitlesel hareketlenmelere ve giderek patlamalara hazırlıklı olabilmek için.

15-16 Haziran'ı kamyıla, teriyle yaşayan işçilerden önemli bir bölümünü sosyalizm ve mücadele doğrultusunda tutamamışsak, hepimiz düşünmeliyiz.

10 yıl önce, büyük patlamayı, olaydan hemen sonra «devrimci gençliğin sendikal alandaki çalışmalarına» bağlayacak ölçüde övüngeçli olanların yeni uzantıları bugünkü kavgayı parselleyebiliyorsa, hepimiz düşünmeliyiz.

10 yıl önce, 15-16 Haziran eyleminin başarısını «işçi ordu elele» sloganında ve «bilinçli subayların yardımında» arayabilenler, bugün yasaklanan 1 Mayıslar karşısında homurtu bile çıkaramıyorsa, hepimiz düşünmeliyiz.

10 yıl önce, 15-16 Haziran'ı yaşayan öncü işçilerin bir kesimini on yıl içinde yalnızca «anı anlatan» robotlar haline getiren siyasi tekkeler bugün de «işçi sınıfı partisi» tekelciliği yapıyorsa, hepimiz düşünmeliyiz.

Ve 10 yıl önceki patlamanın görünürdeki nedeni olan «sendikalar yasası» değişikliğini koparanlar ve onlara yardımcı olanlar bugün «umut» bezir ganlığı yapabiliyorsa, yine hepimiz düşünmeliyiz.

Düşünürsek, ve gerekeni yaparsak gururumuz daha bir büyüyecek. Burukluğumuz ise, gerilerde kalacak.

KEMAL ÖZER

16 HAZİRAN KAVŞAĞI (*)

5. geldi söz ve karar saati

Sekizi vurunca saat, işte dedik
İncirli'de, Kartal'da, İstinye'de
geldi söz ve karar saati.

Verilmiş kararımız varsa
işte saati geldi.

Söyleyecek sözümüz varsa
işte saati.

Sekizi vurunca saat
üretmek söylemektir dedik
bir elden, bir ağızdan.

Ama gün büyüyecekse
gün benzemeyecekse başka günlere
üretmek yetmez söylemek için.

Sekizi vurunca saat
onları da deneyelim dedik
başka yolları varsa söylemenin.
İncirlik'te, Kartal'da, İstinye'de
şarteli indirdik.

6. anımsıyorum gururla

16 Haziran sabahı, saat sekiz.

Üç şeyi iç içe anımsıyorum:

Sessizlik, gurur ve telâş.

Elle tutulur gibi ve bir anda
sessizlik alıyor gürültünün yerini
heyecanın yerini gurur
ve güvenin yerini telâş.

Üçü de bütünüyor birbirini:
İşveren telâşlı, makinalar sessiz,
bense gururluyum

7. sessizliğe söyledik

Gururla kutladık birbirimizi,
sessizliği çektik
Kavel'in gönderine.
Tomurcuğu direnişin
ilk İstinya'da patladı.
Patlamaya başladı sonra
birbiri ardından
İncirli'de, Kartal'da, Alibeyköy'de.
Birer birer çektik
sessizliği öteki gönderlere.
Onları da deneyelim dedik
başka yılları varsa.
Sözümüzü ilk
sessizliğe söyledik.

FAŞİZM ÇÖZÜMLEMELERİ VE GÜNÜMÜZ

Durmuş TİRYAKİ

Faşizm, toplumsal yaşamın en acı, en karanlık, en kanlı sayfası olarak belleklerde iz bıraktı. İnsanlık niçin böyle bir beleya sürüklenmişti? Yoksa, toplumsal sürecin kaçınılmaz bir aşaması mıydı? Bu canavarı dizginlemek mümkün değil miydi?

Sorular çoğaltılabilir. Çalışmamızda, bu sorulara ve henüz sorulmayanlara yanıtlar vermeye çalışacağız. Amaçlarımızdan başlıcası, kilitlenen kimi noktaları, Türkiye solunun tartışmasına açmak. Bu çalışma, ilk bakışta «sarsıcı» gelebilir. Doğal olarak, tembel ve klişeci solcular için Böyleleri, kalkıp, bilinen o klişe sıfatları da rahatlıkla kullanabilirler. Olsun. Sorunlaşan sorunlara ilişkin olarak yaratıcı çabalarda bulunmak, sorumluluk ve titizliğin doğal parçasıdır. Çıkış arıyoruz. Bu doğrultuda yapılmaya çalışılanlar, hiç kuşkusuz eleştiriye açıktır. Ama tartışacağız. Kestirip atmak, yok.

Başlarken hatırlatalım: Günümüzde, dünya komünist hareketinin çözümleyiciliğinin görece olarak yetersiz kaldığı alanlardan başlıcası da faşizmdir. Bunu ve nedenlerini görmeye çalışacağız. Ayrıca, sol harekette, *birlik* noktalarının, en kolay faşizm üzerine ortaya çıkması da bir rastlantı sayılmasa gerek. Çünkü, en başta, söylenecekler sınırlıdır. Sınırlılık ise, birleştiricidir. Ancak, böylesi bir sınırlılığın, tıkanıklıklar yarattığı da ortadadır. Bu durumda, yüzeysel birlik, *ayrılık* kapılarını da açıyor.

Faşizm olgusuna yaklaşımı, kabaca dört kategoride toplamak mümkün. 1) Komünist Enternasyonal'in 1933 ve sonrasında özgü tahlili; 2) Troçki'nin faşizm tahlili; 3) Stalin'in tahlili; 4) Sosyal demokrat faşizm tahlili. Bunlar üzerinde tek tek duracağız ve belirli sonuçlara ulaşmaya çalışacağız.

«KLİŞİK» TANIM VE SINIRLARI

Üçüncü Enternasyonal'in (Komintern) faşizme ilişkin olarak belirli bir dönem ortaya attığı, bugün de yerleşiklik kazanan tanımını suna-

lun ve buradan gerilere gitmeye çalışalım: «Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şovenist, en emperyalist unsurlarının açık zorba diktatörlüğüdür.»(1)

Yukarıdaki tanım, Komintern'in VII. Kongresinde (1933) genel kabul görmüş, giderek resmileşmiş ve yaygınlık kazanmıştır. Yazımızda buna, genellikle «klasik tanım» adını vereceğiz. Bu tanımın içeriğini daha yakından görelim:

a) Anlaşılabacağı üzere, faşizm olgusundan, özellikle, finans kapitalin «en» vurgulaması ile belirtilen kesimi sorumlu tutulmaktadır; b) Bunun doğal bir sonucu olarak, bu «en» nitelendirmesinin dışında kalan sermaye kesimlerine, anti-faşist anlamda belirli bir misyon yüklenilmektedir; c) Baskı ve şiddet dozunun yüksekliği, faşizmin önemli belirleyicilerinden biri olarak görülmektedir.

«Klasik tanım»ın içeriğini açmaya devam edelim. Lewerenz'e göre, VII. Kongre, «...faşizm tehlikesinin aslında tamamen büyük sermayeden değil, tekelci sermayenin en gerici kesimlerinden kaynaklandığını» (2) ve «faşizmin toplumsal taşıyıcılarının, mali sermayenin en gerici, en saldırgan kesimleri. » (3) olduğunu ısrarla belirtmiştir.

Bu bakış açısının, belirli açmazları da içinde taşıdığı görülmektedir. Lenin, *Emperyalizm* çalışmasını 1916 yılında tamamlamıştır. Ve çağımızın temel özelliğini nitелеmek için de, emperyalizm teriminin, 1898'den itibaren geçerlilik kazandığını belirtiyor Lenin. (4) Görülüyor ki, «somutun soyutlanması» Lenin tarafından onbeş yılı aşkın bir zamandan sonra yapılıyor. Faşizmin ilk kez iktidara ulaştığı yıl ise 1922. Arada, 1917 Büyük Ekim Devrimi var. Bu tarihsel sıralamadan şöyle bir sonuç çıkartmak da mümkün: Faşizm, tek başına, «en»li finans kapital egemenliği olarak görülmemeli. Hiç kuşkusuz faşizm, kapitalizmin emperyalist döneminin ürünüdür. Bunda kuşku yok. Ancak, faşizmin, emperyalizm olgusundan yaklaşık 30 yıl sonra iktidarı denemesini, tek başına finans kapitalle ve ekonomik krizle açıklama olanağı var mı? O halde, kapitalizmin emperyalist döneminin ürünü olan faşizmi daha tam biçimde belirleyebilmek için kimi eklemeler de yapmak gerekiyor: Faşizm, aynı zamanda, Ekim Devrimi ile parlayan sosyalizm güneşine tepkinin bir ürünüdür.

Stalin, Lenin'in emperyalizmi «sosyalist devrimin arifesi» olarak nitelmesini geliştirerek şu vurgulamayı yapıyor: «eskiden, ayrı ayrı ülkelerde proletarya devrimi için nesnel (objektif) şartların varlığından ya da yokluğundan söz etmek adetti. Şimdi, bu görüş artık yeter-

sizdir. . . . Şimdi, dünya proleter devriminden söz etmek gerekir.» (5) İşte, faşizmin tarih sahnesine çıkışını da bu gerçeklikle birlikte düşünüp, ele alırsak, ufkumuz daha da genişleyecektir. O zaman, faşizm için, emperyalizm döneminde (yani sosyalist devrimin arifesinde) koşulların olgunluğuna karşın, kendi ülkesinde iktidara gelemeyen proletaryanın çekmek zorunda kaldığı bir cezadır, diyebiliriz.

DEMOKRASİ ÜZERİNE

Feodalizmin tasfiyesi sürecinde ilerici bir rol oynayan burjuvazinin bu ilericiliği, iktidarı ile birlikte sona ermiştir. Burjuva demokrasisinin pratiği, «demokratik hak ve özgürlükler»in hep işçi sınıfı ve emekçi halkın mücadeleciliğiyle kazanıldığını ve giderek bu doğrultudaki kararlılığa koşut olarak kullanılabildiğini sergilemektedir.

Burjuvazi, feodallere karşı mücadelesini hiçbir ülkede sonuna kadar götürememiş, hatta tersine, daha yarı yolda, onlarla ittifaka oturmuştur. Burjuvazi, yeterince olgunlaşmasa da proletaryanın ve emekçilerin kendisi için taşıdığı potansiyel tehlikeyi sezmiştir. Sonuçta burjuvazi, «demokrasi»yi iktidarı ile birlikte unutmuştur. O halde, kapitalizmin serbest rekabetçi dönemine «demokratik» yakıştırmasında bulunulup, tekelci dönemi «anti demokratik» bulmak, önemli bir yanlışlıktır.

Bütün bunlardan söz etmemizin nedeni, bu konudaki yanlış anlamaların ya da yorumların günümüze de damgasını vurmasıdır. Örneğin günümüz Türkiye'sini ele alalım. Türkiye solundaa, revizyonistlerle «solcu» akımların ortak paydası, kapitalizmin evrimsel farklılaşmasındaki ayrıntıyı abartmalarıdır. Sağda yer alanlar, bugüne bakıp düne yönelirken, «sol»da yer alanlar da yarına bakıp bugüne yöneliyorlar. Örnek verelim : Biri «anti tekelcilik ve demokrasi» nakaratını tuttururken, öteki de «daha yoğun sömürü ve daha yoğun baskı devrimcileştirir» besmesini hazırlıyor. Bu nedenledir ki, demokrasi-sosyalizm bütünlüğü, bir türlü kurulamıyor.

Şimdi, bilimselliği dogmatizmle eş tutan dar kafalıların «ama nasıl olur, Komintern'i mi eleştireceğiz?» biçiminde homurdandıklarını duyar gibi oluyoruz. Evet, VII. Kongre «...burjuva demokratik cumhuriyetin savunulması sloganı altında savaşılmamasının zorunlu olduğunu» (6) «...Emperyalizm çağında burjuva demokrasisi(nin), tekellerin ekonomik iktidarı için, artık uygun bir biçim olmaktan çıktığı» (7) görüşlerini dile getirmiştir. Bir adım daha atalım: «...anti feodal nitelikli bir burjuva demokratik devrimini yaşamış olan gelişmiş kapitalist ülkelerde yeniden

demokratik (abç) değişimin zorunlu olduğu» (8) sonucuna da varmıştır aynı Kongre. Kongre, faşizme karşı mücadelenin özünün anti tekelci mücadele olduğunu «billurlaştırmış» ve «demokratik bir devrim zorunluluğunu» işçi sınıfı hareketinin önüne koymuştur. Tüm Avrupa, faşist rejimlerin somut tehditi altında iken bestelenen bu havaların, yıllar sonra, Avrupa Komünizmi için nasıl malzeme oluşturduğu görülmüyor mu?

Komintern'in 1933 sonrası faşizm formülünü hareketle benimseyen, mücadele stratejisinin çizilmesinde de önemli rol oynayan Dimitrov, oldukça net: «Bu seçim, proletarya iktidarı ile burjuva demokrasisi arasında değil, burjuva demokrasisi ile faşizm arasında olacaktır.» (9)

MIHENK TAŞI : SOSYALİZM

Tüm bunlar, belirli tikanıklıkları birlikte getiriyorsa ya da en azından «güncellik kaybı» söz konusu ise, sosyalist hareketin yaratıcılığa gereksinimi olduğu da açıktır. Elbette, anarşistçe teorik zorlamalara gidilmeksizin. Enternasyonal'in bıraktığı miras, hiç kuşkusuz temeli oluşturacak. Ama önce bir bütün olarak, (çünkü, Komintern 1933 sonrasından ibaret değil) sonra da geliştirmek koşulu ile. Bilimsel tutum, inkar da değil, zenginleştirmede yatıyor.

III. Enternasyonal'in faşizm analizi, «en» sınırlamasıyla, sermaye sınıfının küçük bir azınlıkta kalan kesimini asıl düşman ilan etmektedir. (burada hep, 1933 sonrası üzerinde duruyoruz) Dolayısıyla da, mücadelenin okları, bütün ile sisteme karşı yöneltilmiyor. İşçi sınıfı hareketi açısından, faşizmin önlenişi ve giderek yıkılışı, doğrudan doğruya yapısal-sınıfsal bir perspektifin içinde görülmeyip, görelî ve kısmî bir geriletme hedefleniyor. Öyle ki, işçi sınıfı, zaman zaman, burjuvaziye, düzeninin bir bütün olarak tehdit edilmediği güvencesini verme zorunluluğunu hissediyor. «En»li sermayenin dışında kalan kesimler faşizmin sorumluluğundan aklanıyor ve giderek bunlar, ittifak için işçi sınıfının yanına davet ediliyor. Sonuçta, gericilik, şovenizm ve saldırganlık sistemden, soyutlanıyor, bir avuç tekelciye yükleniyor.

Böylesi çözümlerlerin dünü bir yana bırakalım, günümüze sorumsuzca uzatılması, büyük tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Hiç kuşkusuz, egemen sınıf içinde çelişkilerin yer almayacağını, burjuvazinin her kesiminin sürekli ve kalıcı bir uzlaşma içinde bulunacağını iddia etmiyoruz. Yanlızca şunu söylüyoruz: Sermayenin iç çelişkileri, burjuvazinin herhangi bir katmanını, işçi sınıfının en sıradan bir talebine

dahi sahip çıkmaya itmez. Kanıt az mı? Bir burjuva demokratik cumhuriyet için olağan olan «referandum» hakkı için ülkemizde burjuvazinin hangi kesimi mücadele etmektedir?

Emperyalizmin, sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme sürecine, yani tekelci kapitalizm aşamasına tekabül ettiği doğrudur. Ancak, demokrasiyi de «rekabetçi kapitalizm» altyapısına tekabül ettirmeye çalışanlar için şu hatırlatma yararlı olacak: «...tekeller, kendisinden çıkmış oldukları serbest rekabeti yoketmiyor; onun üstünde ve yanında yer alıyor.» (10) Feodalizm döneminde hem üretim güçlerinin gelişimini, hem de demokrasiyi engelleyen kırallar ve soyluların egemenliği ile tekelin konumu arasında paralellik kurarak «demokrasi mücadelesi» ve «esneklik» öngörenlere ne demeli? Son olarak Lenin'e bir kez daha başvuralım. Sanki «gelenekçi» sosyalistlerimizi düşünerek yazmış Lenin: «Bütün bu yazarlar,... emperyalizmin karşısına serbest rekabeti ve demokrasiyi çıkarırlar.» (11)

Feodalizme karşı burjuvazinin devrimci barutu, çok sınırlı bir dönem için varlığını duyurabilmiştir. Bugün ise, ilericiiliğin-demokratlığın mihenk taşı, sosyalizmdir. Sosyalizm «tehdidi»nin kendisi için o korkunç etkisini derinden duyan bir burjuva kesiminin, kendi varlık nedeninde gedikler açacak yönelişlere girmesi mümkün müdür? Türkiye'ye gelince: Burjuvazinin, kendi iç çelişkilerini sürekli olarak geri plana attığı, sınıf ittifaklarını sık sık tazelediği, örneğin ortaya çıkan hükümet modellerince doğrulanmıyor mu? Sabırsız sosyalistler için, burada hemen değinelim: Eğer bir ülkede tekelleşme varsa, tekel dışı sermaye de mutlaka vardır. Burası doğru. Ama sapmalar, bunu, demokratik potansiyelin vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirmektedirler. Bir kere, aynı «ulusal burjuvazi» kavramında olduğu gibi, nesnel olarak tekel dışı kalmak, politik olarak aynı zamanda otomatikman «anti tekelci» olmak demek değildir.

Bunun yanı sıra, tekel dışı kesimin de kendi içinde homojen bir yapı oluşturmadığını da belirtmek gerekir. Bunlar, kendi içinde, küçük, orta burjuvazi vb. biçiminde ayrılır. «Demokratik potansiyel» sözü, en çok küçük burjuvazi kesimleri tanımlayabilir. Ülkemizde, «orta burjuvazi»yi tanımlayan özellik, tutuculuk ve gericiliktir. Üstelik, faşist hareketin, bu kesimler üzerinde özel bir etkisi bulunmaktadır. Burjuvazinin orta katmalarının, ekonomik ilişkiler içerisinde, işbirlikçi-tekelci sermayeye acentalık, bayilik vb. yollarla bağımlılığı, tekel-anti tekel karşıtlığını, politik planda yok etmektedir.

Faşist partinin 1977 seçimleri arifesinde ve (çok kısa da sürse) sonrası için büründüğü «anti emperyalist ve anti tekelci» görünümü bu-

gün bütünü ile terketmesinin bir nedeni de, kitle tabanını genişletme olanaklarının sınırlılığını kendisinin de görmüş olmasıdır.

Bir tehlike de, faşizmin «orta burjuvazinin politik hareketi» olarak görülmesi ve anlaşılmasıdır. Kanımızca faşizmi tanımlarken, bu tür in-ce «ayırımlara» gitmenin fazla yararı bulunmuyor. Faşizm, *tek başına* ne büyük burjuvazinin ne de orta burjuvazinin hareketidir. Faşizm, burjuvazinin, tam boy, açık karşı devrimci sınıf cephesidir. Bu nedenle özellikle günümüz Türkiye'si koşullarında faşizm, daha çok orta tabakalar üzerinde sağladığı sürükleyiciliği «anti sermayeciliğe» dayandırma niyetinde değildir. Bir yandan ara tabakaların bundan duyduğu tedirginliği sezmiş, öte yandan da Türkiye'nin hassas politik konjontüründe, iç ve dış ilişkiler bütünlüğünde, emperyalizme ve burjuvaziye «ben senin en sadık kadronum» deme zamanının geldiğini farketmiştir. Bunun için, kendi geleceğini, uzun vadeli bir sürece değil, anlık ve sarsıcı politik değişikliklere bağlamıştır. Yine bunun için, diğer burjuva partilerinin burjuvazinin hoşuna gitmeyecek kimi «özellikleri» sayıldıktan sonra, «biz ezeriz» diyerek, burjuvaziye hizmet koşulları açık açık ortaya konulmaktadır. Aynı nedenlerle «büyük sermayenin tahakkümünü biz kıracağız», «köylüye toprak, işçi fabrikaya ortak» gibi sloganlar hemen bir yana bırakılmıştır.

Faşist hareket, Türkiye kapitalizmin yaşadığı çözülüş ve çözümsüzlükte, üstelik de sosyalist hareketin bıraktığı boşlukta, üzerine düşen işlerin önemini kavramışa benzemektedir. Sonuç olarak da, kitlesel oy gücünden çok, örgütünün vurucu güçlerini, mevcut ilişkilerini, devlet mekanizması içindeki bağlarını ve etkinliğini korumaya ve geliştirmeye çalışmaktadır.

BASKI VE ŞİDDET DOZU

Kapitalizmin emperyalist aşamaya ulaşmasıyla, burjuvazi açısından dünya üzerinde belirleyici olan, tek tek kapitalist ülkelerdeki burjuva egemenliği değil, bir bütün olarak dünya kapitalist-emperyalist sisteminin varlığıdır. Sistem ilişkisi, burjuvaziyi bütünü ile gericileştirmiştir.

Koşullar böyle iken, faşizmi çok dar bir çerçevede ve eski özelliklerle, eski tanımlamalar çerçevesinde anlamaya çalışmanın büyük sakıncaları vardır. Günümüzde, 50 yıl öncesine kıyasla, sermayenin belirli bir kesimi için «anti faşist» sıfatının kullanılması çok güç, kimi ülkeler için de olanaksız hale gelmiştir. Dahası, finans kapital aşamasına ulaşmamış ülkeler söz konusu olduğunda, buralarda faşizmin gelemeyeceği

yollu zorlamalara götüren çözümlemeler karşısında da dikkatli olma zorunluluğu vardır.

1930'ların Komintern'i söz konusu olduğunda, elde iki pratik deneyim bulunuyordu: Almanya ve İtalya. Komintern'in 1933 sonrası faşizm tahlillerinde eksen oluşturan finans kapital olgusu, bu iki ülke için gelişkin boyutları ile söz konusuydu. Ancak Komintern'in faşizm tanımından iki üç yıl sonra iç savaşın patlak verdiği İspanya'da, faşist hareket yoğun bir kitle tabanına dayanmıyordu. «Finans kapital» olgusu açısından ise, İspanya, bu kesimin egemenliği ile tanımlanan bir ülke olmaktan çok, «ülkenin geri kalmışlığını ekonominin feodal karakterinin tayin ettiği. » bir ülke idi. 1930'ların İspanya'sı, bir bakıma günümüzün neo faşizm olgusunun ilk örneğini ya da tohumlarını oluşturmuyordu: Yani, emperyalizmin karşı devrim ihracının kazandığı ağırlığa ve burjuva devlet mekanizmasının içten-üstten faşistleştirilmesine dayanıyordu.

Klasik faşizm tanımında yer alan terör ve şiddet dozajının yüksekliğine ise, başka sakıncalar açısından dikkat etmek gerekiyor. Örneğin, baskı ve şiddet dozu yüksek olan her burjuva iktidarının «faşizm» olarak adlandırılması gibi, Faşizm: bir avuç zorbanın teröründen ibaret görülürse, bir avuç gözü pek devrimcinin bu zorbaları «avlanması» da çıkar yol olarak ilan edilir.

Faşizm bir bakıma, «kapitalizm için ölüm çanlarının çaldığı, ecelin geldiği» saattir. Ancak geniş yığınların örgütlülüğüne dayalı siyasal bir hareketin yokluğunda, burjuva devlet mekanizmasını bir bütün olarak hedeflemeyen başkaldırıların, kapitalizmi mezara göndermek bir yana, faşizmin yeni güç kazanımlarını önlemesi dahi güçtür. O halde, «bir avuç zorba»nın avlanması hastayı gerçek anlamda kesinlikle mezara göndermez.

Sonuçta, Komintern'in 1933 sonrası tanımı, her ülkede, maceracılarından kaçınına dek uzanan bir çok kesimin sığındığı bir çatı durumuna gelmiştir ister istemez. Belki de bu tür sahtekarları gördüğü için, Komintern'in VII. Kongresinde Polonya delegesi Bronkowski ısrarla şunları vurgulamıştır: «Mali sermaye, emperyalist niteliği dışında zaten ele alınamaz, ve bu nedenle de sermayenin en emperyalist öğelerinden söz etmenin gereği yoktur.» (12)

Günah Komintern'de mi tek başına? Kesinlikle değil. Bunu, ileride göreceğiz. Uyarıda bulunmak istediğimiz asıl nokta, günümüzde, solumsuzca yapılan taklitçiliklerin, bilimsellik sayılması ve gösterilmesidir.

Söylediklerimizi özetleyebiliriz artık : Sermayenin çeşitli kesimleri arasında belirli çelişkiler vardır. Ancak bu tür çelişkilerin keskinleşmesi, ancak geçici bir nitelik taşıyabilir. Çünkü, sermayenin, son tahlilde, kendi içinde çözemeyeceği hiç bir «kesimler arası çelişki» kalmamıştır. Sosyalizm seçeneğinin, çekiciliğini çok sıcak biçimlerde duyurduğu bir dünyada, işçi ve emekçi kesimlerin mücadelesine «dışarıdan» katılarak ve destek olarak bu yolla diğer kesimlerle arasındaki çelişkiyi halletmek isteyen hiçbir burjuva kesimi olamaz. İşçi sınıfı hareketine bu cephede müttefik aramanın sonucu, ancak burjuva kuyrukçuluğu olabilir. Eğer «biz tekel dışı burjuvazi ile ittifak derken küçük burjuvaziye kastediyoruz» diyenler çıkacak olursa, o zaman «anti tekelci» strateji önermeleri gerekmez. Çünkü, Leninist ittifaklar politikasında ve sosyalist devrim stratejisinde, küçük burjuvazi, zaten dışlanmaz.

FAŞİZM VE ANTİ - KOMÜNİZM

Kuşkusuz, «olağan» günlerin ötesinde, kanın, acının, baskının, yoksulluğun yaşandığı bir rejim olmuştur faşizm. Ajitasyon, propaganda ve kitle çalışmasında faşizmin bu yönünü öne çıkartmanın ciddi bir sakıncası olamaz. Ancak, bilimsel sosyalizm açısından, yalnızca bu vurgulama ile yetinmek de hatalıdır. Bilimsel sosyalistler, görünür olanı, kitlelere bir kez daha göstermekle yetinemezler. Eğer yetinirlerse, yarın, şiddetin dozu yükselince «işte faşizm» deyip telaşlanmak; «barışçıl» ortamda ise faşizmin belasından kurtulmuş olmanın rehaveti ile yetinmek, sürpriz olmaz.

Palme Dutt'un ifadesiyle, faşizmin asıl belirleyici yanı, «gericiliğin, terörün ya da şovenizmin derecesinde değildir. Bu terörün uygulandığı özel bir toplumsal ve politik mekanizmada, yani toplumsal demagojinin özel sistemi içindedir.» Dutt «... liberal, sosyal demokrat, reformist görüş ile bizim bakış açımız bu noktada ayrılmaktadır. Onlar, faşizmde, yalnızca terör görürler. Yalnızca burjuva demokrasisinin, yasallığın ve hukuk düzeninin yok olmasını görürler»(13) diye devam ediyor.

Gerçekten de faşizmi terör olgusuna indirmek mümkün değildir. Daha ileri giderek, belirli bir ekonomik ve toplumsal kaynaktan hareket ederek, bu kaynak üzerinde, faşizmi biçimlendirenin *anti komünizm* olduğunu söyleyebiliriz. Faşizmin yeryüzünde boy verdiği zaman diliminin anlamı da bu bağlantı içerisinde ortaya çıkmaktadır.

Faşizm, işçi ve emekçi halkın karşısında daha çok komünizmi karalayarak kitle tabanını genişletmeye çalışır. Kendi kuracağı düzenin

«nimetlerini» açıklamaksızın, kapitalizmi çok açık biçimde savunmaksızın, burjuvaziye bir iktidar seçeneği yaratmaya çalışır. Eğer sosyalizme yönelişi bu yolla durduramıyorsa, bu kez de mevzi değiştirir ve «sol» bir kisveye bürünür. «Nasyonal Sosyalizm» adı bunun için ortaya çıkmıştır.

Buna ek olarak, anti komünist özelliği, faşizmi, gelecekteki proleter demokrasinin bugünkü nüvelerini oluşturan savaş üslerine, yani örgütlenmelere saldırtır. Burjuva demokrasisi çerçevesindeki kimi öğelerin de faşizmin şimşeklerini çekmesinin nedeni, proletaryanın kendisi için sınıf haline gelirken, bu öğelerden de yararlanmasıdır.

Burjuvazi açısından temel olan, işçi sınıfının iktidara yönelik örgütlerinin ve yardımcılarının yok edilmesidir. Şu ya da bu yoldan, ne farkeder? Faşizm bir yana, onları içten kontrol altına alıp güdümüne sokması ya da egemenlik için zararsız hale getirmesi de mümkündür.

Stalin'in «Sosyal faşizm» kavramının kaynağı da burada aranmalıdır.

BURJUVA KURUMLAR VE FAŞİZM

Faşizm, yalnızca işçi sınıfının örgütlerine saldırmakla kalmaz. Burjuva demokratik kurumları da hedef alır. Niçin?

Burjuva devleti, kapitalist zor'un örgütlenmiş biçimidir. Bu açıdan, «saf demokrasi» denerek idealize edilen burjuva demokratik cumhuriyetlerin, özünde sermayenin diktatörlüğü olduğunu kimse yadsıyamaz. Son çözümlemede faşizm de bir burjuva diktatörlüğü olduğuna göre, aradaki çatışma nasıl açıklanabilir?

Burjuva diktatörlüğünün «olağan» polis ve askeri olanaklarının, parlamenter «demokratik» vb. paravanaların toplumu belirli bir denge de tutmaya yetmediği anlarda, burjuvazi daha *dolaysız* bir iktidar için gereksinme duyar. Faşizmin, aynı zamanda, burjuva demokratik kurumlarla da çatışmasının temelinde, bu kurumların, sermayenin egemenliğini, proletaryanın şiddet karşısında yeterince koruyamaması yatmaktadır. Burjuva cumhuriyette, zor'un uygulanma araçlarını parlamento, hukuk, polis vb. oluştururken, faşizmde bunlar ön planda yer almaktan çıkar. İşçi sınıfının, zaman içerisinde burjuva demokratik kurumlardan da yararlanmasını öğrenmesi, burjuvaziyi, bu kurumların yerini alacak, onları takviye edecek başka egemenlik organlarına başvurmaya yöneltmektedir.

Faşist partinin iktidarı, en belirgin haliyle, politik aygıt-devlet aygıtı özdeşliğini sağlamaktadır. Bir başka deyişle, burjuvazinin egemenlik araçları, faşist partinin iktidarında tekleşmektedir. Yine aynı anlama gelmek üzere, parti, devlet iktidarına dönüşmektedir. «Devrimci proletaryanın tam karşısında yer alan örgüt, bütünsel bir burjuva sınıf örgütünü yaratmayı» denedi. Faşizmin burjuva yasallığına saldırması, diğer burjuva partilerini dağıtmaya yönelmesi, bu yüzdendir.

Yeri gelmişken başlıca iki yanılgıya değinmekte yarar bulunuyor: 1) «Nasıl olsa burjuva demokratik kurumlar varken faşizm de olur» natığı ile terörü ve zulmü kanıksayıp «parlamentar şal altındaki gizli faşizm» ya da «sürekli faşizm» çözümlemeleri yapanlar; 2) «Nasıl olsa burjuva demokratik kurumlar var, o halde faşizm olmaz» yorumundan hareketle terörü ve zulmü, kapitalist üretim biçiminin hergünkü olağan özelliği sayanlar.

Bunların her ikisi de, uç yaklaşımları oluşturmaktadırlar. Birincisi, işçi sınıfının burjuva demokrasisi koşullarındaki göreceli avantajlarını küçümser, «baskının devrimcileştireceğine» inanır. İkincisi ise, faşizme karşı burjuva demokratik kurumları güvence sayıp, işi faşist tehlikeyi umursamamaya kadar vardırır. «Faşizme geçit vermemeyi» burjuva demokrasisinin korunmasıyla özdeşleştirir. Demokrasi, böylelerinin elinde bir fetiş haline gelir.

Faşizmin göstergelerini, ne terörist eylemlerin gaddarlığına, öldürme ve işkencelere; ne de burjuva demokratik kurumların konumlarına bakarak yakalayamayız. Bunların yanı sıra, rejimin ana halkası, faşizmin başlıca ayırdedici yanlarından biri, kitlelerin bütün bağımsız örgütlenme biçimlerinin sistematik olarak yok edilmesidir. Çürüyen kapitalist toplumda, «olağan» yöntemlerin yerine «ne zaman faşist rejimin geçirildiği» sorusu açısından tek güvenilir ölçüt, budur. Nitekim, Togliatti de faşizm tanımının gericilik, terör vb. ile eşanlamlı olarak kullanılmasının yanlışlığına dikkati çekme durumunda kalmıştır.

Özetle faşizm, zor'un ve gericiliğin niteliksel değil, niceliksel değişimidir.

TROÇKİ'DE FAŞİZM

Troçki'nin kendine özgü bir faşizm çözümlemesi vardır. Troçki, hem Stalin'in, hem de Komintern'in çözümlemelerine kesinlikle karşıdır. Troçki'nin özgünlüğü, faşizm ile Bonapartizm arasında benzerlik «keşfetmiş» olmasındadır. Troçki, faşizmin, Bonapartizmle «birlikte ve yanyana

gündeme geldiğini» (14) ileri sürer. Çünkü, «...sınıf mücadelesinin son derece keskinleşmesi nedeniyle devlet iktidarının toplumun üstüne çıkarılması olmadan faşizm mümkün olmazdı» der. (15) Bu ilişkiyi daha açık görebilmek için August Thalheimer'e başvuralım: «Bonapartizm, burjuva devletin proletarya devrimine karşı kendini savunması, tahkim etmesi ve yerini sağlamlaştırmasının bir biçimidir. Sermayenin açık diktatörlüğünün bir biçimidir. Bunun dışında bir başka biçim, çok yakın bir başka biçim daha vardır ki bu, faşist devlet biçimidir. Her ikisinin ortak yanı, sermayenin açık (ama dolaylı) diktatörlüğü olmalarıdır. Her ikisinin görüngü biçimi, yürütme erkinin kendi başına buyrukluğu, burjuvazinin siyasal egemenliğinin yokolması ve toplumdaki tüm diğer sınıfların yürütme erkinin boyunduruğu altına girmeleridir.» (16)

Thalheimer'in aracılığından sonra, Troçki'ye yeniden dönelim. Troçki'nin Bonapartizme verdiği anlamı buraya aktarmakta yarar var:

«Bununla birlikte, kendisini ulusun üstüne çıkaran bir hükümet... şimdiki hükümetin gerçek eksenini polisten, bürokrasiden, askeri klikten geçer. Karşımızdaki, parlamenterizmin süsleriyle güç bela örtünen bir askeri-polis diktatörlüğüdür... Bonapartizm, işte budur.» (17)

Bu açıdan bakıldığında:

- a) Faşizmin Bonapartizmle eşzamanlılığı mutlaklaştırılıyor,
- b) Faşizm sınıfsal özünden soyutlanıyor.

Marks, Bonapartizmi, karşıt sınıfların mücadelesinin belirli bir dengeye kaldığı, yenilemediği dönemlerde devlet aygıtının «görelî özerkliği» olarak niteler. Yani, «işçi sınıfının henüz ulusu yönetme yeteneğine sahip olmadığı ve burjuvazinin de bu yeteneğini yitirmiş olduğu dönemde *olabilecek* (abç) tek yönetim biçimidir». Marks, titizlik gösteriyor: «*Olabilecek*» deyimiyle Bonapartizm *olasılığından* söz ediyor. Troçki'de ise bu, bir kesinlik olarak ileri sürülüyor.

Burjuvazinin, maddi bir almaşık haline gelen sosyalizmin soluğunu sürekli ensesinde hissettiği ve faşizm deneyimine sahip olduğu bir dünyada artık sınıf mücadelesinin 19. yüzyıla özgü bir biçimde «dengede kalması» pek mümkün değildir. İşçi sınıfının iktidarı hedefleyen kalkışması açısından da bu böyledir. Hareket, sosyalist sisteminin varlığı ile, daha da büyük bir ivme kazanmaktadır. Bu durumda, sınıf mücadelesinin seyri, burjuvazinin Troçki'nin diliyle yönetim yöntemini-devleti-tarafsızlaştırarak durumu biraz daha «idare etmesine» olanak tanımaz.

Ancak, şöyle bir itirazla karşılaşmamız da mümkündür: Altan gelen sınıf baskısı, yine Troçki'nin deyimiyle «iktidar eksenini» burjuvazinin

iradesi dışında bir «sınıflarüstü»lüğe itebilir. Oysa, bu yol da tıkalıdır. Zaten Troçki'nin kendisi de nesnel olarak bir «sürükleniş»ten değil, bilinçli bir «hakemlik» rolünden söz ediyor.

Gerçekten, bir noktayı daha hatırlatalım: Troçki, Thalheimer'i eleştirir. Oysa, Troçki'nin ortaya attığı Faşizm-Bonapartizm yaklaşımı ile Thalheimer'in yaklaşımı arasında kuramsal açıdan ciddi bir farklılık bulunmaktadır. Fark ve anlaşmazlık, ortaya, Almanya'daki 1932 Hindenburg-Papen-Schleicher hükümetinin niteliği üzerine çıkmıştır. Bu, Thalheimer'e göre «Junker- monarşist» bir hükümet, Troçki'ye göre ise tam bir Bonapartist hükümettir.

Troçki'nin faşizm analizlerindeki en önemli yanlış, faşizmin sınıfsal özünün bulanıklaştırılmasıdır. Bunu nasıl yapıyor Troçki? Bir: Faşizmle Bonapartizmi *birlikte* gündeme getirirken zorlamacı davranıyor. İki: Bonapartizme asker, polis, bürokrasi diktatörlüğü diyor. Üç: Bonapartizmi «sınıflarüstü» gördüğü için, faşizme de o gözle bakıyor. Thalheimer de Bonapartizmi, burjuvazinin, siyasal egemenliğine kendisinin son vererek toplumsal varlığını koruması olarak değerlendiriyordu. Her ikisinde de burjuvazi, «tarafsızlaşma» bir yürütmenin emrine kendi istekleriyle giriyor. Bütün bunlardan çıkarılabilecek bir sonucu, Troçki'den bir alıntı daha yaparak netleştirelim: «...emperyalizm, küçük burjuvazinin seferber edilmesi ve proletaryanın *bunun ağırlığı altında* (abç) eğilmesinin zorunlu olduğunu görür. Emperyalizm ancak toplumsal bunalım küçük burjuvaziyi şiddetlere, nöbetlere, çılgınlığa iterken proletaryanın da iktidarı almaktan aciz olduğunu gözetmesi halinde başarabilir bu işi.» (18) — yani faşizmi—

Tüm bunlardan sonra, Troçki'nin ve Thalheimer'in iktidar etme inisiyatifini küçük burjuvaziye verdikleri açıkça ortaya çıkıyor.

Gerçi Troçki, faşizm için, «küçük burjuvaziyi finans kapitalin çıkarları için kullanmanın özgül bir yoludur» diyor ama, Stalin'in eleştirilerine verdiği yanıtta, yine faşizmin küçük burjuva diktatörlüğü olduğu görüşünü yinelemek durumunda kalıyor. Troçki «finans kapitalin gücünün, her proleter olmayan hükümetin ona hizmet etmek zorunda kalışı gerçeğinde yattığını... finans kapitalin her çürüyen egemenlik sisteminin yerine değişen şartlara daha iyi uyan bir sistem koyma olanağı...» olduğunu belirtiyordu. (19) Böylece Troçki, finans kapital hükümetinden ne anladığını da ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, faşizmin, Bonapartizme çağrışım yaptırılarak tanımlanması, kumandanın burjuvazinin elinde olmadığı; burjuvazi için yine

burjuvazinin elinden alındığı sonucuna götürüyor. Bunu yapanlar da, küçük burjuvazi, bürokrasi vb.dir. Troçki, iktidarın sınıfsal özünü, gözardı etmektedir. Daha açıkçası, *hükümetin* bileşimlerindeki özelliğin, *iktidarın* niteliğini kendi başına belirlemeyeceğini göremiyor, Troçki...

Troçki'deki sınıfsal körlük, kendini, sosyal demokratlara yaklaşımda da ele vermektedir. Troçki, sosyal demokrasiyi, burjuvazinin dışında bir akım gibi görerek şöyle diyor : «burjuvazi, sosyal demokrasi ile anlaşmayı reddetmektedir.»(20) Troçki, Thaelmann'ı, Alman sosyal demokratlarıyla işbirliği yapmadığı için topa tutuyor. Sonra daha da giriliyor : «devrimi sosyal demokratsız yapmak istemediğini» itiraf ediyor. Hesaplarını sosyal demokratların durumuna göre yapmaya özen gösteriyor. «Bugün komünistlerin birleşik cephe politikası, sosyal demokrasinin kendi paçasını kurtarma kaygısından hareket etmelidir.»(21) Troçki, komünistlerle reformistleri sığınaklardan çekip çıkartacak, mücadele edenlerle etmek istemeyenleri ayıracak, «eşit bir düzlemde kitlelerin değerlendirmesine sunacak» tek sihirli formül olarak «cephe»yi görüyor. Dolayısıyla, işçi sınıfının bağımsız mücadelesini sosyal demokrasinin «olumsuzluklarına» terk ediyor.

STALİN'DE FAŞİZM TAHLİLİ

1924 yılında Stalin faşizmi şöyle tanımlıyordu : «Faşizm sadece askeri bir kategori değildir. Faşizm, burjuvazinin savaş örgütüdür, sosyal demokrasinin aktif desteğine dayanmaktadır. Sosyal demokrasi, nesnel olarak faşizmin ılımlı kanadıdır. Burjuvazinin bu savaş örgütünün, sosyal demokrasinin aktif desteği olmaksızın, mücadelelerde ya da ülkenin yönetiminde belirleyici başarılar elde edebileceğini varsaymak için hiçbir neden yoktur. Bu örgütlemeler birbirlerini dışlamıyor, aksine tamamlıyor. Bunlar karşıt değil, ikiz kardeşlerdir. Faşizm, emperyalizmin savaş sonrası bunalım koşullarında ortaya çıkan ve proletarya devrimine karşı mücadele için düzenlenen bu iki temel örgütlenmenin şekillenmemiş siyasal blokudur. Burjuvazi, böyle bir blok olmaksızın iktidarını sürdüremez. Bu yüzden 'pasifizm'in faşizmin bir kenara atılması demek olduğunu düşünmek bir hata olurdu.»(22)

Stalin, bu tanıımı, İtalya'da faşizm pratiğinin yaşandığı koşullarda yaptı. 1920'de ülkeyi boydan boya grev dalgası sarmış, ancak bunlar kanlı biçimde bastırılmıştı. Yenilgide, sosyal demokrasinin katkısı büyüktü. İşçilerin, Mussolini çeteleriyle çatışmalarını engellemişler, hatta Ağustos 1921'de onlarla bir de «barış paktı» imzalamışlardı. Seçim-

lerde işbirliği de yapmışlardı. Daha sonra kurulan faşist Mussolini hükümetinde bakanlık alanlar arasında, sosyal demokratlar da vardı(23).

Ayrıca, 1918-20 yılları arasında Almanya, Macaristan, Avusturya, Finlandiya gibi Avrupa ülkelerinde devrimci işçi hareketlerinin yenilmişi olması ve bu yenilgilerde sosyal demokratların taşıdıkları büyük sorumluluk, Stalin'in özellikle dikkate aldığı noktalardı.

Lenin, «Emperyalizm» yapıtında, Alman sosyal demokratlarına «sosyal emperyalist» denmesinin haklılığından söz eder. Stalin, faşizm söz konusu olduğunda aynı mantıkla, kavramı yeniden üretmiştir.

Ancak, Stalin'in sözünü ettiğimiz tanımı, sert tepkilerle karşılaşmıştır. Troçki'nin ve daha sonraları, Üçüncü Enternasyonal ve Dimitrov'un «tepkileri. Dimitrov, Stalin'in faşizm tanımlamalarını, başından itibaren eleştirmemiştir. Sonraları eleştirdiğinde ise, bunu doğrudan değil, üstü kapalı bir biçimde yapmıştır. Dimitrov, 1928'de Sendikalar Enternasyonalinin Dördüncü Kongresinde yaptığı konuşmada şöyle di-yordu : «çok iyi bilinmelidir ki, faşizm, yerel ya da geçici olay değildir. Faşizm, emperyalizm ve sosyal devrim döneminde, kapitalist burjuvazi ve diktatörlüğünün sınıf hakimiyeti sistemidir.»(24) Yine aynı konuşmada «reformculuğa karşı mücadelenin her zaman faşizme karşı mücadeleye olduğu» da belirtiliyor. «Sosyal demokrasinin, burjuvazinin ve karşı devrimin siyasal ajanı olduğunu» vurgulayan da yine Dimitrov'dur.(25)

Aynı şekilde, Komintern'in VII. Kongre (1933) öncesi tezleri de Stalin'in tezleri ile çakışma halindedir. Örneğin Komünist Enternasyonal'in 1928 yılında hazırlanan Program'ında şu paragrafa yer verilmektedir : «... faşizm, dolaysız burjuva diktatörlüğü (abç) yöntemidir. ... varolan siyasal konjonktüre göre, burjuvazi hem faşist yöntemleri hem de sosyal demokrasiyle koalisyon yöntemlerini kullanır; bu arada sosyal demokrasi, özellikle kapitalizm açısından kritik zamanlarda, pe-
kender olmamak üzere, bizzat faşist bir rol üstlenir.»(26)

Görüldüğü gibi, Stalin'in, Dimitrov'un ve giderek Komintern'in faşizm çözümlemeleri bir dönem için aynı özü taşımıştır. Bu öz, burjuvazinin ne «belirli bir kesim» inden, ne bu kesimin «özel bir grubundan» söz edilmeyip, bir bütün olarak burjuvaziden söz edilmesidir.

DÖNÜŞ VE NEDENLERİ

Bir dönem Stalin'in çözümlemeleri ile bu ölçüde çakışan Komintern'i ve Dimitrov'un farklı bir görüşe götüren ve sonuçta o ünlü faşizm tanımına yol açan etkenler neler olabilirdi? Aynı Dimitrov, daha sonra-

ları sosyal demokrasinin «ikili karakteri»ni sürekli olarak vurgulayacak, «sol sosyal demokrasi»nin erdemlerini anlatacaktı. Dimitrov, daha sonra, isim vermeden, Stalin'in tezleri ile ilgili şu soruları soruyordu:

1) Sosyal demokrasiyi toptan «sosyal faşizm» olarak sınıflandırmak doğru mudur?

2) Sosyal demokrasiyi her yerde, her koşulda, burjuvazinin ana toplumsal dayanağı olarak nitelemek doğru mudur?

3) Bütün sol sosyal demokrat grupları her durumda ana tehlike olarak görmek doğru mudur? (27)

VII. Kongre artık «anahtar» bulmuştu. Sosyal demokrasinin en azından belirli bir kesimi, olup bitenlerden «tenzih» ediliyordu. Yine Dimitrov'un ifadesiyle «faşizme karşı savaşında komünist taktiğin abecesi olarak..... birleşik cephe serüvenciliğine hayır» tutumu benimseniyordu.

Komintern'i, Dimitrov'un ötekilerini böylesine köklü bir politika değişikliğine zorlayan tek sebep II. Dünya Savaşı çanlarının çok daha yakından çalmaya başlamasıdır. Komintern, 1931'den itibaren, SSCB'nin savunulmasını gündemin en başına koymuştur. Stalin'in deyimi ile «devrimci özün sınanacağı denek taşı, SSCB'nin koşulsuz olarak desteklenmesi» idi.

Ele aldığımız bu dönemde, dünya işçi sınıfı hareketinin uluslararası görevleri, ulusal görevlere, çok büyük ölçüde ağır basmıştı. Dönemin enternasyonalist görevi, tek ülkede inşa edilen sosyalizme, kayıtsız şartsız katkıda bulunma biçiminde ortaya çıkmıştı. Daha sonraları da, SSCB'ni hedef alan emperyalist ve saldırgan kuşatmanın kırılabilmesi ve gide-rek Nazilerin yalnız başkalarına bırakabilmesi için, öteki Avrupa ülkelerinin işçi sınıfı hareketlerinin kendi burjuvazilerine «devrim korkusu» yaşatmamaları düşünülmüştür.

Görevlerin ağırlığına karşın, dünya sosyalizminin geleceğinin, sosyalizmi kurma uğraşında ileri adımlar atan SSCB'nin yaşatılmasına bağlı olduğunu gören Avrupa işçi sınıfı partileri (ve diğerleri) bu görevi yerine getirmişleidir. Bunun için, tüm güçler seferber edilmiş, ama yarı yolda kalanlar için de vakit yitirilmemiştir. Özverimin maliyeti, ülkelere ve ülkelerin koşullarına göre değişiklik göstermiştir. Ama ortada bir özveri olduğu da kesindir. Hatırlanması gereken nokta, bu özverinin bir anlamda, karşılıksız kalmadığıdır. Sonuçta, SSCB, faşizme karşı savaşta 20 milyon insanını yitirerek ve kimi batı Avrupa ülkelerinde sosyalizmin kuruluşuna büyük katkılarda bulunarak, enternasyonalist çerçevede özverinin karşılığını ödemiştir.

Biz yine konumuza dönelim. Dimitrov, şöyle diyordu: «Biz size şu anda proletaryanın diktatörlüğünü ilan etmek için birleşik cephe kurulum diyormuyuz? Şu anda böyle bir öneride bulunuyor muyuz?» Bu sözler, özverinin, Dimitrov'un ağızından sergilenişidir.

Savaşın yakıcı ve yıkıcı rüzgarlarından hayli uzak 1920'lerin tahlilleriyle, 30'ların koşullarında yapılan tahliller arasındaki farklılık gün gibi ortada. Dünya komünist hareketi, hepsini ele alarak, *günümüz* koşullarında, faşizm çözümlemelerini bir kez daha elden geçirmelidir. Geçmişe, ve onun mirasına gerçek saygı, bunu zorunlu kılmaktadır. Teoriyi, günümüzün koşullarında üretmek yerine, ezberleyenlerin papağanlarından ne farkı var?

YİNE TROÇKİ ÜZERİNE

Troçki, Stalin'in «anti»si olmak için neredeyse herşeyi mübah saymıştır. Teorik düzeyine karşın, çoğu kez de duygusallığın o kurtulmaz tuzakına göre göre düşmekten de kendini alamamıştır. Troçki'nin Stalin'e karşı yönelttiği eleştiri ve suçlamalarda, daha çok, kelime oyunları ile «teorik» görünümlü demagogilerin izlerine rastlanmaktadır.

Troçki'nin topları, bir dönem de, Stalin'in «sosyal faşizm» kavramı hedef alınarak ateşlendi. En basitinden başlayalım: Stalin'in faşizmle sosyal demokrasiyi «ikiz kardeş» olarak nitelemesini, Troçki formel mantıkla dahi bağdaşmaz buluyor. İkizlerin, birbirlerine en acımasız biçimde düşman olamayacaklarını, aynı günde aynı ana babadan doğmaları gerektiğini «izah» ediyor! Bu, yalnızca bir örnek.

Troçki'yi asıl miyop yapan, olguların sınıf karakterini görmezlikten gelmesidir. Bunu daha önce faşizm konusunda gördük. Troçki, sosyal demokrasi konusunda da aynı hataya düşmektedir. Yani, hareketi, yine sınıf özünden kopartıyor. «Tekelci sermayenin, yumruk ve cop darbeleri ile sosyal demokrasiyi muhalefete ve öz savunmaya iteceği çok önceden belliydi.» (28) Bu sözler Troçki'ye ait. Troçki, faşizmin küçük burjuvaziden destek aldığını, buna karşılık da sosyal demokrasinin işçilerce desteklendiğini belirtir. Troçki'nin tüm çabası, faşizmle sosyal demokrasinin tabanlarındaki kitlesel yoğunlukların «farklılığına» bakarak ve buradan hareketle «düşmanlığı» doğal göstermeye yöneliktir. Troçki, tezlerine haklılık kazandırmak için, abartma motifine hep başvurur. Örneğin Troçki'ye göre, bütün parlamenter burjuva rejiminin başlıca temsilcisi, sosyal demokrasidir. (29)

Bu iki örnek, Troçki'nin gözünde, faşizmle sosyal demokrasinin iki uzlaşmaz düşman olduğunu ortaya çıkarıyor. Bunun bir sonucu olarak,

faşizmi tasfiye etme misyonu da sosyal demokrasiye veriliyor. O kadar ki, Troçki, sosyal demokrasinin bu görevi «burjuvazi için değil kendisi için» yapması gerektiğini bile ileri sürebiliyor. (30) Troçki'nin Stalin'e karşı ve faşizme ilişkin görüşlerinin çerçevesini böyle çizmek mümkün.

Troçki, sosyal demokrasi ile ilişkileri, bir «iç barış» rejimi olan Bonapartizmle, bir «iç savaş» rejimi olan faşizm arasındaki tercih sorununa indirgemektedir. Sonra, «sekte» ve «uzlaşmaz» olduğu için Stalin'e bol bol eleştiri yöneltilmektedir. Troçki'ye göre, Stalin, Lenin'in «hiç uzlaşma olmayacak mı» diye sorduğu «Sol Kanat Komünizmi» eserini hiç anlayamamıştır. Ama aynı Troçki, böyle dedikten sonra, SSCB'ye zaman kazandırmak için savaşın hemen öncesinde Almanya ile imzalanan «saldırmazlık paktı» dolayısıyla, Stalin'i «hainlik»le niteleyecektir'.

SOSYAL DEMOKRATLAR VE FAŞİZM

Yeri gelmişken, sosyal demokratların faşizm anlayışlarına da değinmek istiyoruz.

En başta, sosyal demokratlar, faşizmi, «komünizm belasının doğal ürünü» olarak görüyorlardı. Tek sorumlu, SSCB idi. Bu ülke kalkıp komünizmi kurmasa idi, faşizm denen bir bela da olmayacaktı. Sosyal demokratlar, kendi akıllarınca, hem komünizmin, hem de faşizmin «panzehiri» olmakla övünürler. Ülkemizde, bir tür «sosyal demokratlık» oynamaya çalışan CHP'nin işlediği ana temalardan biri de budur.

Sosyal demokratlar, proletaryanın meşru sınıf şiddeti ile burjuvazinin şiddetini, hatta burjuvazinin dolaylı faşist şiddetini hep aynı kefeye koyarlar. Dahası, burjuvazinin şiddetini, proletaryanın şiddetine «refleks» olarak yorumlayıp masumlaştırırlar. Aynı anlama gelmek üzere, sosyal demokrasi için faşizm, proletaryanın devrimcilik günahıdır.

Bir anlamda, sosyal demokratlara hak vermemek mümkün değil. Elbette, proletaryanın devrimci mücadelesi olmasaydı, sosyalizmin kapitalizmin saltanatını yıkan üstünlüğü olmasaydı, Rus proletaryası sosyalizmi kurma yolunda sarsılmaz adımlar atmasaydı, burjuvazi belki de faşizmi «icat» etmeyecekti.

Stalin, faşizmi salt terör ve zulümden ibaret gören sosyal demokratları kıyasıya eleştirirken haklıydı. Şimdi, Türkiye'ye dönüp «sosyal demokratlık» oynama çabasındaki CHP'yi düşünelim. Burjuvazinin programında ne varsa, CHP'nin programında da var. Ama üslup farkıyla. Ünlü DGM, CHP'nin sözlüğünde «ihtisas mahkemeleri» oluyor. Kamuyunda «anti demokratik yasalar paketi» diye bilinen önlemler, CHP'nin

lûgatinde «demokratik hak ve özgürlükleri koruma paketi» oluyor. Özetle, bugün AP hükümetinin uyguladıkları dün CHP'nin planladıklarıdır. Arada fark yoksa, bir «fark» bulmak gerek. CHP de bu farkı ancak terör ve zulümde buluyor.

Güncel olduğu için üzerinde durmakta yarar var. Lenin, burjuva demokrasisinin «çoğunluk» ve «azınlık» aldatmacasına dayandığını açığa çıkarttı. Aynı ilişkiyi, bir başka kaynak şöyle formüle ediyor: «Batılı tipte demokrasinin idealleştirilmiş örnekleri bir *egemen çoğunluk* ve *sadık muhalefet* (abç) tablosuna dayanır.» (31) Burjuvazi, elindeki olanakla kamuoyunu oluşturur. Yıpranan «egemen çoğunluğunu» zamanı gelince «sadık muhalefet»ine mağlup ettirir. Sonuç ise, «milli iradenin tecellisi» yutturmacasıyla halka benimsetilir. Bu tahterevallî oyununda, doğrudan baskı, ezme yöntemleri ile saptırma ve oyalama yöntemleri yer değiştirebilir. İktidarın sınıf niteliği ise, iktidarı «icra edene» göre değişmez.

Bunlar, kuşkusuz biliniyor. Tehlike ise şurada: Burjuvazinin iki hizbi arasında görünürde var olan çatışmanın ve kutuplaşmanın, «iktidarın ikileşmesi» ya da «iki başlı iktidar odağı» biçiminde algılanması. Burada da kalmayıp, bu «odak»lardan birine arka çıkmamanın «demokrasi görevi» olarak işçi sınıfına empoze edilmesi, tehlikenin boyutlarını artırmaktadır. Nihai sonuç ise, Yalçın Küçük'ün bir saptaması ile özetleniyor: İlerici hareketin en büyük günahı, burjuvazinin içindeki ayrışmaları abartmaktır.

Ülkemizde bilimsel sosyalizm adına CHP'ye yapılan akıl hocalıkları, «anti tekelcilik» yakıştırmaları ve vaazları, sosyalist hareketin işlevini CHP'ye «ne olduğunu» öğretmekle sınırlama; bunların hepsi, faşizmi, bir burjuva muhalefet yoluyla dizginleme görüşünden kaynaklanmaktadır.

Bugünkü Türkiye objektivitesi ile karşılaştırıldığında, koşulların elverişliliği karşısında sosyalistlerimizin bekleyişçilikleri, yıldırıcı hareketlilikleri, temelde buradan kaynaklanmaktadır.

SINIF CEPHESİ

Sosyalist hareketin tarihinde «cephe» kavramına ilk kez Komintern'in III. Kongresinde rastlıyoruz. Ancak bunun, günümüzdeki «cephe» kavramı ile ilişkisi yok. Komintern, bir «sınıf cephesi»nden, «birleşik işçi cephesi»nden söz ediyor. Aynı şekilde, «sınıfa karşı sınıf» ilkesi de, bu anlayışın bir ürünü ya da uzantısı olarak ortaya çıkıyor. Başlarda

ortaya konan «cephe» fikrinin yeterince özümselememesinden ve farklı yorumlara yol açmasından dolayı, 1927'de «sınıfa karşı sınıf» sloganı ortaya atılıyor.

Kimilerinin iddia ettiği gibi, «cephe» ile «sınıfa karşı sınıf» çelişen, birbirinin zıddı tezler değil. İlk ortaya atılış biçimi ile ele alınırsa, «cephe» ile «sınıfa karşı sınıf» aynı stratejinin birbirini tamamlayıcı unsurlarıdır. «Sınıfa karşı sınıf» sloganı, Komintern tarafından, birleşik işçi cephesinin günlük yaşamdaki propaganda biçimi olarak öngörülmüştür. «Birleşik cephe taktiği; komünist öncünün geniş işçi yığınlarına en zorunlu hayati ihtiyaçları için giriştikleri günlük mücadeleler sırasında yaklaşması anlamına gelir.» (32) Komintern, bu dönemde, önce işçi sınıfının bir kesimini başkalarının defterine kaydeden, sonra da «cephe» semsiyesi altında bunlarla blok kurmaya kalkanlara açık yanıt veriyor: «Birleşik cephe taktiğinin gerçek başarısı 'aşağıdan' bizzat işçi sınıfı kitlesinin derinliğinden çıkacaktır.» (33)

İşçi sınıfı partilerinin asli görevi, zaten işçi sınıfının ve emekçileri kendi çatısı altında örgütlemek. mücadeleye sokmak değil mi? «Birlik cephesi», «sınıfa karşı sınıf» da nereden çıktı? Böyle soruların akla gelmesi doğal.

Birinci dünya savaşı sırasında «anavatanın savunulması» sorunu ile en belirgin biçimde su yüzüne çıkan bir ayrılık işçi partilerinde bölünmelere yol açtı. Emperyalist savaşta burjuvaziye destekleyen «Marksist gelenekli» ve işçi kökenli partiler-Sosyal Demokrat partiler. ağırlıkta idi. İşçi sınıfı politik çatılar açısından bölünmüştü. Eski sosyalistlerin bu «eskiliklerinin» yığınlar nezdinde, bir anda ortaya çıkması mümkün değildi. Bu, öz deneyim istiyordu. Üstelik, klasik sosyal demokrasinin, Marksist görünmekte hayli usta teorisyenleri, politikacıları bünyesinde barındırdığını da unutmayalım. Dönekleri göremeyen, siyasi hamlık içindeki işçi sınıfının önemlice bir bölümü, sosyal demokrasisi kampında kalmıştı.

Verili koşulların ışığında Komintern, işçi sınıfının birlik ve bütünlüğünü sağlamaya yönelik taktiksel yaklaşımlara başvurdu. İşte «birleşik işçi cephesi»nin ve giderek «sınıfa karşı sınıf»ın anlamı buradadır: Proletaryanın sınıf cephesinin kurulması. Bir başka deyişle, ileri proletaryanın, yanlıgılar içindeki sınıf kardeşlerine—burjuvaziye karşı—kendisi için sınıf çağrısıdır bu.

Bu çizgiyi, işçi sınıfını tecrite götüren, sekte ve her türlü işbirliğine kapalı olduğunu ileri sürenler çıkmıştır. Stalin, aynı nedenle çeşitli

eleştirilere uğramıştır. Oysa, «sınıfa karşı sınıf», sosyalizmi, burjuva ideolojisinin tasallutundan korumuştur. Günümüzün bilimsel sosyalizmi, gelenek olarak, bir dönemin «sınıfa karşı sınıf» çizgisine çok şey borçludur.

«Sınıfa karşı sınıf» çizgisi, proletarya nezdinde, sosyal demokrasi-nin konumunun açığa çıkarılmasında, sosyal demokrasi—burjuvazi ilişkilerinin daha açık biçimde sergilenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu yoldaki uyarılardan birine kulak verelim:

«Bu karşı devrimci politikayı sistemli biçimde yürütmek için, sosyal demokrasi her iki kanadından da yararlandı: Açıkça karşı devrimci olan sağ kanat, burjuvaziye yapılan pazarlıklar ve onunla kurulacak dolaysız bağ açısından vazgeçilmez niteliktedir, 'sol' ise işçiler üzerinde özellikle incelikli biçimde düzenlenen manevralar yürütmek durumundadır. Pasifist ve hatta bazen de devrimci lafızlarda oyununu sürdüren 'sol' sosyal demokrasi özellikle kritik anlarda işçilerin karşısına geçer;... bu nedenle sol kanat sosyal demokrasi, işçi sınıfı içinde burjuvazinin çıkarlarının hizmetkârı olarak, tümüyle sınıflı toplum ve burjuvaziyle koalisyon temeli üzerinde ayakta duruyorsa da, belirli dönemlerde muhalif bir parti tutumunu benimseme zorunda kalmaktadır; işçi sınıfının bir bölümünün güvenini kazanmak için ve daha sonra işçi sınıfının uzun süreli çıkarlarına, özellikle belirleyici sınıf mücadeleleri sırasında daha da rezilce ihanet etmek için, ekonomik mücadelesinde proletaryanın sınıf çıkarlarını savunur rolü oynar.» (34)

Daha önce de belirttiğimiz gibi Komintern, faşizmin sosyal demokrasi-nin yanında ortaya çıktığına, kimi durumlarda da bizzat faşist bir rol üstlendiğine işaret ediyordu.

«Sınıfa karşı sınıf» sloganı, kritik bir dönemde, hem burjuvazi ile ittifaka, hem de işçi sınıfının saflarına sızmaya çalışan Truva atlarına kapıları büsbütün kapatıyordu. Fakat Komintern'in bu tutumu, 1935'e kadar sürdü. Bu dönemden sonra «birleşik işçi cephesi»nin yerini, «faşizme karşı halk cephe»leri aldı. Halk cepheleeri, farklı sınıfların ve kesimlerin, belirli bir ortak program üzerinde işbirliği yapmaları temeline dayanır. Bu, faşizmin klasik tanımına uygun düşen bir cephe anlayışıdır. Yani, azınlıkta kalan bir sermaye kesiminin dışında kalan burjuva kesimleri ile «örülen» demokrasi cepheleeri. M. Çulhaoğlu, bu cepheleerde işçi sınıfının konumunu şöyle ifade ediyor: «Cephe, savunma durumundaki işçi sınıfının, 'eşitler arasında birinci olmayı' umduğu, ama bunun güvencelerine baştan sahip olmadığı bir birlikteliğin içinde yer almasıdır... klasik cephe kavramı, geniş yığınların, faşist partinin

peşinden sürüklenecek yerde klasik burjuva partilerinin yanında ve sa-
fında yer almasını tercih ediyor. Onları kazanacak gücü kendinde gör-
mediği için, bunun peşinen kabul ediyor.» (35)

Daha sonraki uluslararası ilişki değişiklikleri, sınıf güçlerindeki
yeni mevzilenmeler bir yana bırakılırsa, Komünist partiler, «halk cep-
heleri» deneyimine başlarken, iktidardan vazgeçmeyi, koşulların da-
yatması sonucunda göze almışlardır.

FARKLI DENEYİMLER

Cephe—iktidar ve ittifak ilişkisini, cephe deneyimi yaşamış ülkele-
rin pratiğinde birleştirerek incelemek daha doğru olur. Cephe deneyi-
mini yaşamış ülkeler arasında, işçi sınıfı hareketinin iktidara ulaşabil-
diği ülkeler, Vietnam ve Bulgaristan'dır. Bu ülkelerin de kimi ortak özel-
likleri vardır: Bir: Her ikisi de zamanlarında açık işgal altında idiler.
Bulgaristan, Nazi sürülerinin, Vietnam ise, önce Fransız sonra da Ame-
rikan emperyalistlerinin, Bunların her ikisinin de ulusal kurtuluş sava-
şı ateşlerinin içinde, SSCB'nin maddi gücü kendini göstermektedir.
«Kızılordu Hitlerileri bozguna uğratmasaydı, Bulgaristan'a girme-
seydi, kısacası SSCB savaşta büyük rol oynamasaydı, bu zafere ula-
şamazdık.» (36) Aynı değerlendirme, bir başka kaynakta da yapılıyor:
«9 Eylül sosyalist devrimi (abç) Sovyet ordusunun belirleyici yardımıyla...
başarılmıştır.» (37) Vietnam deneyimi de, gerilere gitmeye gerek
yok, hepimizin belleklerinde tazeliğini koruyor.

İki: Her iki ülkede de halk cephesi örgütlenmesi, özünde işçi köylü
ittifakının özgül bir biçimidir. Le Duan, «işçi köylü bağlaşması olmak-
sızın asla bir ulusal birleşik cephe kurulamaz» diyor. Cephe, Bulgaris-
tan'da tarihsel bir zorunluluk olmuştur. Öyle ki, işçi-köylü mücadelesi
(hareketi) ayrı ayrı politik akımlar halinde ortaya çıkmıştır. Bu so-
mutlukta parti, işçi köylü bağlaşıklığına yönelik yaratıcı bir çözüm bul-
du. Bulgaristan Çiftçi Birliği ile İşçi Partisi'nin örgütsel düzeyde bir
araya gelmesini sağlayan «cephe» aynı zamanda tabandaki işçi- köylü
bağlaşıklığının katalizörü olmuştur. Bulgar Komünistlerini dinleyelim:
«Halk cephesinin gücü, proletaryanın, emekçi köylüler ve ufak şehir
burjuvazisinin temel kitlesiyle savaşçı birliğindedir.» (38) «Ülkemizin
özgül koşullarında,.... Vatan Cephesi,..... Lenin'in proletarya bağlaşıkları
teorisinin pratik bir uygulamasıydı.» (39) «Anti faşist halk cephesi
oluşturmak proletaryanın, emekçi köylülerin ve şehirli küçük bur-
juvazinin savaş birliğine bağlıdır.» (40) Yeterli olsa gerek.

Üç: Her iki ülkede de proletarya diktatörlüğüne—sosyalist devrim-
nesnel bir dönüşüm var : «Sosyalist devrim, Bulgar topraklarının derin-

liklerinde nesnel olarak olgunlaşmıştır.» (41) Vietnam devrimi için ise Le Duan şunları söylüyor: «...demokratik halk devletine proletarya diktatörlüğünün tarihsel rolünü verdik.» (42)

Görüldüğü gibi, söz konusu üç faktörün etkisi ve çekiciliği ile Vietnam ve Bulgaristan'da «cephe»ler, sosyalist iktidarla taçlanmışlardır.

Buradan, değişik iki örneği oluşturan İspanya ve Fransa'ya geçebiliriz. Göreceli başarılarına karşın, cephele, bu ülkelerde nihai olarak neden yenilgiye uğramışlardır? Bunun açıklayıcı faktörlerinden birini, bu ülkelerdeki işçi sınıfı partilerinin devrim perspektifleri oluştursa gerek. Özellikle İspanya söz konusu olduğunda, karşı devrim güçlerinin çılgınlaşmalarının, devrimci durumun zorlaması olduğu zamanında ve yeterince tesbit edilememiştir. Her iki ülkede de «cephe» bütünü ile «demokrasi», «burjuva demokrasisi» bazına oturtulmuştur.

Bu anlamda ele alındığında, «cephe»nin bu tanımı ve uygulaması, kaçınılmaz olarak belirli maliyetleri içermektedir. İşçi sınıfı hareketi cephe'den nasıl «bazı şeyler» bekliorsa, burjuvazinin ve giderek sosyal demokrasinin de aynı deneyimden «birşeyler kazanmayı» umması doğaldır. Burjuvazi ve sosyal demokrasi, bir kez nesnel biçimde ortaya çıktığında, bu tür cephelere, en solda yer alan sınıf örgütlerini yutma ve eritme amacı olarak yaklaşmışlardır.

Az önce, İspanya ve Fransa'daki Cephe'lerin sınırlı biçimde demokrasi bazına oturduğundan söz ettik. Bazı alıntılarla, bu görüşü açmak istiyoruz. Önce Thorez'e başvuralım: «.....Biz komünistler de, devrimci proletaryanın çıkarlarının burjuva demokrasisine sahip çıkmakta olduğunu savunuyoruz.» (43) «Bunun içindir ki Sovyetler, güncel mücadelenin doğrudan amacını oluşturmuyor.» (44)

«Bundan, faşizme karşı demokrasiyi savunmanın, işçi sınıfı tarafından daha önce kazanılan mevzileri savunmanın günümüzün en önemli sorunu haline getirdiği sonucu çıkmaktadır.» (45)

Hiç kuşkusuz, işçi sınıfı sosyalistlerinin nihai amacı, sosyalizmdir. Thorez'in de. Thorez'de eksik olan, demokrasiyi sosyalizmsiz düşünmek-te, dönemin koşullarında bile, hayli ileri gitmesidir. Kazanılan mevzileri elde tutmada bile, sosyalist iktidar mücadelesinin en büyük güvence olduğu ortaya çıkmıştır zamanla. 1935-39 dönemi işçi sınıfı partileri, faşizmin yıkılmasını demokrasiyle, hatta «gerçek» demokrasiyle özdeşleştirmekte ileri gitmişlerdir. Burjuva demokrasisinin mevcut hali ile korunması, bir geçici taktik olmaktan çıkarılıp tüm bir sosyalist hareketin temel *stratejisi* haline yüceltilirse, aynı hareketin kendisinin de «demokratlaşması» yakın tehlikeler arasındadır.

Thorez'den son olarak bir alıntı daha yapmak istiyoruz: «Halk cephesi komünistler için asla bir *taktik değil* (abç)... asla da olmaya-caktır. O, Leninizmin temel kuralı olan işçi sınıfı ile *orta sınıfların* (abç) sıkı ve kalıcı bir ittifakıdır.» (46)

Bu alıntı, iki bakımdan önemlidir. Birincisi, «cephe»nin bir «taktik» olarak görülmediği açık açık söylenmektedir. Gerçekten de, cephe'yi bir taktikden ibaret görmemek, mümkündür. Ama belirli koşullarda: a) İşçi sınıfı kendi sınıfsal platformunu, daha önce sözünü ettiğimiz türden bir bölünmüşlük nedeniyle kuramıyorsa, b) İşçi sınıfı en doğal müttefiklerinden iradesi dışında yalıtlanmışlığı sonucunda ittifaklar sorununa yaklaşmıyorsa. Ancak bu koşullarda oluşturulacak cephe, bir sınıf cephesidir.

Thorez'in söylediklerinden çıkan ikinci önemli nokta, Thoraz'ın, halk cephesini, *orta sınıflarla* ittifak olarak görmesidir. Leninist ittifaklar teorisinde, kapsamı hayli geniş olan orta sınıfların değil, köylülük ve küçük burjuvazinin yeri vardır. Thorezin orta sınıfları, faşizme karşı mücadelede işçi sınıfının yandaşı olarak görmesine itiraz olamaz. Ancak, aynı kesimi, *Leninist ittifakların*, üstelik de kalıcı unsurlarından biri olarak görmek mümkün değildir. Çünkü, Leninizm, koşullara göre, istenilen niyete yenilen bir muz, hiç değildir.

KERVANA KATILANLAR

Faşizmin iktidara gelişini, kitle desteğine dayalı biçimde, aşağıdan yukarı yollarla özdeşleştirmemek gerekir. Hiç kuşkusuz, faşizm dahil, politik akımlar, asgari de olsa, belirli bir kitle tabanına sahiptir. Ancak faşizm, bu kuralın dışında kalmaya en elverişli akımdır. Bunun nedeni de, burjuva devlet mekanizmasının yapısında aranmalıdır. Faşist tohumlar, demokratik biçimler ve perdeler ardında habire yeşerir. Bunların yeterince boy atıp ortaya çıkması için, yığınsallaşmayı beklemek gibi bir durumları da yoktur. Faşizmin «kitle tabanı» zaman zaman iktidar sonrası bir olgu olarak da ortaya çıkabilir.

Elbette faşizm, toplumsal gelişme yasalarının dayattığı zorunlu bir evre değildir. Kapitalizm, içinde sürekli olarak faşizm tohumlarını taşır. Ancak buna bakarak «faşizmin kaçınılmazlığı» gibi bir sonuca varmak, toptan yanlıştır.

Egemen sınıfların ülkeyi eskisi gibi yönetememeleri, yeni «yönetim» arayışları için uygun bir ortam yaratır. Burjuvazinin böyle bir konuma gelmesi demek, kapitalizmin çelişkilerinin «had» safhaya ulaşması, dü-

zenin, tüm kurumları ile birlikte giderek çözülmesi demektir. Kriz, olağan ve durgun dönemlerdeki toplumsal dengeyi alt üst eder. İşte bu noktada burjuvazi, kapitalizmin alt ve üst yapısıyla yeniden özlenen «istikrara» ulaşması için, bir yandan kendi sınıf işbirliğini sağlayacak, öte yandan da tehlikeyi önleyecek bir rejim aranışı içine girer. Böyle bir dürtü varken, burjuvazinin demokrasiyi baştaacı etmesi hiçbir şekilde düşünülemez.

Diğer bir dürtü de, burjuvazinin doğrudan denetiminin dışındaki gelişmelerle ilgilidir. Toplumsal muhalefet, zamanla, daha çok kendiliğinden niteliğine rağmen, devlet legalitesini zorlayan bir fiili güce ulaşabilir. Ancak, bu iki dürtünün aynı anda ortaya çıkması, faşizme giden yolları kendiliğinden ve ardına kadar açmaz. Bu, işçi sınıfının örgütlü mücadelesinin gücüne bağlıdır. Sorun, ortadaki boşluğu, işçi sınıfının örgütlü hareketinin ne ölçüde doldurabildiğine ilişkin bir sorundur. Özel yetersizliklerin sonucunda, işçi sınıfının fırsatı kaçırmayı, boşluğu faşizme terketmesi de mümkündür ve örnekleri tarihte görülmüştür. Bu koşullarda burjuvazi, düzenini sağlama bağlayabilmek, mümkün olduğu kadar uzunca bir geleceği güvenceye alabilmek için tüm güçleri ile saldırıya geçer.

Faşizmin kitle tabanını belirli bir toplumsal kesimle sınırlamak doğru olmaz. Kuşkusuz kitle tabanının sosyal bileşimi, «niteliği» belirlenmez; hangi sınıfa hizmet ettiği, hangi dünya görüşünü savunduğu önemlidir. Ayrıca budur. Bu anlamda faşizmin «toplumsal taşıyıcıları» olarak bir avuç sermayeyi tanımlamak yanlıştır. Onun taşıyıcıları, toplumun her katmanını saran bir kuşaktır. Elbette faşizmin her toplumsal katmanı eşit düzeyde etkilediği söylenemez. Toplumsal konumlarına göre faşizme daha yatkın kesimler, orta katmanlardır. Bunun nedeni, orta katmanların sosyal yapısıyla doğrudan ilgilidir. Orta katmanlar kendi emeklerini kendi sermayeleriyle harmanlayarak üretime katılırlar. Bir yarıyla emeğe dönük, bir yarıyla da sermayeye dönük yüzleri, orta katmanları burjuvaziyle proleterya arasında sürgit bocalatır. Sermayenin merkezileşme-yoğunlaşma süreci bunları iflasa sürüklerse de, mülkiyet tutkularından, buna ilişkin değer yargılarından vazgeçemezler. Kendisini dışı atan düzene karşı kör bir öfke duyduğu olur orta katmanların. Ancak gerçekten mülkiyetin kutsallığına bağlı bir düzen içinde yer alabilmek amacındadırlar. Varlık koşullarını yitirmenin hincıyla, geleneksel burjuva partilerinden de kopabilirler. Orta katmanların durumundaki alt-üst oluşun yarattığı dağınıklık-güvensizlik ortamında «ulusal birlik», «güçlü devlet» maskesi takan faşizm, cazibe merkezi olur. Faşizmin toplumun bütün tabakalarına hakkını veren sınıfsız bir ulusal birlik

yalanları orta katmanlarda yankı bulur. En güçlü, en korkusuz, en azimli kadroların toplumda yeniyi ve daha iyiyi başarmak arzusunu gerçekleştirebileceği imajı yaygınlaştırılır.

Ayrıca lumpen proleterya da faşizmin insan malzemesi alanıdır. Yaşamdan kopmuş, sorumsuz lumpen proleterya, toplum dışına itilmişliğin verdiği kinle, maceraya atılmaya hazırdır. Faşizm bunları maddi yollarla kendisine bağlayarak, sağırlaşmış duyguları sadist ve cani-yâne amaçlarına alet eder.

Tüm bunların arasına proleterler de katılır. Yaşam güvencelerini yitirmiş, düzen inançlarını kaybetmiş, daha kötüsü olamayacağını düşünen proleteryanın çıkış bulamaması veya sosyalizmden umudunu kesmesi; hayal kırıklığına uğraması, faşizm kervanına onların bir bölümünü de katar. Özetle faşizm, huzursuzların, açıkta kalmışların, hayal kırıklığına uğramışların sığınağıdır.

TANIDIK BİR DÜŞMAN

Faşizmin ideolojik cephaneliğinde çok renkli motifler aramanın fazla yararı yok. Şovenizm ve militarizm, ırkçılık doğası olan bir sınıfın ideolojisidir. Ancak ustaca kullandığı demagoji yoluyla yüzünü gizlemesini bilmiştir. P. Togliatti, «faşist ideolojiden daha çok hiçbir şey bukalemuna benzemez» (47) diyor. Faşist ideolojinin çekici noktası, kanımızca, tarihi birikimi kendine maletmeyi ve ayrıca «birikim»i devlet unsuruyla takviye etmeyi bilmesidir. Onun devleti görevlerden soyutlayarak manevi işlerin kurumlaşması gibi göstermesi boşuna mıdır? Bir yandan devleti hedef almaktan kurtarıırken, öbür yandan manevi değerler üzerinde «otorite» yanlsamasını inşa etmiştir. Bunalım içindeki insan, devlete «moral sigortası» olarak, sıkıca bağlanmıştır. Tarih faşist devletin kaba ve insafsız bir devlet olduğunu kaydetmiştir. Emekçilerin özgür örgütlenmesini ezen, resmi örgütlülüğüne zorunlu üyeliği getiren faşist devletin «dokunulmazlığı», «sınıflar üstülüğü» kimi kandırabilir artık?

Eklektik bir ideoloji olan faşist ideolojinin ülkemizde dışa vuran motifleriyle, aşağı-yukarı evrenselleşmiş bazı özelliklerini sergilemekte yarar var.

1. Faşizm geçmişe ait, «iyi ve kahraman» olan ne varsa onun mirascısı ilân eder kendisini. Halka karşı, halkın milli duygularına karşı yöneltilen herşeye amansız bir düşmanmış gibi davranır. Tarihte öyle bir çizgi geliştirir ki, kendisine günümüzün doğal kurtarıcısı misyonu-

nu yükler. Tarihin ırklar çatışması olarak çarpıtılması, masum bir ulusu «adi ırkların pençesinden kurtarma edebiyatına inandırıcılık kazandırmak içindir.

Nazi kopyaları, ulusal tarihimizi Tanrı dağında Bozkurtun Ergenekon liderliğinde başlatarak «Turancı Albay, milli kurtarıcı Başbuğu» türetirler. Göçebe toplum yaşamının post giysili, kılı çadırli kurt ulularını taklit ederek kendilerine verdiği «mertlik», «yiğitlik» süsleriyle, halkın tarih bağlılığını sömürürler.

2. Faşizm, «dürüstlük» ve «yozlaşmamak» iddiasında olur. Togliattinin bir tesbiti ışık tutucu: «(faşizm) emperyalizmin ortadan kaldırılması gereken bir yozlaşma olduğu, gerçek ekonominin başlangıçtaki ve bu nedenle kökenlere dönüşmesi gerektiği şeklindeki kapitalizm anlayışı(nı) benimser. Bu anlayışı birçok demokratik akımda(da) bulabilirsiniz.(47)

Burada bir parantez açarak; Togliatti sosyal demokrat ideolojiyle faşist ideolojinin ortak özellikler taşıdığını, aynı şekilde Dimitrov reformizm ve faşizmin aynı ideolojik ve politik görüşü paylaştığını belirtmişlerdir. Hatırlamakta yarar var.

Türkiye’de «Ey türk, titre ve kendine dön» sloganının, burjuva düzeninin kokuşmuşluğu ve rezaleti karşısında, faşizmin halkı tarihin gölgesine sığınmaya çağırması değil midir? Mevcut iktidarlarca doyumsuzluk içinde bırakılan kitlelerin, ileriye hamlesini frenlemek için, faşizm, tarihte kalan umutları, anıları istismar eder. Burjuva-demokratik hükümetlerde sözde bir uyumsuzluk; Türkiye’deki faşist sürülerin «dürüst ve şerefli ülkücüler kadrosuna dayalı «tek lider» sloganlar aynı istismarın ürünüdürler.

3. Faşizm, yer yer sosyalist terminolojiyi de kullanarak, kitlelerin acil isteklerine seslenir. Kitlelerin özünde kökleşmiş duygularını, devrimci geleneklerini, adalet gereksinmelerini, faşizm, iğrenç amaçları için köprü yapar «Köylüye toprak, işçi fabrika ortak», «iş-ekmek, hürriyet, milliyetçi hareket» «toplumcu düzeni biz kuracağız» vb. sloganlar çizdiğimiz çerçeveye oturmaktadır. Sefalet içindeki işçi ve emekçilere ulaşmakta kullandığı sahte yüzün, sahteliğini; «hürriyetin teminatı mülkiyettir», «mülkiyet kutsaldır» diyerek ve «namuslu, çalışkan, yaratıcı hür teşebbüs» ile «uçkağırıcı-tefecî-karaborsacı sermaye ayrımı yaparak kendisi ele vermekten kurtulamaz.

Faşizm, proletaryaya karşı burjuva devletini legal ve illegal yollardan güçlendirme gayretinde olur.

Devletin, legal kuvvetlerle ayakta durmasının kritiklediği anlarda «illegal» kuvvetlerin örgütlenmesi geliştirilir. Kapitalizmin sarsıldığı

devletin düzenli güçlerinin ise (ordu, mahkeme vs...), burjuvazinin sınıfsal egemenliğinin garantisi olmaktan çıktığı zaman «özel milis»ler piyasaya sürülür «Robot» ilişkili çoğu kiralık özel milisler resmi kolluk kuvvetlerinin yardımcıları olarak, kamuoyuna sunulur. Milislerin mesleği; palov'un köpeği gibi, anti-komünizm histerisi altında düzenin bekçiliğini yapmaktır.

Almanya'da SA'lar ve SS'ler, İtalya'da Kara gömlekliler, Türkiye'de ülkücü komandolar faşist milislerin tipik örnekleridir. Bilinen bir gerçek daha vardır ki, «uzayan tırnakları kesti» cümlesiyle özetlenen, faşizmin kendi milislerini katletmiş olmasıdır. Niye böyle olmuştur? Bunun cevabını faşizmin zayıf noktasında, meşhur deyişiyle «aşıl topuğu»nda aramak gerekir. Daha açıkçası şu: Gücünün bir parçası olan kitle tabanı, faşizmin güçsüzlüğüdür de aynı zamanda.

Umutlarını, beklentilerini boşa çıkartan faşizm, yığınların giderek kendi çıkarlarının bilincine varmalarından ürkmektedir. Görüntüsü ile pratiği arasındaki uçurumda silâhın kendisine çevrileceğini sezen faşizm yolundaki bütün engelleri temizlemeğe yönelir.

Sürüklediği kitlelerin hayal kırıklığı, ilerde kendisi için yakın tehlike haline gelir. Burjuvazinin ateşle oynamaya daha fazla tahammülü kalmaz «Evlatlarının» başkaldırışına olanak tanımadan, evlatların yer. Belki de «her ihtilâl evlatlarını yer» sözü bunun için de geçerlidir. Kısacası, faşizm, kendisine gönül verenleri bir tokmak gibi kullandıktan sonra yine kendi mengesinde boğan iğrenç bir sistemdir.

NOTLAR

- (1) Weber, *Üçüncü Enternasyonal : Belgeler*, Çev : Ümit Kıvanç (İstanbul) : Belge yay. 1979) : s.224.
- (2) Lewerenz, *Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili*, Çev Yalçın Doğan (Ankara : Sol Yayınları, 1978) : s.31.
- (3) Aynı kaynak, s.
- (4) Lenin, *Emperyalizm*, . Çev : Cemal Süreya (Ankara : Sol yay. 5. baskı. 1979) : s.19.
- (5) Stalin, *Leninizmin İlkeleri*, Çev : M. Kabagil (Ankara : Sol yay. 2. baskı 1974) : s.30-31.
- (6) Lewerenz, a.g.e. s.136.
- (7) a.g.e. s.47.
- (8) a.g.e. s.178.

- (9) Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe* Çev : Ali Özer (Ankara : Ser yay. 3. baskı 1977) : s. 156.
- (10) Lenin, a.g.e. s.107.
- (11) a.g.e. s.135.
- (12) Lewerenz, a.g.e. s.157.
- (13) a.g.e. s.156.
- (14) Troçki, *Faşizme Karşı Mücadele* Çev : O.Dilber - O.Koçak (İstanbul : Köz Yay. 1977) : s.347.
- (15) Troçki, a.g.e. s.465.
- (16) Lewerenz, a.g.e. s.5051.
- (17) Troçki, a.g.e. s.460.
- (18) a.g.e. s.466.
- (19) a.g.e. s.461.
- (20) a.g.e. s.309.
- (21) a.g.e. s.309.
- (22) Weber, a.g.e. s.83-84.
- (23) Özek, *Direnen Faşizm* (İstanbul : 1966) : s.15.
- (24) Dimitrov, a.g.e. (2.cilt) s.36.
- (25) a.g.e. s.30.
- (26) Weber, a.g.e. s.142.
- (27) Lewerenz, a.g.e. s.110.
- (28) Troçki, a.g.e. s.305.
- (29) a.g.e. s.163.
- (30) a.g.e. s.302.
- (31) Mishin, *Teoride ve Pratikte Burjuva Demokrasisi* Çev : E. Aköz (İstanbul : Bilim yay. 1976) : s.18.
- (32) Weber, a.g.e. s.68.
- (33) a.g.e. s.69.
- (34) a.g.e. s.140-41
- (35) Metin Çulhaoğlu, «Kırılması Gereken Tabular Listesi» *Sosyalist İktidar* sayı : 8.
- (36) *Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi* Çev : Yusuf Kerim (Ankara : Kızılırmak yay. 2. baskı 1978) : s.232.
- (37) Bonev, *Birleşik Cephe-Halk Cephesi Vatan Cephesi* Çev : Mehmet Yetkin (Ankara : Bilim ve Sosyalizm yay. 1978) : s.348.
- (38) *Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi*, s.178.
- (39) Bonev a.g.e. s.284.
- (40) Dimitrov, a.g.e. s.96.

- (41) *Bulgaristan'da Faşizme Karşı Mücadele ve Sosyalizm*. Çev : M. Kök A. Umut (İstanbul : Bilim yay. 1978) : s.65.
- (42) Le Duan, *Vietnam Sosyalist Devrimi* Çev : Y. Demirekler (Ankara : Bilim ve Sosyalizm yay. 1978) : s.138.
- (43) Thorez, *Faşizm ve Anti Faşist Güçbirliği* Çev : Hüseyin Yavuz (Ankara : Ser yay. 1979) : s. 18.
- (44) a.g.e. s.69.
- (45) a.g.e. s.185.
- (46) a.g.e. s.219.
- (47) Togliatti, *Faşizm Üzerine Dersler* Çev : Hüseyin Akyol (Ankara : Bilim ve Sosyalizm yay. 1978) : s.32.

SOSYALİST DEVRİMİN ABC'Sİ ÜZERİNE, BİR KEZ DAHA

Ömer KÜKNER

Sosyalist İktidar'ın 4. sayısında yer alan «Aşamacılığın Karşısında Bulgaristan Sosyalist Devrimi» çalışmamıza, **Birlik Yolu** adını taşıyan derginin 28 Şubat tarihinde yayınlanan 8. sayısında, yanıt olma iddiasında imzasız bir yazı yayınlandı. «Emekçi ve Sosyalist İktidar Dergilerinin Bulgaristan Demokratik Halk Devrimine Yaklaşımları Üzerine» adını taşıyan yazının irdelenmesi, yalnızca **Birlik Yolu'nun** eleştirisi olmanın ötesinde, Bulgaristan Sosyalist Devriminin üzerinde bir kez daha durmak amacını taşıyor.

İlk olarak **Birlik Yolu'nun** marksizm-Leninizm'in temellerini dinamitleme boyutlarına ulaşan ideolojik ve teorik yanlışlarını sergilemek gerekecek. Bizim, **Birlik Yolu** yazarının iddia ettiği, gibi kimsenin «lafını ağızına tıkama» niyetimiz yok. Çünkü böyle bir iddia ile ortaya çıkan **Birlik Yolu'nun**, sonunda nelerle karşılaştığı görülecek. Daha sonra ise, bu ideolojik ve teorik yanlışlardan kalkılarak Bulgaristan Sosyalist Devriminin nasıl çarpıtılıp adeta bir muammaya çevrildiği irdelenecek.

**Proletarya Diktatörlüğü ve
Sosyalist Devrim İlişkisi**

Kapitalizmden sosyalizme geçişte işçi sınıfı ve müttefiki emekçi

kitlelerin elindeki tek ve en önemli silah proletarya diktatörlüğüdür. Hem burjuva devlet mekanizmasının parçalanması hem de proletaryanın ve müttefiki emekçi kitlelerin yeni tip devleti kurması anlamına gelen proletarya diktatörlüğünün nasıl gerçekleşeceği sorunu Marksizm-Leninizmi diğer tüm sapkın akımlardan ayıran temel ayraçlardan birisini oluşturur.

Proletarya diktatörlüğünün özellikle geçiş aşamalarında ya da daha doğru bir deyişle politik devrim başarılrken, yani siyasal iktidar ele geçirilirken dönemsel olarak ön plana çıkan görevi «yıkıcı» işlevidir. Yani burjuva devlet mekanizmasının işçi sınıfı ve müttefiki emekçi kitleler tarafından parçalanmasıdır. Bu çok temel noktanın, özellik-

le son zamanlarda Türkiye'de bilinmezlikten gelinip böyle tartışma konusu yapıldığı görülüyor. Bu tartışmayı yaratan grupların ortak niteliğinin, MDD'nin yanlışını görmüş olmalarına karşın Sosyalist Devrimin doğruluğunu henüz «içlerine sindirecek» konuma çeşitli nedenlerden ötürü gelememeleri oluşturuyor. MDD'nin yanlışlığını gördükten sonra tek çıkar yolun Sosyalist Devrim stratejisi olduğunu «sezinleyen» bu grupların, kaçınılmaz olarak bir savrulma dönemi yaşamaları ve savrulurken de «çam devirmeleri» doğal. Bunun ilginç bir örneği olarak TKP'den kopan «İngiltere» verilebilir. İ. Suphi Candemir bu grubun «getirdiklerine» ilişkin çalışmasında, temel nokta olarak, «proleterya diktatörlüğünün sosyalist devrimden önce kurulup kurulamayacağını» tartışmak zorunda kalmıştı.

«İngiltere» ile benzeşen yönleri nedir bilinmez ama **Birlik Yolu'**nun da aynı tartışmayı gündeme getirmesi oldukça ilginç bir rastlantı. Bunun nedeni, Sosyalist Devrimin dayatıcılığına, Marksizm-Leninizmin temellerine aykırı düşmeden karşı çıkmanın artık dünyada ve özellikle Türkiye'de olanaksızlığı. Ancak yapılan bu kadar yanlışın sonra ortaya çıkacak tablonun çok fazla karanlık olmadığını düşünmek gerekli. Çünkü bu kadar büyük yanlış yapanların, yanlışlarından ufak bir geri dönüşleri durumunda, karşılarında tek yol kalıyor : Sosyalist Devrim. Türkiye'de geri bir düzeyde olan ideolojik konuma karşın «proleterya diktatörlüğünün sosyalist devrimden önce kurulamayacağını» görecektir insanların ve grupların çıkmayacağını sanmak saftillik olur .

Bu konuda özel olarak **Birlik Yolu'**nun söyledikleri üzerinde duracağız, ama, söyleyeceklerimiz «iki cami arasında bi-namaz kalanlar»ın tümü için geçerlilik taşıyor. Önce **Birlik Yolu'**ndan alıntılar : «Sosyalist İktidar'a göre, demokratik Devrimler burjuva devlet mekanizmasını parçalayamaz ve burjuva demokrasisini aşamazlar.» Yazarı kutlamak gerek, söylediğimizi aynen anlamış. Ama, bizi eleştirdiğini sanırken nereye «gittiğini» göreceğiz. Ancak, Önce bir alıntı daha yaparak **Birlik Yolu'**nun, burjuva devlet mekanizmasını neye parçalattığını görelim. «(Sosyalist İktidar) ince bir hileyle burjuva devlet mekanizmasının parçalanması eşittir Sosyalist Devrim, iddiasını ileri sürüyor. Sanki demokratik devrimler, burjuva devlet mekanizmasını parçalamazmış gibi(!)» İlk olarak şunu belirtelim biz yazımızın hiç bir yerinde burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasının sosyalist devrime eşit olduğunu söylemedik. Böyle bir şeyi söylemek birbirinden farklı düzlemlerde olan iki olguyu bir birine eşitlemek çabası gibidir. Proleterya diktatörlüğü yani burjuva devlet mekanizmasının

parçalanması, sosyalist devrimin, ama yalnızca sosyalist devrimin, **sonucudur**. Biri ötekinin sonucu olan iki şeyi birbirine eşitlemek ise mümkün değildir. Bu açıdan burjuva devlet mekanizmasının parçalanması (proletarya diktatörlüğünün kurulması) sosyalist devrimin sonucudur demek ile burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasının sosyalist devrime eşit olabileceğini düşünmek, kavramsal olarak bile mümkün değildir. Örneğin yumurta tavuğun, ama yalnızca tavuğun «sonucudur» demek tavuk eşittir yumurta demek değildir. Ama eğer **Birlik Yolu** yukarıda yaptığımız alıntıda, proletarya diktatörlüğünün kurulmasını ancak ve ancak sosyalist devrimin başarabileceğini kastettiğimizi anlatmak istiyorsa, söylediklerimizi doğru anlamış. Ancak anlatmak istediklerini pek anlatamamış. Ya da bu açıklıkta yazmak işine gelmemiş. **Birlik Yolu** merak etmesin, biz onun meramını anladık. «Proletarya diktatörlüğünün kurulmasının yani burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasının sosyalist devrimin başarabileceği» bir görev olduğunu söylemenin «ince bir hile» olduğunu ileri sürenleri niteleyecek sıfat bulma biraz zor. Onun için Lenin'e başvurmakta yarar var. «Kautsky 'proletarya diktatörlüğü' kavramının, proletaryanın burjuva devlet mekanizmasının 'parçalanması' görevinin, tarihsel olarak çok daha somut ve kesin bilimsel formülasyonu olduğunu bilmeiydi».(1) Eklenecek fazla birşey yok. Proletarya diktatörlüğünün, burjuva devlet mekanizmasının parçalanması demek olduğunu bilmeyenlere daha fazla ne söylenebilir? Söylenebilecekleri Kautsky'nin şahsında Lenin'in ağızından dinledik.

Birlik Yolu'nun söylemek istediklerini Lenin'in de yardımıyla yeniden söylersek karşımıza çıkacak tablo şu : «Sanki demokratik devrimler proletarya diktatörlüğünü kurmazmış gibi(!)» Böyle bir tartışmayı sürdürmek yalnızca «üzücü» gelebilir. Ancak Türkiye sosyalist hareketinin düzeyi bu. Belirli kişilerin proletarya diktatörlüğünün kurulmasının ve burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasının yalnızca sosyalist devrim ile gerçekleşebileceğini öğrenmesi gerekiyor.

Türkiye'de Sosyalist Devrime itiraz eden, karşı çıkan, yanlış olduğunu öne sürenlerin ortak bir paydası var. TKP'den Maoçulara, TİP'ten devrimci demokratlara kadar uzanan bu çok geniş yelpazenin tek ortak noktasını, işçi sınıfına güvenmemek oluşturuyor. Yeterince güçlü olmadığı öne sürülen işçi sınıfının, sosyalist devrim stratejisini gündeme getirmesinin, işçi sınıfının tecritine yol açacağı belirtiliyor. Yeterince güçlü olmayan işçi sınıfının doğal müttefiki olan köylülükten de başka bir takım «güçlerden» medet umması ge-

rektiği öne sürülüp. 12 Mart öncesinin çeşitli burjuva kesimleri ile bir araya gelerek ancak feodalizmi ortadan kaldıracabilecek güçte olduğu öne sürülen işçi sınıfının günümüzde «anti-tekel» denilen burjuva kesimlerle bir araya gelerek, ancak tekelleri ortadan kaldıracabilecek güçte olduğu düşünülüyor. Bütününüyle yanlış olan bu görüşü bir an doğru varsayarsak karşımıza ne çıkar? Müttefiki köylülerle Sosyalizmi kuramayacak durumda olan bir işçi sınıfı var. O nedenle, «anti-tekel» burjuva kesimlerle «en büyük düşmana» karşı işbirliği yapmak **zorunda**. Bu söylediklerimize «aşamacılar» karşı çıkmazlar sanınız. Çünkü, tüm «aşamacılık» teorilerinin özünü yukarıda çizdiğimiz tablo oluşturuyor. Bu kadar «gücsüz» olan işçi sınıfı demokratik devrimle iktidara gelince, proletarya diktatörlüğünü nasıl uygulayacak? Eğer işçi sınıfı müttefiki köylülükle devrimi başarır başarmaz, politik iktidarı ele geçirir geçirmez, proletarya diktatörlüğünü uygulayacak güçteyse, sosyalist devrimin önüne neden «çeşitli burjuva kesimlerin katılacağı» belirtilen bir demokratik devrim aşaması konsun? Ve hele bu diktatörlük **Birlik Yolu**'nun az sonra değineceğimiz «proletarya diktatörlüğü» anlayışında olacaksa, işçi sınıfının «demokrasi güçleri» bir yana köylülüğe ittifakına ne gerek var? Bu soruların doyurucu bir yanıtı olamaz. Olamayacağını tüm aşamacılar gibi **Birlik Yolu** da kavramış görüyor. Ne var ki, doğruları söylemeye başlama yerine, geçiştirerek göstermeye çalışıyor anladığını. Sözüünü ettiğimiz açmazın sonucunda, proletarya diktatörlüğünün kurulmasının yalnızca sosyalist devrimin sonucu olduğunu gözden kaçırmak için yeni bir «gezintiye» çıkıyor. Vardığı yerin adını koymayı sonraya bırakarak **Birlik Yolu**'nun proletarya diktatörlüğünden neyi anladığını görelim : «Herşeyden önce, adı üzerinde proletarya diktatörlüğü bir tek sınıfın, proletaryanın diktatörlüğüdür.» Biraz önce Ka-utsky'nin yanına giderek bir takım şeyler söyleyenler şimdi, soluğu Troçki'nin etekleri dibinde almış görünüyorlar. **Birlik Yolu**'nun önerdiği proletarya diktatörlüğü, tümüyle Troçkist proletarya diktatörlüğü anlayışdır. Objektif koşulları abartarak kaçınılmaz yanlışlar içine düşen Troçki'nin en önemli yanlışları olan Rus köylüsünün devrimci potansiyelini ve sosyalizmin kuruluşundaki rolünü küçümsemesi sonucu ortaya çıkan, «ittifaksız devrim» stratejisinin doğal uzantısı «bir tek sınıfın, proletaryanın diktatörlüğüdür.» Ancak, hiçbir Marksist-Leninist, proletarya diktatörlüğünden Troçki'nin söylediklerini anlamaz. Dünya'nın hiçbir yerinde **Birlik Yolu**'nun Troçki'den ödünç alıp söylediği türde bir proletarya diktatörlüğü uygulanmamıştır. Uygulanmayacaktır. Bunu beklemek, abesle iştigaldir. **Birlik Yolu** eğer yuka-

ridaki anlayışında samimi ise, ne SSCB'de ne de diğer sosyalist ülkelerde proletarya diktatörlüğünün uygulanmadığını ve bundan sonra da uygulanmasının mümkün olmadığını açık açık belirtmek durumundadır. Bunu yapmayıp, işine geldiği zaman «demokratik devrime proletarya diktatörlüğü kurdurmak», işine gelmediği zaman «proletarya diktatörlüğünün adı üstünde yalnızca proletaryanın diktatörlüğü olduğunu» söylemek hiç de hoş ağıl. **Birlik Yolu**'na yardımı olur düşüncesi ile Lenin'in proletarya diktatörlüğünün sınıfsal bileşimine ilişkin görüşlerini verelim : «Proletarya diktatörlüğü, proletarya ile emekçi halkın öncüleri, ve emekçi halkın proleter olmayan katmanları (küçük burjuvazi, küçük mülk sahipleri, köylülük ve aydınlar) veya bu katmanların çoğunluğu arasındaki özgül bir sınıf ittifakıdır.»(2) Bu kadar anlattıktan sonra son olarak Lenin'in proletarya diktatörlüğünün ne aracılığı ile kurulabileceğine ilişkin söylediklerine bakarak bu konuyu kapatmak gerekiyor. 4. Sayıdaki yazıyı okuyanlar için tekrar olacak: «Lenin, proletarya diktatörlüğünü sosyalist devrimle birlikte doğan... bir politik egemenlik sistemi olarak anlıyordu.(3)

Sosyalist Devrim stratejisinin «yanlışlığını» göstermek gerektiği zaman, işçi sınıfının tecrit olacağını öne sürmek, ancak serde sosyalistlik olduğu için de, proletarya diktatörlüğü zorunluluğunun yadsınmayacağını farkında olup, «proletarya diktatörlüğünü kurmak için sosyalist devrime gerek yok, nasılsa demokratik devrimler de bu işi başarır» demek iflah olmaz bir açmazdır. Türkiye'de Sosyalist Devrime karşı çıkanların tüm açmazı da buradadır. Bu açmaz, içine düştükçe, açmazdan çok bir soytarılık durumuna gelme tehlikesini taşımaktadır. Tüm «aşamacıların» bu soytarılığa son vermelerini beklemek zordur. Ama ya sosyalizmden ya da «demokrasi gücü» adı verilen anti-tekel burjuvaziden vazgeçme zorunluluğunun bulunduğu da, artık bilinmelidir. Başka türlü olamaz. Olamayacağı tüm dünyada görülmüştür.

Gezinti Sürüyor. Ama Nereye?

Birlik Yolu'nun Bulgaristan Sosyalist Devriminin, demokratik halk devrimi olduğunu göstermek için yapmak zorunda olduğu gezintinin ilk iki durağını gördük. Ancak uğranılan iki durak **Birlik Yolu**'na yeterli olmamış. Gezinti sürüyor. Ama bu kez **Birlik Yolu**'nun uğrayacağı durağın Marksizm-Leninizm'e «sapma» veya «döneklik» düzeyinde bile ilgisi yok. «'Sosyalist Devrim' şiarı gerçekte sosyalizme varılması gereken **biricik yoldan**, (abç) yani, politik demokrasi yolundan varmayı düşünmediği ve bu amaçla, bütün demokratik güçleri işçi sınıfının önderliğinde cepheleştirme politikası gütmeyeceği için gerçekte, Türkiye koşullarında devrimi redde-

den pasifist bir anlayıştır.» İşte tüm «aşamacıların» hayali : «Demokrasi güçleri» ile sosyalizm kurmak. Kendi gücüne daha doğrusu sınıfının gücüne inanmayanların beklentileri açıkça sırtıyor. «Anti-tekel» burjuvazi ile sosyalizmi kurmak. Ya da başka bir deyişle «demokratik güçlerle» sosyalizm kurmak. Bu hiç bir yere sığmaz; özellikle Marksizm-Leninizm'e hiç sığmaz. Ama Türkiye'nin «aşamacıları» bunun dışında düşünmeyi, «pasifistlik» olarak niteleyecek ölçüde küstah. «Demokratik güçler», adı üstünde demokratik güçlerdir. Bunlarla nasıl sosyalizm kurulur? Eğer sosyalizmi bir kesim varsa buna neden «demokrasi gücü» deniliyor? «Demokrasi» ile sosyalizm bu kadar özdeş ise, öncelik neden sürekli demokrasiye tanıyor da sosyalizm hep es geçiliyor? Cevabını düşünmek bizim sorunumuz değil. Çünkü **Sosyalist İktidar**'ın «demokratik güçlerle cephe kurarak» sosyalizm kurma gibi bir teoriye hiç yakınlığı yok.

Çünkü **Sosyalist İktidar**, kapsamı istenildiği kadar genişletilecek bir «demokratik güçlerle» kurulacak bir cephe'nin hiçbir zaman sosyalist İktidarı kuramayacağını iyi bilmektedir. Ve Sosyalist harekette bunu öğretme uğraşını vermektedir.

Birlik Yolu'nun içine düştüğü önemli yanlışlardan birini de sosyalizme geçişin «biricik» yolu olarak gördüğü kavram oluşturuyor. Şu ya da bu çizgideki aşamacıların ortaklaşa «politik demokrasi» dedikleri olgu, işçi sınıfı hareketlerinin burjuva demokrasisi çerçevesinde verilecek mücadelesinin adıdır. Bilindiği gibi, «demokratikleşme» adı da verilir. Bilindiği gibi dedik ama, **Birlik You**'nun düzeyini gördükten sonra bilinip bilinmediğine emin değiliz. Özellikle tıkanma dönemlerinde işçi sınıfı hareketlerinin dört elle sarıldıkları bir kavramdır. Ama ilk kez, burjuva demokrasisi çerçevesinde verilen mücadelenin formülasyonu olan bir kavram ile sosyalizme varılacağını ve hatta bunun «kapitalizmden sosyalizme geçişin biricik yolu» olduğunu duyduk. Kapitalizmden sosyalizme geçişin biricik yolunun çok net olarak bilinmesine karşın **Birlik Yolu**'nun bu gerçeği bile alt üst etmesinin özel bir anlamı var. Burada yine büyük yol gösterici Lenin'e başvurmakta yarar var. «Ama bu kapitalist demokrasiden —kaçınılmaz olarak dar, yoksulları sinsice bir kenara iten, ve sonuçta iki yüzlü ve yalancı— liberal profesörlerin ve küçük-burjuva oportünistlerin bizi inandırmak istedikleri gibi, kolayca, doğrudan ve çatışmasız bir biçimde 'giderek yetkinleşen bir demokrasiye' götürmez. Hayır, ileriye gidiş olmaz. Komünizme doğru gidilş yalnızca (abc) proletarya diktatörlüğü aracılığı ile sağlanır. Başka türlü yapılamaz çünkü kapitalistlerin **direnci** (altı Lenin tarafından çizili) başka bir sınıf ve araç tarafından

kırılamaz.»(4) Sanırsız bu alıntıya yapılacak fazla bir ekleme yok. Yalnızca **Birlik Yolu** içinde liberal profesörlerin bulunmadığını hatırlatalım. Ama bu alıntı yetmiyorsa, sosyalizme geçişin **biricik yolunun** politik demokrasi ya da demokratikleşme olduğunu öne sürenlere Lenin'in bir başka değerlendirmesi aktarılabilir : «Tüm temel güçleri ya da sınıfları ve proletarya diktatörlüğünün yeni biçimler verdiği sınıflararası ilişkileri karşılaştırırsak, İkinci Enternasyonalin tüm temsilcileri tarafından da paylaşılan küçük burjuvazinin sosyalizme geçiş, genel anlamıyla ancak 'demokrasi' kanalıyla olabilir düşüncesinin ne kadar geçersiz ve saçmasapan ve teorik olarak ne kadar aptalca bir düşünce olduğunu anlarız.»(5) Gerçekten biz de **Birlik Yolu'nun** teorik olarak ne gibi bir konumda olduğunu anlıyoruz.

Birlik Yolu'nun ve Diğer Tüm «Aşamacıların» Açmazı

çeşitli görüşlerini nasıl «cansiperane» savunduğunu gördük. Tüm bunlar iki noktayı vurguluyor. İlk olarak, insanlar teoriksiz ise kavga ettikleri şeylerin esiri olurlar. En somut örnek **Birlik Yolu'nun** konumu. **Birlik Yolu'nun** görüşlerini savunan bir kişiye Kautsky ve Troçki'yi «nasıl bilirsiniz?» dense, eminiz ki «vallahi çok kötü biliriz» diyeceklerdir. Ama Marksizm-Leninizm'de «kötü biliriz» demek yetmiyor. Tersine zaman zaman yanlışlara bile düşüyor. Çünkü «kötü biliriz» diyenler neden kötü bildiklerini araştırma ve öğrenme gereğini bile duymuyorlar. Yalnızca «kötü bildikleri» için de, neden karşı çıkılması gerektiğini bilemiyorlar. Sonunda da «kötü bildikleri» kimselerin, gerçekten de kötü olan tezlerine esir oluyorlar. Örneğin yukarıda belirttiğimiz gibi, **Birlik Yolu'nu** savunanların Kautsky ve Troçki'nin ne kadar hain, ne kadar döneke olduğunu bildiklerinden şüphe etmek mümkün değil. Ama **Birlik Yolu'nu** savunanlar Kautsky'nin Lenin tarafından neden «döneklikle» suçlandığını araştırma gereğini duymadıkları için, Kautsky'nin esiri oluyorlar. Çünkü Kautsky'nin proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu reddettiği için «döneklik» ettiğini bilmiyorlar. Kautsky'ye küfrede küfrede Kautsky'nin esiri oluyorlar. Aynı noktalar Troçkizm için de geçerli. Sanırsız, **Birlik Yolu'nu** savunanlar Troçki'nin lafzi olarak en büyük düşmanı olmayı kimseye bırakmazlar. Ama, Troçki'nin neden «sapma» olduğunu araştırma gereğini bile duymazlar. Araştırmayan da bilemeyeceği için aynen Kautsky örneğinde olduğu gibi, küfrede küfrede, Troçki'nin en temel tezini fütursuzca kullanmakta sakınca görmezler. Troçkizmin objektif koşulları abartmanın teorisi olduğunu bilmedikleri ve bunun sonucunda da, proletarya diktatörlüğünün yalnızca proletaryanın dikta-

törlüğü olduğu görüşünün Troçkizmin doğal bir önermesi olduğunu göremedikleri için saluğu Troçki'nin yanında alırlar. Yani, ideolojik gerilik ve teorik yetersizlik nedeniyle «hem ağlar hem de giderler.» Kimin peşine olursa olsun.

Kautsky ve Troçki örneği yeterli. **Birlik Yolu'nun** bu gezintisinin nedenleri var. Artık Türkiye'de sosyalist Devrime karşı çıkmak, ya da buna çabalamaya kalkışmak «herkesi» böyle bir gezintiye çıkaracak. İlk olarak proletarya diktatörlüğünün burjuva deviet mekanizmasının parçalanması demek olduğu unutulacak. Daha sonra proletarya diktatörlüğünün Sosyalist Devrim'den önce, ama demokratik devrimden sonra, kurulabileceği söylenecek. En sonunda proletarya diktatörlüğünün adı üzerinde yalnızca proletaryanın diktatörlüğü olduğu getirilecek. Az önce belirttiğimiz gibi bu tartışmaların Marksizm-Leninizm'le «sapma» olma düzeyinde de olsa ilişkisi var. Proletarya diktatörlüğünün reddinin yine Marksizm-Leninizm'le zorlama biçimde olsa bile «döneklik» ilişkisi var. Ama sosyalizme geçişin biricik yolu olarak politik demokrasinin görülmesi ve bunun devrime alternatif olarak sunulmasının Marksizm-Leninizm'le ilişkisinin ne olduğu «çok» tartışılır. Tüm bunları yinelememizin nedeni, Türkiye'de Sosyalist Devrim tezinin yanlış olduğunu kanıtlamak için yola düşenlerin bu kadar büyük hatalar yapmak **zorunda kalmaları**.

Bir Kez Daha Bulgaristan Sosyalist Devrimi Üzerine

Birlik Yolu'nun içine düştüğü genel hataların nedeni, Bulgaristan Sosyalist Devriminin aslında sosyalist bir devrim olmadığını göstermek için oluşturmak durumunda kaldığı «teorik» çerçevenin yaratılması çabalarıdır. Eğer gerçekten Marksizm-Leninizm'in temelleri bu ölçüde dinamitlenirse, oluşturulacak «teorik» çerçeve ile Bulgaristan Sosyalist Devriminin sosyalist olmadığını göstermek mümkündür. Ancak daha önce örneklediğimiz gibi oluşturulan çerçevenin Marksizm-Leninizm'le ne derece ilişkisi olduğu tartışılır. Ancak, **Birlik Yolu** çeşitli nedenlerden ötürü, oluşturduğu «teorik çerçevenin» de yeterli olmadığını düşünerek, Bulgaristan'a ilişkin kimi somut çarpıtmalara girişmiş. Öncelikle bunları ortaya çıkarmak gerekiyor. Bundan başka 4. sayıdaki çalışmamıza ilişkin bir önemli «yanlış aktarmaya» değinilecek.

Türkiye'de Bulgaristan'ın «aşamalı» bir biçimde sosyalizme geçtiğini öne sürenlerin en temel dayanağını Dimitrov'tan yaptıkları alıntılar oluşturuyor. Tüm aşamacılar «bakın, Dimitrov, bunu böyle getiriyor» diyerek, Bulgaristan Sosyalist Devriminin özüne ilişkin hiç bir çabaya girişmiyorlar. Ya da giriştikleri çaba sonunda ortaya çıkan

tablo işlerine gelmediği için yok sayıyorlar. **Birlik Yolu**'nun da bu konudaki yaklaşımı şu: «Göze çarpan bir diğer nokta da Bulgaristan Devriminin niteliği üzerinde tartışmaya giren bu dergilerin (**Sosyalist İktidar** da kastediliyor, Ö.K.) devrimin önderi Dimitrof'a hiç başvurmamalarıdır.» Ve Birlik Yolu Dimitrof'dan onlarca alıntıyı sıralıyor. Ama yalnızca sıralıyor. Sonunda da aklınca «bakın ben Dimitrof'dan alıntı yaptım. Onlar yapmadı. Demek ki ben haklıyım» diyor. Bu mantık ilkokula bile gitmeyen çocukların aialarındaki kavgalarda uyguladıkları çok ucuz bir mantıktır. Bulgaristan Sosyalist Devrimi gibi çok önemli bir konuda böyle bir mantığın işletilmesine, bu yazıda çok kulanmak zorunda kaldığımız bir nitelemeyle yanıt vermek zorunda kalacağız: **Birlik Yolu** adına «üzüldük.»

Dimitrof'dan alıntı yapıp yapmama sorunu tartışılacaksa ciddi ve sorumluluk duyarak yapılmalıdır. Herkes bilir, Leninizm düşmanlarının en büyük «alıntı kaynağını» Marx oluşturur. Hatta zaman zaman Lenin'den «takviyeli» Leninizm düşmanları ortalığa çıkar ve yeni birşey bulmuşçasına ortalığı toz duman eder. Tüm bunların Metin Çulhaoğlu'nun **Sosyalist İktidar**'ın 8. sayısında ortaya koyduğu gibi ortak bir özelliği var: Sorunun özünü kavrayamamak. Gerçekten de Leninizm'in özünü kavrayamayanlar için **Ne Yapmalı** ile **So! Komünizm** birbirine ters hatta birbirini dışılayan çözümlemelerle doludur. Ancak Leninizm'in özünü kavrayanların böyle bir sonunu yok. Aynı biçimde Dimitrof'un daha doğrusu Bulgaristan işçi sınıfının mücadelesinin özünü yakalayamayanlar için 1945 Dimitrof'u ile 1915 Dimitrof'u birbiri ile çelişir. 1947 Bulgaristan Halk Cumhuriyeti anayasası ile Dimitrof çelişir. Bir örnek : «Öte yandan Sağ-oportünistler, proletarya diktatörlüğü ile burjuva diktatörlüğü arasında kalan özel bir **geçici demokratik aşama** (altı Dimitrof tarafından çizili) kurmuşlardır. Bu **uyduruk** (abc) 'geçici aşmaya' 'geçici biçim' adını da vermişler, hatta Lenin'in kullandığı kelimeleri kullanmışlardır. Ama bu tip dolandırıcıları teşhir etmek çok kolaydır.(6) Bu alıntıdan Dimitrof'un daha 1945 yılında «aşamacılığı» reddettiği, ya da daha doğru bir deyişle Sosyalist Devrim stratejisini benimsediği görülüyor. Oysa 9 Eylül 1944'ten sonra Dimitrof'da sürekli olarak «demokratik aşama» var. Bunun nedenleri araştırıldığında karşımıza çıkan tablo, 9 Eylül Sosyalist Devriminden sonra ortaya çıkan durumun uluslararası koşullar gözönünde tutularak, «devrimin adının konması» konusunda çok titiz davranmayı zorladığı idi. Adı konmayan devrim tüm gerekleri ile uygulanırken, «adı konmamış» bir devrim olma niteliğini sürdürdü. 1947 Şubat'ına kadar geçen sürede Dimitrof ve Parti devrime Sosyalist

Devrim denmesini önleyici çabalarda bulundular. Ancak Barış anlaşması imzalanır imzalanmaz benimsenen anayasa'da Bulgaristan'da 9 Eylül'de yapılan devrimin Sosyalist Devrim olduğu 1. maddede yer aldı. Bunu yazının sonunda alıntı olarak vereceğiz. Kimileri için yararlı olur.

İşte sorun bu noktada ortaya çıkıyor. 1947'den sonra kısa bir süre yaşayan Dimitrov'un en önemli çalışması Parti'nin 1948 yılında toplanan 5. Kongresine sunduğu rapor. Elimizde bu kapsamlı rapordan başka bir Dimitrov ürünü yok. Türkiye sosyalist hareketi geçmişinden gelen bir hastalıkla, hazır reçetelere, formülasyonlara alışık olma ile malul olduğu için Dimitrov'un ağzından kelime olarak «Sosyalist Devrim» nitelemesini duymadığı için, çok önemli bir belge olan bu rapordan «Sosyalist Devrimi» çıkarsıyamıyor. Ve hatta bu konuda kendi eksikliklerini kapatmak için tahrifata başvuruyor: **Birlik Yolu**'nun bu çok önemli rapordan anladıkları şu: «Parti'nin yenilgilerinden birisi, proletarya diktatörlüğü olarak sadece Sovyet biçimini tasarlaması... (dır.) Yani ortada açık olmayan bir sorun varsa o da proletarya diktatörlüğünün özgül biçimi sorununun açıklığa kavuşturulması, Sovyet biçiminin mutlaklaştırılmasıdır.» **Birlik Yolu** tüm bunları kendinden o kadar emin olarak söylüyor ki, gerçek sanmamak için hiç bir neden yok. Ama çok şükür biz de okuma-yazma biliyoruz. Ve yine çok şükür ki **Birlik Yolu**'nun başvurduğu kaynak bizim elimizde de var.

Bulgaristan Komünist Partisi'nin 5. Kongresi çok önemli bir görevi yerine getiren tarihsel bir forum olmuştur. Burada Parti iktidarı alış sırasında yaptığı hataları açık bir dille ortaya koymuş ve hatalarının özeleştirisini yapmıştır. **Birlik Yolu** ile «özeleştirisi yapıldığı» konusunda hemfikiriz, ama özeleştirisi konusunun ne olduğunda biraz «farklı yerlerdeyiz» Farklı yerlerde olmayı açmak gerek. Dimitrov'un ağzından yapılan özeleştirisi şöyle başlıyor. Bu alıntının önemi, **Birlik Yolu**'nun küçümsediği «Bulgaristan'ın dış koşulları» açısından önem taşıyor: «Fakat şurasını da belirtmeliyiz ki, biz o zamanlar sosyalizme geçişi, bir ölçüye kadar **daha uzak geleceğin** (abc) ortaya atacağı bir sorun olarak düşünüyor, iç ve dış **durumun** (abc) bu gibi köklü tedbirler alınmasına henüz elverişli olmadığını hesabediyorduk.» (7) Dimitrov özeleştiriyi sürdürüyor: «9 Eylül ayaklanması, henüz, Hitler Almanyasına karşı savaşın süregelen şartları altında yapılmıştı. Bu savaşın zaferle sonuçlanmasındaki çıkarlar, hiç kuşkusuz, her şeyin üstünde duruyor ve bu çıkarlara zarar getirecek her türlü hareketten sakınmak gerekiyordu. Bu dönem içinde 9 Eylül'den sonra ülkemizin

gelişmesinde, savaşın sonuna ve barış anlaşmasına kadar— Partimizin çalışmasını değerlendiren, bu önemli durumu ve ülkemizin, Hitlerci Almanya'nın eski uydusu sıfatıyla özel müttefik kontrol komisyonunun denetimi altında bulunduğunu, bu komisyonda halk yönetimine karşı düşmanca tavır takınmış İngiliz-Amerikan temsilcilerinin bulunmakta olduğunu da kesinlikle gözden ırak tutmamak gerekir.» (8) Sanırsız **Birlik Yolu** bu alıntıların ne anlama geldiğini anlar, Barış anlaşmasının ve denetim komisyonunun devrimin gelişmesindeki önemini vurgulaması açısından bir başka Bulgar kaynağına tamamlayıcı olarak göz atılabilir: «Vatan Cephesi hükümeti ülkede başlayan devrimci değişimlerin sağlamlaşması için gerekli **önkoşul** (abc) olan adil bir barış anlaşması imzalanmasını sağlamak, Bulgaristan'ın uluslararası plandaki yalnızlığını yenici enerjik adımlar atmak zorundaydı.» (9) **Birlik Yolu**'na bir önerimiz var; ellerine bir sözlük alıp «önkoşulun» ne gibi bir anlamı olduğunu öğrensinler. Ondan sonra Barış anlaşmasının önemini ya da önemsizliğini tartışsınlar.

Dimitrov'un özeleştirisi sürüyor. İşte bu noktada **Birlik Yolu**'nun tarihi nasıl çarpıttığı görülecek. Önce bir hatırlatma yapalım. **Birlik Yolu** Parti'nin «Sovyet biçimini mutlaklaştırdığı» için özeleştirisi yaptığını yazmıştı. Bakalım Dimitrov ya da aynı anlama gelmek üzere Parti ne söylüyor. «İkinci nokta, raporda halk demokrasisine verdiğimiz karakteristiğe aittir. Tartışmalar sırasında halk demokrasisi sorununa değinen bazı arkadaşlar, halk demokrasisi rejimini ayıran başlıca esas üzerinde durdular, ya da durmak eğiliminde bulundular ki, bu tutum yanlış ve zararlı sonuçlara varabilir.» (10) Ortaya çıkan tablo ile **Birlik Yolu**'nun söyledikleri arasında bir ilişki var ama tam zıt anlamda. Parti, o güne kadar izlediği, bunun nedenlerini 4. sayıda ayrıntılı olarak ortaya koymuştuk, yinelemeyeceğiz, «esnek» politika yüzünden, halk demokrasisi ile Sovyet biçiminin birbirinden çok farklı şeyler olduğunu vurgulamak zorunda kalmıştı. Bu nedenle de Parti içinde bile, bu taktiksel noktayı gereğince içine sindiremeyenler ortaya çıktı. Bunlar da Kongre'de o güne kadar izlenen taktiğin, Barış anlaşması imzalandığı için geride kaldığını farkedemeyip, Halk demokrasisi ile Sovyet iktidarının, proletarya diktatörünün iki özgül biçimi olarak benimsenmesini öngören öneriye karşı çıktılar. Ve halk demokrasisi ile Sovyet iktidarının çok farklı şeyler olduğunu vurguladılar. Dimitrov ise bu ayrımın üzerinde «durma eğiliminde» olmanın bile zararlı sonuçlara varabileceğini söyledi. Verdiğimiz alıntının anlamı bu. Demek ki **Birlik Yolu**'nun iddialarının tam tersine Parti, Sovyet biçimini mutlaklaştırmasının değil, halk demokrasisi ile Sovyet

iktidarının çok farklı şeyler olduğunu vurgulamasının özeleştirisini yapıyor. Dimitrov'a bir kez daha «başvurarak», iddiamızı kanıtlayabiliriz. **«Birinci olarak** (altı Dimitrov tarafından çizili) Bulgaristan bir Sovyet Cumhuriyeti olmayıp, bir halk cumhuriyeti olacaktır.» (11) Bu satırların yazıldığı tarih 1946. Yani Barış anlaşmasından önce. Uluslararası koşulların zorlaması böyle bir cümleyi söylemek zorunda kalan Dimitrov' u «Sovyet biçimini mutlaklaştırdığı» için özeleştirisi yapan Dimitrov'la bağdaştırmak nasıl mümkün olur, bilinmez. Dimitrov ve Parti yukarıda verdiğimiz örnekte görüldüğü gibi, halk demokrasisi ile Sovyet iktidarını çok farklı egemenlikler olduğunu vurguladığı için özeleştirisi yapmıştır. Bir insanın hem «biz Sovyet cumhuriyeti olmayacağız» deyip, hem de «Sovyet iktidarını mutlaklaştırdığını» iddia etmek, ancak **Birlik Yolu** gibi düşünen ya da düşünmek zorunda kalanlara özgü bir mantığın ürünü olsa gerek.

Dimitrov'un özeleştirisini noktalamak için, artık «faşizm tanımlaması» kadar ünlü olan bir çözümlemesini aktaralım: «Sovyet Rejimi ile halk demokratik rejimi, aynı iktidarın —kent ile kır emekçilerinin ittifak halinde bulunduğu ve öncülüğünü işçi sınıfının oluşturduğu iktidarın— iki ayrı **biçimidirler** (abc). Bunlar proletarya diktatörlüğünün iki biçimini meydana getirirler.»(12) Bizi Dimitrov'dan alıntı yapmamakla suçlayan **Birlik Yolu**'na bir küçük hatırlatma daha :Bu alıntıyı bir yerlerden gözleri ısırtıyor olsa gerek. Eğer öyleyse **Sosyalist İktidar**'ın 4. sayısının 78. sayfasını bir kez daha okusunlar. Çünkü bu alıntıyı 4. sayıda vermiştik. Ama **Birlik Yolu** işine gelmediği için, bunu görmezlikten gelmiş. Bizim için fazla sorun değil, ancak **Birlik Yolu**'nun başvurduğu yöntemler açısından önemli.

Dimitrov'un bu çözümlemesi artık klasikleşmiştir. Bulgaristan Sosyalist Devrimi üzerine yazı yazarların tümü bu alıntıya atıfta bulunurlar. Türkçeye çevrilmiş hemen hemen tüm çalışmalarda bu alıntı yer almaktadır. Burada yine eğer Sovyet biçimini mutlaklaştırma varsa, öz olarak öyle olması **zorunludur**, bunun 5. Kongre'de yapıldığını söylemenin en güzel kanıtı yukarıdaki alıntı değilse, nedir (*) tıya kaynak verirken, Alexander Lilov'u aktaran olan göstermiştik. değilse, nedir?

Birlik Yolu'nun söylediğinin tersine, Parti'nin özeleştirisi olarak Sovyet biçimini mutlaklaştırmak olmadığına değindikten sonra başka özeleştirisi konusunda değinebiliriz. «Partimizin ülkenin ekono-

(*) 4. sayıda bu alıntıya kaynak verirken, Alexander Lilov'u aktaran olarak göstermiştik. Aynı alıntı Lilov'da olmasına karşın, biz o alıntıyı, Fedoseyev'in kitabından yapmıştık. Düzeltiriz.

mik ve toplumsal — politik gelişmesinin hızında meydana verdiği gecikme ile, az bir zaman için de olsa, işçi sınıfının ve emekçilerin güçlerini, kendi güçlerini küçümsemiş ve gericiliğin güçlerini gözünde büyütmişti. Bu konu, Merkez Komitesinin XVI. Plenumu tarafından vurgulandığı gibi, Partimizde 'sosyalizme doğru yürüyüşümüzde perspektif ve hız bakımından yeteri kadar açıklık bulunmadığını' göstermektedir. 9 Eylül dönümü ve onun yarattığı olanakları sonuna kadar sağlam Marksist-Leninist tahlilden geçirerek teçhiz etmeyen Parti, bu dönümün gelişmesindeki çeşitli aşamaları zamanında kavrayamadı. Bereket versin ki Parti, belli gecikmelerle ve kesin olarak genişletilmemiş teorik kanıtlarla da olsa, durumun gerektirdiği yeni görevleri ortaya koymayı ve fiilen çözümlemeyi başardı.»(13) **Birlik Yolu**'nun bu alıntıya ne diyeceğini gerçekten merak ediyoruz. Daha önce belirttiğimiz, «işçi sınıfının gücünü küçümseyen», «dış güçlerin gücünü gözünde büyüten», «sosyalizme gidişi daha uzun bir zamanın sorunu sayan», «9 Eylül'ün olanaklarını yeterince sağlam teorik çözümlemeden geçiremeyen» bir parti Sovyet biçimini nasıl mutlaklaştırır? Eğer bu koşullar gerçekten varsa ortaya çıkacak sonuç «Sovyet İktidarı» olmaz. «Aşamacıların» çok sevdiği «demokratik iktidar» olur. Ama Dimitrov tüm bunların partinin yanlış olduğunu söylüyor. Burada çok dikkatli olunmazsa, gerçekten «demokratik devrim» çıkartılabilir. Ancak Dimitrov'un söylediklerinin devrimin «fiili görevleri başarması» konusunda yapılan yanlışlardan söz etmediğini yakalayabilmek gerek. Eğer parti gerçekten fiili görevlerde başarısız kaldığını söylemiş olsaydı, yanlış olduğunu sonradan görmüş olmasına karşın, bir süre için «demokratik devrim» uygulamasına girişmiş olurdu. Ancak, teorik olarak yapılan hatalara karşın fiilen Partinin üzerine düşen görevler başarıyor. Tekrar söylersek Sosyalist Devrimin gerekleri yerine getiriliyor (fiili görevler çözülüyor), ancak teorik olarak bazı yanlışlar yapıyor (devrimin adı konmuyor).

Tüm bunları açık yüreklilikle söyleyen bir Parti'nin özeleştirisini anlamayanlara, işlerine öyle geldiği için carpitana bir hatırlatma yapalım. Politika ile uğraşıyorsanız, politikanın bir sanat olduğunu, hiç bir şeyin zamanı gelmeden söylenemeyeceğini öğrenin. Ayrıca, bazı formülasyonların ne anlama geldiğini, biraz kendinizi zorlayarak anlamaya çalışın. 1947 barış anlaşmasına kadar bir kez bile, sosyalist devrimi bir kenara bırakın, sosyalizm lafını bile çok gerekmedikçe kullanmayan bir Parti'nin barış anlaşması imzalanır imzalanmaz derhal «sosyalist inşaya» başladığını açıklamasını araştırın. Sovyetler Birliği'ni sürekli olarak «Bulgaristan'ı faşizmden kurtaran

ülke» olarak sunanların «sosyalizmin kuruluşundaki en büyük yardımcı» durumuna ne zaman yükselttikleri üzerinde biraz açılım sağlamaya çalışın. Son olarak da «Usta politikacı» Dimitrov'un kelimelerini kullanarak, uyguladığı politikaya kara çalmak anlamına gelen «aşamacı» Dimitrov safsatalarına son verin.

Bu noktaya değindikten sonra **Birlik Yolu**'nun «Bulgar devrimini kendi oportünist amaçları doğrultusunda çarpıtmaya çalışanlar» iddiasına kısaca değinelim. Bugüne kadar genel olarak halk demokrasileri özel olarak Bulgaristan Halk Demokrasisi, Türkiye'deki «aşamacılar» tarafından, Demokles'in Kılıcı haline sokulmuştu. Birisi «Sosyalist Devrim» dedimi, hemen «ama, arkadaş Bulgaristan'a ne diyor-sun» bilgiçliği ortaya sürülüp akıllarınca Türkiye'de Sosyalist Devrim'in yanlışlığı gösteriliyordu. Aynı biçimde «cephe iktidar alamaz» denildiğinde, «ama, Bulgaristan'da cephe iktidar aldı» deniliyordu. Artık Türkiye'de değişen bir çok şeyle birlikte, «aşamacıların» en büyük silahı olan, «Bulgaristan'da aşamalı devrim olmuştur» dayatması da sona ermiştir. Tüm «aşamacıların» telaşı bundan ileri geliyor olsa gerek. Yoksa 35 yıl önce yapılan bir Sosyalist Devrimin, sosyalist devrim olduğunu söylemenin oportünizmle ne ilgisi var? Elllerinden en güzel oyuncacı alınmış çocukların telaşı ve hırçınlığını sergileyen «aşamacıların» yaptıkları ya da yapmaya çalıştıkları bundan ibarettir.

Bulgaristan Kaynaklarında Sosyalist Devrim Bulgaristan Sosyalist Devrimine olarak söyleyeceklerimizi çeşitli Bulgar kaynaklarına dayanarak noktalayalım. İlk önce Dimitrov'a alıntı konusunda **Birlik Yolu**'nun iddialarının geçersiz olduğu ortaya çıkmıştı. Ancak Dimitrov'dan hiç alıntı yapmadığımızı varsaysak bile ortaya ne çıkar? Bulgaristan Sosyalist Devrimi'nin yapıldığı başka kaynaklardan gösterilebiliyorsa, o kaynaklar kullanılır. Bir de Dimitrov'dan alıntı yapmanın alternatifini ile CIA'den alıntı yapmak mıdır? Bulgaristan Bilimler Akademisinden, Bulgaristan Komünist Partisi Programından, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet başkanı Todor Jivkov'dan, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti anayasasından alıntı yapılırsa, ve Sosyalist Devrim bu kaynaklara dayanılarak çıkarılıyorsa ne olur? Yoksa **Birlik Yolu** bu kaynakları güvenilir mi bulmaktadır? Tümüne yanıt vermeden, ortaklıkta dolaşarak, «ben Dimitrov'dan sekiz alıntı yaptım, **Sosyalist İktidar** 1 tane yaptı. O halde ben doğrudum» demek mümkün müdür?

Bulgaristan Sosyalist Devrimi üzerine söyleyeceklerimiz «üstünlüğü tartışılmaz» bazı Bulgar kaynaklarına atıfta bulunarak bağlayacağız.

Birlik Yolu yazısının bir yerinde Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Anayasasına ilişkin olarak şunları söylüyor. Önce bir Bulgar kaynağından alıntı yapıyor «Proletarya diktatörlüğü devlet ve politik sistemi 4 Aralık 1947'de Bulgaristan Halk Cumhuriyeti anayasasının kabul edilmesiyle tamamen kuruldu.» Alıntının bu kadarına söylenecek bir şey olamaz. Söylenmesi gerekenler **Birlik Yolu**'nun bu alıntıya ilişkin yorumunda. **Birlik Yolu** az önceki alıntıyı yorumluyor: «Demek ki 1944 9 Eylül'ünde doğrudan bir proletarya diktatörlüğünün kurulması söz konusu değildir.» Bu alıntıdan bu yorumu çıkarmak için insanın toplumsal gelişme ile onun üst yapıdaki yansımaları olan çeşitli hukuksal yapılanmalar konusundaki ilişkiden tümüyle bihaber olması gerekir. Bilindiği gibi toplumsal değişimler her zaman hukuksal yapılanmaların önünde gider. Bazen varolan hukuksal yapılanmalar, toplumsal gelişmenin arkasında kalırlar. Hukuken varolan yasalar, toplumsal gelişmenin ardında kaldıkları için fiilen işlemez duruma gelirler. Ama tersini düşünmek mümkün değildir. Yani belirli bir toplumsal gelişme olmadan, oluşturulacak bazı hukuksal yapılanmalar toplumsal gelişmeyi belirleyemezler.

Hukuksal yapılanmalar bütünüyle toplumsal gelişmeye bağlıdır. **Birlik Yolu**'nun anlamadığı nokta bu. Bunu anlamayınca 9 Eylül 1944'de yapılan sosyalist devrimin ancak bir sonucu olabilecek proletarya diktatörlüğünü, anayasanın benimsenmesi ile başlatıyor. Oysa ki anayasanın benimsenmesi ile, 9 Eylül 1944 sosyalist devrimi sonucu kurulan proletarya diktatörlüğü hukuksal olarak pekiştiriliyor. Yoksa **Birlik Yolu**'nun iddia ettiği gibi anayasanın benimsenmesi ile proletarya diktatörlüğüne geçilmiş olmuyor.

Aynı konuda Bulgaristan Komünist Partisi programının söyledikleri ise şöyle: «Sosyalist Devrimin tarihsel kazanımları, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Anayasasının (1947) benimsenmesi ile yasal olarak pekiştirildi.»(14)

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti devlet başkanı Todor Jivkov'un değerlendirmesi oldukça ilginç: «BKP Merkez Komitesi, Bulgaristan'da yapılan biçimde halk demokrasisi devrimi, daha başladığı andan itibaren yasalık bakımından ana hatlarıyla Yüce Ekim Sosyalist Devriminin bir tekrarı olduğunu, onun Bulgaristan koşullarında Ekim devrimi davasının bir tekrarı olduğunu, Ekim 1917 tarihinde Rus işçi ve köylülerinin devrimiyle başlayan kapitalizmden sosyalizme dünya çapında büyük geçişin bir kısmı ve belirtisi olduğunu ve daha başladığı andan itibaren sosyalist özü taşıdığını hesapbetmektedir.»(15) Todor Jivkov'un hiç bir yoruma yer bırakmayacak açıklıkta-

ki değerlendirmesine ek olarak İbrahim Şeker ile Mustafa Adalı'nın **Sosyalist İktidar**'ın 8. sayısında Jivkov'dan yaptıkları alıntıyı ekleyebiliriz: «Bulgaristan Demokratik Halk İktidarı sözümona sonradan sosyalist devrime dönüşecek başka bir devrimin değil, tastamam sosyalist devrimin bir özelliğidir.» (16)

Son olarak ise Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Anayasasının 9 Eylül 1944'ün ne nitelikte bir devrim olduğuna ilişkin söylediklerini aktararak yazıyı noktalayalım. Çünkü Anayasanın netliği bize söyle-necek daha fazla söz bırakmıyor. «Bulgaristan komünist partisi'nin yönetmeliği altında ve kurtarıcı Sovyet ordusunun kesin yardımıyla, Vatan cephesi saflarında birleşen işçi sınıfı, emekçi köylüler ve halk aydınları tarafından kazanılan 1944 yılı tarihsel dokuz Eylül sosyalist devrimi...» (17)

Birlik Yolu'na söylenecek tek söz kalıyor. Artık bizi bırakın, kalemi elinize alın, Todor Jivkov'u, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti anayasasını, Bulgaristan Komünist Partisi Tarihini, Bulgaristan Komünist Partisi programını eleştirmeye başlayın.

- (1) Lenin, *Collected Works*, c. 28, s. 233.
- (2) Lenin, *Collected Works*, c. 29, s. 381.
- (3) P. N. Fedoseyev, *Günümüz Dünyası ve Leninciliğin Sosyalist Devrim Teorisi*, Çev. Nihat Özkan (İstanbul: Konuk Yayınları, 1978), s. 251.
- (4) Lenin, *Collected Works*, c. 25, s. 466.
- (5) Lenin, *Proletarya Diktatörlüğü Teorisi*, Çev. Erdiç Gürsoy, (İstanbul: Tan Yayınları, 1977), s. 32.
- (6) Georgi Dimitrov, *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*, Çev. Ali Özer (İstanbul: May Yayınları, 1975), s. 109.
- (7) Georgi Dimitrov, *Seçme Eserler*, Cilt III, Çev. Aydın Şinşek (Ankara: Temel Yayınları, 1975), s. 266.
- (8) a.g.e., s. 254—255.
- (9) Bulgaristan Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü, *Bulgaristan'da Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Sorunları*, Çev. Hüsnü Yılmaz (İstanbul: Bilim Yayınları, 1976), s. 319.
- (10) Georgi Dimitrov, *Seçme Eserler...*, s. 321.
- (11) a.g.e., s. 33.
- (12) a.g.e., s. 321.
- (13) a.g.e., s. 267.
- (14) Bulgaristan Komünist Partisi Programından aktaran Kostandin Baichinski, *Georgi Dimitrov*, (Sofia: Sofia Press, 1979) s. 21, (İng.)
- (15) M. Çervendineva, S. Pobokimeva, T. Koleva ve diğerleri, *Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi*, Çev. Hüsnü Yılmaz (Ankara: Kızılırmak Yayınevi, ikinci baskı 1978), s. 233.
- (16) İbrahim Şeker — Mustafa Adalı, «Kurtuluş'una Önündeki Devrimci Adım» *Sosyalist İktidar*, Mayıs 1980, sayı 8, s. 57.
- (17) M. Çervendine, S. Pobokina, T. Koleva ve diğerleri., s. 331.

«DIŞA AÇILAMAMA» BUNALIMIN NEDENİ DEĞİLDİR(*)

Ali YILDIRIM

80'li yılların Türkiye'si, Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik ve siyasi bunalımı içerisinde. Değişik sınıf ve sosyal güçler, Türkiye'nin «olağan dışı» koşullarda bulunduğu hemfikirdir. Toplumsal yaşamda, yönetenler ve yöneltilenler de dahil olmak üzere, hiç kimse bu gerçeği reddetmemektedir.

On yıllar öncesinden başlayıp günümüze kadar devam eden, bugün üç haneli rakamlara varan enflasyon, ücretlerdeki reel düşüşler, bir afet haline gelen işsizlik, artan dış ticaret açıkları, zarar eden kamu iktisadi teşekkülleri, sanayi tesislerinin ancak yüzde 40'lık kapasite ile çalışması artan devalüasyon oranları, enerji ve döviz yetersizliği ve bunlar gibi birçok olgu günlük konuşmalarda en fazla yer kapsayan sorunlar oldu.

Yine on yıl içerisinde, hiç bir hükümetin ömrü iki yılı geçmedi. Kurulan hükümetlerin sayısı bir düzineyi geçti. Politik bunalım her şeye rağmen devam ediyor. Her iki ayda bir kapsamı genişleyen sıkıyönetim, olağanlaştı. Toplumsal yaşamda alışlagelmiş «düzen» değil, «anarşi» egemen oldu. Günlük ortalama 10'a yaklaşan ölüm sayısı, artık binlerle ölçüden grev-boykot kapsamı da, yaşamın bir parçası haline geldi.

Tabandaki yığınlar, azalan ölçüde de olsa hareketlilik ve arayışlarını devam ettiriyorlar. Yılların kazandıramayacağı öğretilerin birçoğunu, aylarda, haftalarda ve hatta sayılı günlerde kavradılar. Kendi «umutlarını» henüz önüne koymamakla birlikte, birçok «umutları» da yıktılar. En küçük ekonomik istemin dahi politik bir çıkış haline geldiği günümüzde, birçok siyasal deneyim kazandılar. Ve büyük bir aşama olarak, hareketliliğin devamı için zorunlu olan birçok olgunun, kendi eksikliğini hissettirmeye başladığını da söyleyebiliriz.

İşte 80'li yıllara Türkiye böyle girdi. Yaşamsal sınıf çıkarları söz konusu olduğundan, yaşanan bunalımın neden, sonuç ve çözüm yolla-

rı için, bugüne kadar çok şey söylendi ve yazıldı. Toplumdaki değişik sınıf ve sosyal güçler, genel eğilimlerini belirlediler. Doğal olarak birbirinden çok farklı neden, sonuç ve çözüm yolları, giderek belirginleşmeye de başladı.

Bütün bunlara rağmen görülen de odur ki, bir azınlık hükümeti, çok daha güçlü hükümetlerin alamadığı, kendi tabirleriyle «söylenmesi, alınması ve uygulanması» çok zor olan, ama Cumhuriyet tarihinin en önemli kararları arasında olan «önlemleri» aldı. Sorunlar bu denli büyük değilken, bugünkünden çok daha güçlü olan hükümetler ayakta duramazken, mevcut hükümet azınlıkta da olsa, ayakta kalmayı başardı. Yoksa tarihsel döneme mi tekabül etti? Bunu önümüzdeki günler gösterecektir.

(x) Bundan 10 yıl kadar önce, Türkiye’de kapitalizmin varlığından söz etmek sosyalizm adına işlenmiş bir suç sayılırdı. Ama o günlerden bu yana, köprülerin altından çok sular aktı. Bir kez Türkiye’de egemen üretim biçiminin kapitalizm olduğunu herkes anlayınca, bu kez, tam ters uçta yorumlar ağırlık kazanmaya başladı. Türkiye kapitalizminin kendi iç dinamiği, olağanın da ötesinde abartılmaya başlandı. Kimileri için, Türkiye artık, «emperyalizm» aşamasına gelen bir gelişkin kapitalizme sahipti. Okurlarımızdan Ali Yıldırım, dergimize ilettiği yazısında, bu tür görüşlerin tipik bir örneğini ele alıp eleştiriyor. Yıldırım’ın bazı verileri ve tezleri tartışılabilir olmakla birlikte, temeldeki hareket noktasına katılmamak mümkün değil. Yıldırım’ın hareket noktasını, Türkiye kapitalizminin «dışa açılma» sorununu kapitalizmin olağan iç dinamiği

Bunalımın nedenini kapitalizmin gelişmişliğine, bunun da ötesinde «emperyalist olma aşamasına» ulaşılmasına kadar getirenler için bir örnek teşkil eden Birlik Yolu dergisi yazarı, bu konuda şunları söylemektedir :

I-«Türkiye kapitalizmindeki büyüme ve gelişme onu yeni bir iktisadi sürecin, yeni bir evrenin eşğine getirmiştir. Dışa açılma, yeni pazarlar bulma ve bu sayede daha geniş çaplı ve üst seviyede bir üretim artışı ve ekonomik büyüme sağlama»

II-«Türkiye kapitalizminin önünde ifadesini yaygın bir biçimde dışa açılmadan bulan emperyalist bir aşamaya geçiş olanağı yoktur.»

III-«Bu nedenle Türkiye’deki ekonomik bunalım kapitalist gelişimin yeni bir evreye yol vermek üzere yaşadığı geçici sorunlardan ibaret değildir. Tam tersine önünde ciddi açılım olanaklarının bulunmadığı bir tıkanmadan ileri gelen köklü ve kalıcı bir bunalımdır.»(*)

Yazar açık bir biçimde ekonomik bunalımı içsel sorunlara bağlamış, bu sorunlara yaklaşırken de neden olarak Türkiye kapitalizmin gelişimini baş etken olarak değerlendirmiştir. Üstelik ayrı bir temayül olarak da gelişimi dışa «açılma», ve hatta, imkan bulsa, «emperyalist olma aşamasına» kadar getirebilmiş. Bu imkân da günümüz koşullarında bulamayacağından, yazara göre bunalımın neden, «dışa açılmama-dan» ileri gelen tıkanıklıkta» aranmalıdır.

BİR NARODNİK TEORİ

Bir an için sorunu böyle kabul edelim. Bu durumda da yazardan şu sorunun cevabını isteyelim : Üretim dışa açılma aşamasına kadar geldiğine göre, kapitalist sistemde bu gelişmi sağlayan güç nedir? Kapi- (*) «Mevcut Siyasi Ortam Üzerine», Birlik Yolu, sayı 9. talizmin içindeki ne gibi etmenler, üretimin potansiyel genişleme hacmini bu noktaya getirmiştir? Görülüyor ki, üretimin «dışa açılma» aşamasına kadar gelmesi bir sonuçtur. Oysa biz nedenler üzerine konuşuyor-duk. Yoksa bu durum kapitalizmin *eksik tüketim eğiliminden* mi ileri geldi? Öyle ya, üretilen tüketilseydi, üretimin potansiyel genişlemesi ne kadar yükselirse yükselsin, bu aşamaya kadar gelinmezdi.

Yazar gelişimin önünde «ciddi açılım olanaklarının bulunmadığın»-dan bahsetmişti. Bunalım bu şekilde devam etmeyeceğine ve açılım olanakları da olmadığına göre, yoksa sonuç bir çöküş mü? «Açılım olanakları yoksa», ki yazar «yoktur» diyor, bu taktirde çöküşü kabullenmemiz gerekir!

Fakat bu noktada yazarla yollarımızı ayırarak, seksen yıl öncesinde açıklığa kavuşturulan bir polemigi hatırlatalım : Rus Narodnikleri- nin en büyük özelliği aşırı «eksi tüketim eğilimi» yanlıları olup; kapita- lizmin iç pazar sınırları içerisinde gelişemeyeceği; tıpkı bizim yazar gibi gelişim için dış pazara açılımın zorunlu olduğunu; ama dış pazar- larda da güçlü «endüstrileşmiş» ülkeler olduğundan açılım sağlayama- yacağını -ki yazar da aynı kanaatte- belirterek; Rus kapitalizminin daha doğuşunda çökmeye mahkûm olduğunu; dolayısıyla gelişimin mümkün olmayacağını bu sebeple Rus işçi sınıfının güçsüz kalacağını, bunun ye- rine köylülere dayanmak gerektiğini, özellikle belirtmişlerdi.

Eksik tüketim eğilimini kabul etmek, ancak bunu aşırı uç noktala- rına götürmemek kaydıyla, Lenin aynı konuya şöyle bir yaklaşım sağ- lamıştır : «Sınırsız üretim genişlemesi için itme ve sınırlı tüketim ka- pasitesi gelişmemiz ne var olabilecek ve ne de gelişebilme yeteneği bu- ve gelişkinliği sonucunda gelinebilir kaçınılmaz bir aşama olarak değer-

lendiren görüşün eleştirisi oluşturuyor. Bir başka deyişle, eleştirilen görüş, Türkiye burjuvazisinin son «çıkış arama» çabalarını Türkiye kapitalizminin gerçek bunalım nedenleri ile özdeş gören, bu anlamda da burjuvaziyi «aklayan» bir nitelik taşımaktadır. -*Sosyalist iktidar*

BUNALIM NEDENİNE YAKLAŞIM : BİR ÖRNEK

Yetmişli yıllardan günümüze kadar uzanan bir diğer gerçeklikte işçi sınıfı hareketinin politik örgütlülük teklifinin kurulamamış olmasıdır. Yıllardır sosyal yaşamın her alanında kendisini hissettiren bu durum, buhran döneminde daha da fazla önem kazandı. Belirli ölçülerde de olsa süre giden politik bunalım, etkisini salt sosyal yaşamla sınırlamadı. İstisnasız tüm siyasal parti ve örgütleri de etkisi altına aldı. Birçok tabular kırıldı. «Kutsal olan» her şey sarsıldı. Buna rağmen, «gruplar dönemine» son vermede önemli mesafelerin katedildiğini söylemek için, daha henüz erken.

İşçi sınıfı hareketinin politik örgütlülük teklifinin kurulmaması, yani «gruplar döneminin» devam etmesi, her olguda olduğu gibi bunalımın nedenleri konusunda da farklı yaklaşımlara yol açtı. Her siyasal kuruluş, birbirinden çok farklı nedenler ve bunun üzerine yükselen çözüm yolları önerdi. Fakat, bunalımın nedenleri konusundaki farklılıkları asgari ölçülere indirmek istersek, iki genel eğilime kolaylıkla veririz. Buna çok kısa bir şekilde içsel ve dışsal sorunlarda diyebiliriz. Eğer daha da açmak istersek, bunalımın nedeninin en genel anlamda, birinci olarak Türkiye kapitalizminin sorunlarına, ikinci olarakda emperyalist -kapitalist sistemle olan «ilişkilere» bağlandığını söyleyebiliriz.

Tabiki, gerek içsel gerekse dışsal sorunların kapsamı çok geniştir. Bu yüzden her iki yaklaşımda, yine kendi içinde büyük yorum farklılıklarına yol açabilir. Örneğin bir içsel sorun olarak Türkiye kapitalizminin, bunalımın nedeni ile karışıklı etkileşimi nasıl olmuştur? Bu anlamda kimisi - bunlar görüldüğü kadarıyla çoğunluktadır- bunalımın nedenini kapitalizmin «çarpıklığına» bağlarken; kimileri de apayrı bir yaklaşım olarak, nedeni Türkiye kapitalizminin «gelişmişliğine» bağlayabilmektedir. Görüldüğü gibi her ikisinin hareket noktası aynı olmasına rağmen, ters yönleri gidilebilmektedir.

«Çarpık kapitalizm» mantığı yeni bir şey değildir. Kökleri çok eskilere dayanır. Nasıl bir zamanlar emperyalizm olgusu «mit'leştirilip» her şeyin sebebi olarak gösterilmiş ise, mantık aynı olmak kaydıyla, bugün pek çok «sosyalistçe» bu misyon «çarpık kapitalizme» bağlanmıştır. Yeni olan, kapitalizmin gelişmişliği ve tekeller olgusudur. Bu defa

da her şey tekellerle izah edilmeye çalışıyor. Öyle ki, birçok siyasi akım, anti-tekel olgusunda birbirleriyle yarışır oldular. Tabii, tekeller kapitalizm üzerinde değil de başka bir yerde oluşurcasına, anti-kapitalist özden bahsetmemek kaydıyla!

Bunalımın nedeni olarak gösterilen «kapitalizmin gelişmişliği,» elbette ki günümüz koşullarında teorik ve pratik açıdan mümkün olan bir olgu. Fakat bunun eriştiği boyutlar, bugünkü kapsamı ve düzeyi nedir? Önemli olan bunu cevaplayabilmek. Bunlar bilinmeden ve irdelenmeden söylendiğinde gelinecek nokta açıktır. Ve kaçınılmaz olarak verili ülke açısından «sanayi toplumuna» geçiş süreci ile «emperyalist bir aşamaya geçiş» sorunları birbirine karıştırılır. Yakın geçmişimizde kapitalizmin hakimiyeti tartışmalarından buralara kadar gelmek, yine de «olumlu» gelişmelerdir. Bir koşulla : «Doğrularla durabilmeyi» bilebilmek koşuluyla.

lunabilecek olan kapitalizmin tek çelişmesi değildir. Kapitalizmin çelişmesi onun tarihsel olarak geçiciliğini doğrular. Onun gerileme e daha yüksek bir biçime geçişinin neden ve sonuçlarını ortaya kor.»

Görülüyor ki, bunalımın nedenini, «emperyalist olamayan» Türkiye kapitalizmin dış açılım tıkanıklığına» bağlamak, üstelik başkan açılım olanaklarının bulunmadığından bahsetmek, eski Narodnik teoriye yeni bir can vermeye çalışmaktan başka bir şey değildir.

Bir diğer yönüyle Türkiye'de bazı nesnel olgular vardır ki, acaba bu olgular yukardaki yaklaşımı doğrulayacak mıdır?

Doğal olarak, en başta şu soruları cevaplayalım : Türkiye kapitalizminin büyüme düzeyi ve hızı nedir? (*)

Türkiye'de 1971-76 arası yüzde yediyi aşan GSMH artış hızı, 76'dan itibaren geriliyerek 79'da 2,8'e kadar düşmüştür. Yüzde 2,6 dolayında olan nüfus artışını da göz önüne alırsak, bu artış hızı % bir'in dahi altına düşmektedir. Oysa 71-76 arası görülen bu yüzde yedilik artış hızı, aynı dönemlerdeki diğer dünya ülkeleriyle kıyaslandığında - Japonya (9,4), Yunanistan (7,3) İsrail (5,6) Bulgaristan (4,7), Yugoslavya (4,3) - iyi bir rakamdı. Türkiye o dönemlerde Japonya gibi gelişmiş kapitalist ülkelerden az, Bulgaristan gibi sosyalist ülkelerden de daha fazla bir gelişme hızına sahip olmuştu. Fakat bu ülkelerin birçoğu, bugün dahi aynı gelişme hızını gösterirken, Türkiye son beş yıldır bu hızın çok alt düzeylerine düşmüştür. Buradan şu sonuca varabiliriz : Türkiye son beş yıldır, önceki yıllara kıyasla çok az bir gelişme hızı gösteren, dolayısıyla gelişim içerisinde gerileme gösteren bir ülkedir.

Tablo - 1 : Türkiye'nin Dış Ticaret Açıkları

Yıllar	Yıllık dış ticaret açığı (Milyon Dolar)
1947-50	40
1963-73	1.180
74	2.245
75	3.000
76	3.350
77	4.000

(*) İstatistikler Milliyet gazetesinin 1978,79,80- ekonomi sayfası ve *Demokratikleşme için plan* kitabından derlenmiştir.

ÜRETİM VE TÜKETİM

Bir ülkede ithal edilen mal ve hizmetler, ihraç edilen mal ve hizmetlerden fazla ise, bu ülke «ürettiğinden çok tüketiyor» demektir. Dış ticaret açığının sürekli artışı bunun göstergesidir. Cumhuriyet Türkiye'sinin geçmişine bakıldığında ; 1923-29 arasında bir dış ticaret açığı görmekteyiz. 1930-46 arasında ise 1938 yılı hariç, sürekli dış ticaret fazlası vardır. Yani o yıllarda Türkiye her şeye rağmen «tükettiğinden çok üretmiştir».

47'lerden günümüze kadar ise, bu durum tersine dönmüştür. Bilhassa 1968 sonrası ülkeye büyük ölçülerde giriş yapan işçi-dövizine rağmen, bu durum devam etmiştir. Türkiye bu yıllarda sürekli olarak, «ürettiğinden çok tüketmiştir». Bu yıllardaki kapitalist gelişim, üretim fazlalığı yerine, mevcut tüketim talebini dahi karşılayamaz olmuştur. Gelişim; ama kendi tüketim eğilimini dahi karşılayamayan bir gelişim.

Tablo - 2 : Türkiye'de GSMH ve Dışalım Artış Hızları

Yıllar	GSMH'nin artış hızı (%)	alım artış hızı(%)
1972	23,4	33,5
73	30,4	33,5
74	38,3	81,4
75	25,2	25,4
76	25,2	8,2
77	28,9	13,0
78	38,3	- 23,0

Yıllardır iç tüketimini karşılayamayan Türkiye, bu açığı dış alımlarla kapatmaya çalışmıştır. Ancak son yıllarda bunu da sağlayamaz olmuştur. Dolar olarak hesaplanan dış alım artış hızı, cari fiyatlarla he-

saplanan GSMH'nın artış hızının çok gerilerinde kalmıştır. Buna artan talep şişkinliğine karşı, dış alım yetersizliği de diyebiliriz. Bunun açık ifadesi, bazı temel mallar da dahil olmak üzere iç tüketimdeki mal kıtlığıdır.

Burada Tablo 1 ve 2'ye şöyle bir karşı çıkış yapılabilir : Türkiye son yirmi beş yıldır «ürettiğinden çok tüketiyor» denilip bu da dış ticaret açıkları ile gösterilmeye çalışılıyor - Ama Türkiye'ye giren dış alımların tamamı bir tarafa, çok az bir kısmı doğrudan tüketim maddelerine ayrılırken, bu yaklaşım çelişik değil midir? Ne var ki, sorunun önemi de burada belirmektedir. Tüketimi, yaşamın zorunlu gereksinimi olan temel gıda maddeleriyle özdeşleştiremeyiz. Buzdolabından, televizyonuna; dikiş makinasından, elektrikli ve elektriksiz ev eşyalarına; bazı temel kimyasal ürünlerden, demir çelik ürünlerine kadar uzanır bu. Toplam üretimi, üretim ve tüketim malları diye ikiye ayırırsak, buradaki üretim, üretim araçları üretimi, üretim yapan makina üretimidir. İşte soruna bu çerçevede baktığımızda, «yatırım malı» denilen birçok mal dahi, bu kapsamın dışında kalır. Türkiye'nin toplam ithalatı içerisindeki yatırım malı ithalatının durumuna baktığımızda; bunun 78 yılı için yüzde otuz beş olduğunu görürüz. Açıba bu yüzde otuz beşlik payın tamamı, makine yapan makine sanayi ürünleri midir? Bu konuda sadece emperyalist-kapitalist sistemin dış satım politikasını gözden geçirmek, bizlere bu yüzde otuzbeşlik payı yüzde onbeşlere kadar indirme imkanını tanır. Çünkü, sosyalist sistem hariç, hiçbir ülke dış satım politikasında geri ülkelerin sanayileşmesini sağlayacak bir politika izlememiştir.

Sorunu bu çerçevede ele alırsak, artan dış ticaret açıklarına bakarak,Türkiye «ürettiğinden çok tüketen» bir ülkedir demekle, haksızlık etmiş olmayız. Tersine, sistem içerisinde sistemle bütünleşen ülkelerin sanayileşme süreçlerindeki aksaklıkları gösterir, çıkışsızlıkları sergileriz.

Görüldüğü üzere buraya kadar anılan veriler Türkiye'de yaşanan ekonomik bunalımın nedenini kapitalizmin gelişmişliğinin «dış pazarlara açılma» aşamasına gelişinde gören buradaki «tıkanıklık» gereği bunalımın kaçınılmaz olduğunu ileri süren düşüncelerin tersini söylemektedir. Bu teori Türkiye kapitalizminin «büyüme ve gelişmesi» diyordu; oysa son beş yıldır kapitalizmin gelişimi değil bir önceki dönem kadar olmak, yüzde birlerin dahi altına düşmüş durumda. Ve planlı dönem tarihlerine kıyasla, görülmemiş bir düşüş söz konusudur.

Bu yapı içerisinde gelişim «dış pazarlara açılma» aşamasına kadar geldi diyebilir miyiz? Ülke içi üretimin tüketimi karşılayamadığı bir ortamda, bu sorun üzerine düşünmek gerekir.

Bilindiği üzere bilhassa son yıllarda baş gösteren, temel gereksinimler de dahil olmak üzere bir çok malda görülen kıtlığın nedeni nedir? Bunun sebebi tektir : üretim. Kapitalist sistemde tüketimdeki «kıtlık», ya aşırı üretimden veya yetersiz üretimden kaynaklanır. Acaba günümüzde geçerliliğini gösteren hangisidir?

Önce «dış açılma» aşaması ile ilgili olarak birinciden bahsedelim. Kapitalizmin sınırsız üretim itmesi ile kitlelerin sınırlı tüketim talebi, çelişen bir olgudur. Üretim sürecinde işçi sınıfı ne kadar fazla üretirse, tüketim için olan alım gücü de bu orana eşdeğer olmamakla birlikte azalır. Aşırı üretim, eksik tüketimi doğurur. Her tarafta mal bolluğu olur, ama tüketilemez ise neye yarar? Tabii ki bu durumda hiçbir kapitalist, mallarını çürümeye terkedemeyeceğinden, dış pazarlara yönelir. Üstelik çoğu kez, yeniden üretimin devamı için «çürütebilir» de. Türkiye'deki gelişim «dış açılma» aşamasında olduğuna göre, temel gereksinimler de dahil olmak üzere bir çok maldaki kıtlığın nedeni, yoksa bu mudur?

Sorunun bu olmadığı ise çok açık. Zira yüksek oranlı enflasyon döneminde azalan tasarruf eğilimiyle birlikte, mallara olan talep görülmemiş ölçüde artmıştır. Tüketim eğilimi oldukça yükselmiştir. Ve mal üretimi, tüketim eğiliminin hayli arkalarında kalmıştır. «Kıtlık,» aşırı üretimden değil, üretimin yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Türkiye hâlâ bir karaborsacılık dönemi içerisinde. Bu durum ise, aşırı üretimden değil, yetersiz üretimden kaynaklanır.

Burada şu soru akla gelebilir. Son «24 Ocak ekonomik önlemler paketi» iç tüketimden ziyade, «dış açılmayı» gerektirmiyor mu? Evet bu tamamıyla doğru bir değerlendirme. Önlemlerin hedeflerinden birisi de bu olmuştur. Ama burada biraz dikkat edersek, mevcut hükümetin savunmuş olduğu «Liberal ekonomi felsefesine» ters bir davranış olarak, iç tüketim eğilimini kısıtlamak için yapmış olduğu fiat artışlarını görürüz. Yani bu, üretimin iç tüketimi dahi karşılayamaz olduğu bir ortamda, talep şişkinliğini en aza indirmek için atılmış olan bir adımdır. Amaç, - bunun ne kadar gerçekleşeceğini ilerki günler gösterecektir-yüksek oranlı devalüasyonla birlikte ihracatı artırıp, dış ödelemeler dengesini düzeltmektir. Türkiye kapitalizminin «dış açılma» sorunu, ancak bu anlamda geçerlidir.

Görülüyor ki; Türkiye'de bir üretim bolluğundan çok, üretim yetersizliği var. Mevcut arz, talebi karşılayamıyor. Bunu dengelemek için, iktisadi cebir uygulanıyor. Kitlelerin alım gücü, iktisadi cebir yoluyla düşürülmeye çalışılıyor.

Mevcut kapitalist gelişimin ülke içi tüketim eğilimini dahi karşılayamadığı bir dönemde, bu gelişimin kapitalizmin olağan dinamiğiyle «dış pazarlara açılma aşamasına kadar geldiğini söylemek, bugünün Türkiye'sinde, yapıyı gazete sütunlarından dahi takip edememek demektir.

Yeri gelmişken şunu hatırlatmakta yarar vardır : Mevcut hükümetin en azından dış ödemeler dengesini düzeltmek amacıyla almış olduğu, dış satımı kolaylaştırıcı önlemler- ki, bu durum çözüm için atılmış olan bir adımdır - ekonomik bunalımın nedenlerinden ayrı tutmak gerekir. Bu, mevcut hükümetin bunalımdan çıkış için, iktisadi cebir yollarını da uyguladığı bir çözüm yoludur. Bunalımın kendisi değildir. Bunalımla ilgili olarak bir nedenselliği yoktur. Çözümler, elbet tartışılabilir. Fakat konumuz bunalımın nedeniydi.

NE SATILACAK

«Dış satımla» ilgili olarak, Makina imalat sanayi üretim ve ithalat sorunları da ciddi boyutlardadır. Bunu şu şekilde ifade edebiliriz :

Tablo - 3 : Makina İmalat Sanayiinde Üretim ve Dışalımlar (1976 fiyatlarıyla, milyon TL)

Kuvvet Mak,	504	696	671	607	855	750
Metal ve Ağaç İşleyen						
Mak. (1)	477	1600	671	1531	885	1700
Belirli San. Mak -						
inaları (2)						
Büro ve Hesap Mak,	192	307	264	235	303	270
Öteki Mak. (3)	8231	4245	9782	5437	11813	6300
Toplam	10.366	13.184	12.779	15.043	15.517	17.270

(1) Genellikle takım tezgâhları

(2) Proses Makinaları ve Elektrikli fırınlar

(3) Dikış, ısıtma,soğutma, kaldırma - istif, buzdolabı - çamaşır mak. vb.

1977'ler Türkiye'si makina imalat sanayinde ürettiğinden çok ithal etmektedir. Yaklaşık 15 milyar TL'lik üretime karşı, 17 Milyarlık dış alım büyük bir rakamdır. Diyelim emperyalist kapitalist sistemle бүtүнleşen bir ülke için bu dış alım normaldir. Acaba dış satım ne düzeydedir; bir de buna bakalım.

Tablo — 4 : Bazı İmalat Sanayii Alt - Sektörlerinde Dışalım ve Dışsatımlar (1976, milyon dolar)

İmalat sanayi alt-sek.	Dış alım	Dış satım	Açık	
Dokuma	80	273	193	Fazla
Kimya	837	47	790	Açık
Petrol ürünleri	104	16	88	Açık
Madeni eşya	1.118	16	1.102	Açık
Elektrikli makineler	270	1	269	Açık
Taşıt araçları	613	9	604	Açık

Bu tabloda Türkiye'nin dış alımlarına karşı, imalat sanayii'nin bazı alt-sektörlerindeki dış satım potansiyel gücünü çok açık bir şekilde göstermektedir. Öyle ki, dokuma hariç hiç bir sektörde, dış alımların yüzde biri dahi dışarıya satılmamaktadır.

Doğal olarak burada dışa açılammadan ileri gelen tıkanıklığı bunalımın nedeni sayanlar, «biz de bu gerçeği dile getiriyoruz» diyeceklerdir. Fakat ne yazık ki bu yapı, «dışa açılammama» tıkanıklığını değil de, bir noktada dışa açılımı da sağlayacak olan sanayileşmenin yapısal sorunlarını belirtir. Öyle ya, gelişim ama, ürettiğinden fazlasını dışardan alarak gelişim.

«Dışa açılammamanın getirdiği tıkanıklıktan kaynaklanan buhran teorisi, Türkiye'nin dış satım potansiyelini biraz olsun inceleyseydi, bu «peşin hükme» kolayca gelemeydi. Çünkü bu yaklaşımın kendisi, istese de istemese de, dış satımın kapsamını ve bileşenlerinin artış hızlarını göstermez zorunda kalacaktır.

Tablo — 5 : Türkiye'nin Dışsatımının Bileşimi

Yıllar	Tarım ve Hay.	Ürünler	Madenler	Sanayi Ürünleri	Toplam
1971	72.6	7.2	20.2		100.0
1977	58.8	6.6	34.6		100.0

1971-77 arasında Türkiye'nin dış satımında tarımsal ve hayvansal ürünler yüzde 13.8'lik bir gerilemeye rağmen hâlâ yüzde 60'a yaklaşan bir yer kapsamaktadır. Aynı dönemde sanayi ürünleri ise, yüzde 14.4'lük bir artışla ancak yüzde 34.6'lık pay kapsamaktadır. Görülüyor ki, kapitalist gelişimde dış satım alanında kırım egemenliği henüz ortadan kalkmamıştır.

ELDE NELER VAR?

Oysa gerçek anlamda dış pazarlara açılım, günümüz koşullarında ancak ve ancak sanayi ürünleriyle mümkün olmaktadır. Ülkenin sanayi ürünlerine ihtiyacı vardır. Birçok dünya ülkesi kendi gereksinimi olan tarımsal ve hayvansal ürünleri kendisi karşılayabilmektedir. Ancak bilhassa son yıllarda dış ticaret hadlerinin tarımsal ve hayvansal

ürünler aleyhine işlemesi, bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri sanayi ürünleri karşılığında bu ürünlere olan talebi artırmıştır. Birçok ülke, yatırımları, bu farkı da göz önüne alarak, sanayi ürünleri alanına kaydırmıştır. Ayrıca birçok gelişmiş ülkenin, tarım ve hayvansal ürünler üretiminde gelişmiş yöntemleri kullanarak; gelişmekte olan ülkelere göre en az üçkat verim fazlalığı aldığı da unutulmamalıdır. Günümüz koşullarında bu alandaki gelişim, yine ancak sanayileşmekle mümkün olmaktadır. İşte bu ve buna benzer koşullar göz önüne alındığında Türkiye, tarımsal ve hayvansal ürünler üretimi ve dış satımında ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Fakat bu sorunların kaynağı, «dış pazarlardaki» tıkanıklıktan çok, ülke içi üretimdir. Bilindiği üzere Türkiye tarımsal ve hayvansal üretim alanında, modern sanayileşmenin olanaklarını çok az kullanabilmektedir.

Yapılan bir hesaplamaya göre, altmış beş ülkede kişi başına dış satım ortalaması 154 dolar. Aynı rakam Türkiye'de ise sadece 48 dolardır. Aradaki fark, «dış açılma aşamasına» gelmiş bir ülke için düşünülecek gibi değildir. Yoksa bu altmış beş ülke, dış satımları önündeki engelleri kaldırıp, «emperyalist oldu»mu diyeceğiz? Çünkü Birlik Yolu yazarı, dış satımın önündeki «tıkanıklıkların» kaldırılmasını, «emperyalist olma» ile neredeyse özdeşleştiriyor. Altmışbeş ülke için «emperyalist oldu» diyemeyeceğimize göre, Türkiye'deki «dış satım tıkanıklığı» konusuna ülkedeki sanayileşmenin yapısal sorunlarına bakmamız gerekmektedir?

Aynı sorun, kendisini dış satım artış hızın da da gösteriyor. Ellibeş yarı gelişmiş kapitalist ülkenin dış satım artış hızı ortalaması 5.1'dir Türkiye'de ise bu durum değil yüzde, binde sekizin altına düşmüş durumda. Tekrar soralım: nasıl oluyor da elli beş ülke yüzde beşlik hızın altına düşmezken, Türkiye yüzde birlere dahi gelemiyor? Bırakalım emperyalist kapitalist sistem içerisinde «önemli» yerini koruyan Türkiye'yi emperyalist abluka altındaki az gelişmiş ülkeler dahi bu duruma düşmemiştir!

O zaman şu sorunu çok açık olarak belirtebiliriz. Türkiye'de yaşanan ekonomik bunalım «dış pazarlara» açılmamanın getirdiği «tıkanıklığı» kaldırıp Türkiye'yi elli beş ülke arasına sokabilir! Nasıl bu elliyi aşkın ülkenin «emperyalist olma» zorunluluğu yoksa, Türkiye'de «emperyalist olmadan» bu bunalımdan kurtulabilir! Ancak bu taktirde de yazarın özerinde özellikle durduğu, «burjuvazinin bu bunalımı atlatacak çıkış yolu yoktur» belirlenimi askıda kalır. Tabii sorun böyle ise. Ama sorunun bu olmadığıda çok açıktır.

Türkiye için «Dış pazarlara açılma aşamasına» gelmiş, nerede ise «emperyalist olma» noktasına yaklaşmış şeklindeki «ön yargıyı», Türkiye'nin dış alım ve satım gücünün parasal göstergesiyle de çürütebiliriz :

Tablo —6 : Türkiye'de Dışalım ve Dışsatımlar (milyon dolar)

Yıllar	Dışsatım	Dışalım	Fark
1978	2.295	4.549	-2.311
1979	2.261	5.069	-2.803

Görülüyor ki, 1978 ve 79 senelerinin dış ticaret açıkları, aynı yılların dış satımından fazladır. Sanayinin yapısal sorunları ve izlenen sanayileşme politikaları bu farkın yakın bir gelecekte kapanacağını göstermekten uzaktır. «Borç yığının kamçısıdır» denilen bir ülkede, tersini iddia etmek mümkün değildir. Elbette bu deyimün günümüz dünyasında birçok sosyalist ülkenin dahi «borçlanmaya» gittiği bir dönemde düşünülmesi gerekir. Bu sorunu soyut bir karşı çıkışın ötesinde düşünmek zorunluluk olmuştur: Nasıl ki «borçlanmama uğruna» birçok sahelerde «manifaktür döneminden» başlamak imkansızsa, alınan «borçlar üzerinde» denetim kuramamamızın çıkışsızlığında sergilenmeli. Sosyalist ülkelerin deneyimi, tekrar tekrar gözden geçirilmelidir.

Dış satımın yüzde altmışını teşkil eden tarımsal ve hayvansal kaynaklı ürünler sorununu biraz daha açalım.

Tarımsal ve hayvansal kaynaklı ürünler, son üç yıldır önlerinde «dış pazar için» herhangi bir «tikanıklık» yokken; 1978 senesindeki 1.543 hiçbir dış satımcı ürünleri pazarlamayıp, «çürütme» diye bir olguyla da karşılaşmamıştır. Üstelik dışsatımın çok büyük ölçüde yapıldığı AET çerçevesinde çok büyük politik baskılarla karşılaşmadığı gibi, dış satımcılar, desteklemek son yılların devlet politikası çürütme yapıldığı AET çerçevesinde çok büyük politik baskılarla karşılaşmadığı olmuştur. Hertürlü kolaylık bunlara sağlanmıştır. Fakat olmayan bir şey ki-me satılacak? Sorun burada.

Bu sorunu Türkiye'de yıllardır tarımsal kaynaklı ürünlerde baş sırayı kapsayan üç ürünün incelenmesiyle daha da kolay görürüz. Bu ürünler pamuk, tütün ve fındıktır. Ne garip! Bir ülke dış satımda «pazar arama» ve hatta «emperyalist olma» aşamasına geliyor da, yıllardır bu üç ürün, tüm dış satımın ortalama yüzde kırkına yakın bir yer tutuyor. 1978 ve 79 yıllarını düşünürsek, bu iki yılda pamuk 353 milyon Dolara yükselmiştir. Burada şunu hatırlatalım; Bu dönemlerde sanayi ürünleri yüzde otuz beşlik bir rakam kapsamışsa da, kutulanmış ta-

rımsal ürünler, tekstil ve pamuk ipliğinin sanayi ürünlerinin yüzde kırkına yaklaşık bir yer tutuğu da unutulmamalıdır. Bu durumu göz önüne aldığımızda, sanayi ürünleri, toplam dış satımın ancak yüzde 20'sini kapsar. İşte sorunu buralara kadar getirdiğimizde, Türkiye'nin dış satım potansiyelinin yüzde 75'e yakın bir kısmını tarımsal ve hayvansal ürünler teşkil ediyor, diyebiliriz.

SONUÇ : İÇ TÜKETİM VE DIŞ SATIM

Acaba dış satımın yaklaşık yüzde 20'sini teşkil eden sanayi ürünlerinin durumu nedir? Bilindiği üzere emperyalist kapitalist sistemin politik çıkarları gereği, Türkiye sanayi, genellikle dayanıklı tüketim maddelerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye burjuvazisinin kapital birikimi tarihsel gelişimi içerisinde yatırım ve ara mallarına elvermediğinden, bu alanlar genellikle devlet girişimciliğine terkedilmiştir. Tüm gelişmekte olan ülkeler gibi Türkiye'deki devletçiliğin amacında, burjuvazinin birikimini daha kısa zamanda daha da fazlalaştırmak olmuştur. Bu durum, sadece, bazı devlet işletmelerinin burjuvaziye devri anlamında anlaşılmamalıdır. Bu burjuvazi için zorunlu olan alt yapı tesislerinden aşırı istihdam politikası ile eksik tüketim eğilimini giderme'ye kadar uzanır. Ve birçok sorunları içerir. Her ne kadar son zamanlarda burjuvazi devletin ekonomiye müdahalesinden şikayetçi görünüyorsa da, bu burjuvazinin kısa bir sürede «devletçilikten vazgeçeceği» anlamında yorumlanmamalıdır. Zira Türkiye'de devletçiliğin, burjuvazi lehine yapabileceği daha çok şey vardır.

Bilhassa kuruluş amacı, burjuvazinin birikimini kısa bir zamanda çoğaltmak olan devlet girişimciliği; hiçbir zaman kendi sahasında dış satıma yönelik büyük hamleler olmamıştır. Üstelik elindeki bazı önemli madenleri dahi yıllardır eksik kapasiteyle çalıştırmıştır. Kurmuş olduğu yatırım ve ara malları sanayinin tüm fonksiyonu, bir noktada burjuvaziye daha da ucuz ham madde sağlamak olmuştur.

Dayanıklı tüketim maddeleriyse, bugüne kadar gerek destekleme politikaları ve gerekse eksik tüketim eğilimini giderici önlemlerle tamamiyle ülke içi tüketime yönelmiştir. Buzdolabından çamaşır makinesi ve televizyon kadar uzanan bir dizi mamülün esas fonksiyonu bu olmuştur. Oysa ortada AET bütünleşmesi gibi büyük politik kararlar vardır. Üstelik tam üyelik statükosuna doğru büyük zaman geçti sadece iç tüketime yönelik kuruluşlar, bütünleşmenin getireceği yükümlülükleri kaldırabilirmi? Kaldı ki, «kendileri» ülke içi fiyatları artırma pahasına da olsa. İşte bunu yaptılar. Daha düne kaadar yüzde kırk kapasiteyle

çalışan işletmeler «yüzde yüzlük» kârlılık ilanları verirken, zorunlu olarak geleceği düşünmeye başladılar. Tam kapasite çalışalım, maliyet fiatlarını düşürelim, dış rekabet koşullarına erişelim diyorlar. Ve burada iç tüketim artık önemini yitiriyor.

İşte bütün bunlar çok açıkken, sanayi ürünleri olarak kim, neyi, nereye pazarlayacak? Ülke içi üretimin tüketimi dahi karşılayamama olgusu ortadayken, «Türkiye kapitalizmindeki büyüme ve gelişme dış pazarlara açılma aşamasına kadar geldi» diyebilir miyiz? Ve bunu bunalımın nedeni olarak gösterebilir miyiz?

Sanayileşmenin, sanayiın yapısal sorunları irdelenmeden, Türkiye'nin sistem içerisindeki yeri bilinmeden, gelişimin aşaması tespit edilmeden söylenen bu sözler olsa olsa, Türkiye burjuvazinin «sırtını okşar». Türkiye'deki «büyüme ve gelişme dış pazarlara açılımı sağlayan bir aşamaya geldi», ama «dışa açılımda tıkanıklık» var, kapitalizmin mantığı budur. Burjuvazi ne yapsın? Böyle söylenseydi daha da anlaşılır olurdu!

OLAYLARIN KONTROL ETTİĞİ «SOL»

Servet ULUSOY

Ezeliden—ebediye, her şey akıyor. Hiçbir olay, hiçbir olgu, bu akış dışında değil. İstisnasız her olgu, akış içinde kendi gelişme yasalarına uygun hareket ediyor. Akan, gelişen, değişen hiçbir olgu ise, «ezeli» ve «ebedi» değil. Toplumsal yaşam için de böyle. O da gelişme yasalarına uygun akıyor. Akışın dışına çıkmak, yönünü değiştirmek mümkün mü? Kesinlikle değil. Ancak, akışı ileriye ya da geriye doğru etkilemek mümkün. Bu anlamda iradi çaba, müdahale geçerli. Hiç şüphesiz iradi çaba geçmişte akışı hızlandırdı yada yavaşlattı. Bu durumu «tarihsel raslantı» kabul edersek; bu rastlantı da tarihsel zorunluluğun kaçınılmaz sonucudur. Böyle görülmeli, 19. Yüzyılın ikinci yarısına dek. Neden mi? Şundan: Birikimin, bilincin bu asırda ulaştığı boyutla birlikte insan, tarihin gelişme yasalarını kavlıyor. Marksizm çağı, tarihin yasalarını kavrayan insanın, aynı tarihin kaldıracağını elinde tuttuğu çağ oluyor. Bu yüzden, iradi müdahalesi de tarihsel zorunluluğun zorunlu sonucu olmaktan çıkıp iradi müdahale oluyor. Tarihin yasalarını kavrayanlar açısından böyle. Yoksa yine tarihe esir olarak yaşamak mümkün. Akışın önünde oyuncak olmak da. Akışın yönünü, gelişimini bilimsel olarak kavrayamayanlar, pratikte, iradi müdahaleden uzak kalıyorlar. Olayların, akışın kontrolü altında acınası yaşamlarını sürdürüyorlar.

Olayları kontrol edebilenler, tarihi hızlandırdılar. Bundan hiç kuşku yok. İktidar perspektifi taşıyan, ideolojik silahla donanmış örgütsel pratik ile tarihi hızlandırdılar. Şüphesiz sosyalist güçlere, sosyalist harekete özgü bir konum. Ne var ki, sosyalizm adına yola çıkıp, akışın önünde oyuncak olanlar da oldu. Dünya ve Türkiye’de çok yaşandı. Türkiye pratiği bu yönüyle gerçekten çok canlı bir laboratuvar. Ders çıkarabilenler için çok öğretici bir laboratuvar. Üstelik evrenseli dölleyebilecek, geliştirebilecek özgünlüklerin de yaşandığı bir laboratuvar. Laboratuvardan en kestirme çıkan sonuç nesnel koşulların olgunlaştığı koşullarda politik boşluğu yaşamak oluyor.

Bu söz konusu olduğunda haklı olarak, hangi nedenler zincirinin bunu doğurduğunu sormak ve cevap aramak gerekiyor. Özel hareketteki boşluk nereden doğuyor? Sınıf mücadelesinin sürdüğü koşullar sonucunda mı? Sol hareketin tarihsel köklerinden mi? Bunların payı olduğu muhakkak. Yalnızca, tüm soruların yanıtını; uzun bir dönem baskıların yaşanmasına ve yaşanmakta oluşuna, Türkiye sol hareketinin hep sapmaların hareketi oluşuna bağlamak biraz kolaycılık olmaz mı? Ya da elimizdeki sonucun izahında yeterli bir neden olur mu? Yoksa, tıkanıklık daha evrensel bir boyuta mı oturuyor? Sonuçta, bilimi kavrayamamanın onu somutta üretmemenin yanında, kuramdaki bir kısım paslanmış silahlarla kavgayı sürdürmenin de payı yokmu? Bu sorulara yanıt aramaya çalışmakta yarar var.

EVRENSELE ULAŞIRKEN

Türkiye sol hareketinde politik bir boşluk yaşıyor. Doldurmanın kavgasını verenlerle birlikte, politik boşluk yaşıyor. Üstelik Türkiye kapitalizminin en ciddi bunalımını yaşadığı, bunun sistemdeki «kondrieff dalgalanmaların» bir çöküntü dönemiyle çakıştığı bir kesitte boşluğun yaşanması çok yazık. Çıkış noktalarının, burjuvazi için alternatiflerin hemen hemen kalmadığı bir kesitte politik boşluğu yaşamak çok büyük bir dram. O kadar ki, Ekonominin faşist disipline alınmasının bile kısa sürede parçalanmak zorunda kalma olasılığı nedeniyle «çözüm» olmayacağı bir kesitte; bu anlamda burjuvazinin elindeki alternatiflerin nesnel olarak yok olmaya yüz tuttuğu bir kesitte politik boşluğun yaşanması ne büyük bir çelişki. Sosyalizmi kurabilmenin sorumluluğunu iliklerinde kemiklerinde hissedenler için, tıkanıklığın nedenini ele al-mada evrensele ulaşma sorununu basamak alalım.

Somutu değiştirmek öncelikle somutun algılanmasına bağlı. Dünya toplumsal pratiği bilimlerde; 19. yüzyıla ulaştırdığı birikim ve deneyimdeki boyutla birlikte Marksizmi ortaya çıkardı. Felsefe, iktisat, tarih, ve politika alanlarında 19. yüzyılın verili koşullarında bilimin yenden üretimi, marksizm öncesi tüm bilimleri sona erdirdi. Marksist bilim toplumun işleyiş ve gelişme yasalarının bilimsel üretimiyle birlikte sosyalizm ereğine ulaşma kavgası yürüten işçi sınıfını ideolojik silahla donattı. Yine aynı tarihsel kesit ve 20. yüzyılın başlarında, dünya işçi hareketi, Çarlık Rusyası deneyimi ve tüm bu deneyimlerin bilimsel toparlanmasından Leninizm ortaya çıktı. Leninizm, Marksist teori ve yöntemlerin, devrimci mücadele pratiğinin çözümlenmesinde, sürekli değişen nesnel gerçekliğe koşut olarak sürekli yaratıcı biçimde geliştirilmesini içerdi. Özetle: Leninizm; eşitsiz gelişme yasasının çö-

zümelenmesi, bunun üzerine «partinin» oturtulması ve tek ülkede sosyalizmin inşası üzerine biçimlendi. Biraz açmak gerekirse; tarihsel süreç 20. yüzyıla doğru, dünya devrimci hareketinin merkezini Rusya'ya doğru kaydırды. Eşitsiz gelişme yasasının tarih içindeki bu gelişimi, çok karmaşık çelişkiler yumağını bir arada ortaya çıkardı. Farklı bölgeler arasında devrimci dinamikler açısından dengesiz gelişim, alt ve üstyapı arasındaki, üst yapısal kurumlar arasındaki dengesiz gelişme, sınıflar arası mücadelede farklı dinamikler oluşturdu. Leninizm, karmaşık çelişkiler yumağının biçimlendiği Rusya'da, toplumu devrimci dönüşüme uğratacak iradi gücün eşitsiz gelişime cevap verebilecek biçimde örgütlendirilmesinin ideolojik, politik, örgütsel ilkelerinin kuramını sunarken, pratikte hayata geçirilmesiyle evrensellik kazandı, Dünya tarihsel gelişme süreci ve Rusya'daki nesnel gelişimin özünü yakalayan Lenin, bu tarihsel kesitin özgünlüğünde oluşturduğu teori ve taktikleriyle sosyalist devrim kuramını evrensel olarak sunmuştur. Hiç şüphesiz bugün için de, çağdaki çelişme ve gelişmelerin özünü kavramada, toplumun devrimci bir şekilde dönüşüme uğratılmasında Leninizm ışık tutuyor. Leninizmin evrenselliğini özgünlüğü içinde kavrayabilenler için ışık tutuyor. Sadece Lenin'in yazdıklarının lafzına sarılanlar, kuramın evrenselliğini özgünlüğü içinde kavrayamayanlar, bugün sosyalist hareketin önüne bir engel olarak gelebiliyorlar. Türkiye'de bunun örnekleri yaşanıyor. Türkiye sol hareketinin karşılaştığı açmazların en temel bir yanını da evrensele ulaşamamanın, evrenseli, somutta yeniden üretememenin sonucu olarak geri ve sapkın konuma düşmeleri oluşturuyor.

RSDİP DENEYİ VE ÖRNEKLER

Evrensele ulaşamamanın sonuçları öncelikle Türkiye sol hareketlerinin programlarına yansıyor. En belirgin yanlarıyla aşamalar teorisinde buna bağlı olarak demokrasi fetişizminde somutlanıyor. Buna dayalı stratejik ve taktik yaklaşımlar ise, nesnel sürece müdahale edememenin önündeki sis perdesini oluşturmuştur. Nesnel süreç, aşamalar ve demokrasi fetişizmini de aşınca, mevcut örgütleri burjuva kuyrukçuluğuna iterek düzene alternatif olamamaktan dolayı düzenle bütünleşen kurumlar haline nesnel olarak getirmiştir. Programlara düşen yanlışlığı belirtirken önce programların önemi üzerinde duralım: Hiç bir toplum diğer toplumsal süreçlerden etkilenmeden gelişmez. Sosyal yapılar; iktisadi, sosyal-politik, kültürel süreçlerin sürekli etkileşimi altındadır. Kısaca, dünya gelişme süreci bağlamında, toplumdaki iç dinamikler gelişmeye yön verir. Günümüzde sistemler arası çatış-

manın etkileri dışında kalan tek bir ülke olmadığı gibi, sistemler içindeki ülkelerin çok sıkı organik bağlar geliştirdiği de ortadadır. İktisadi, politik, sosyal alandaki bu ilişkiler, tek tek ülkelerde, sistemler arası çatışma biçiminde iç dinamikleri çok köklü biçimde etkileyebilmektedir. Bu *nedenle programlar*; Dünyadaki bu gelişme sürecini çözümler ken, sistemler arası çatışmanın çok köklü etkileri altında iç dinamikleri değerlendirmek, sosyo—ekonomik yapıyı da bu çerçevede dikkate almak durumundadır. Çünkü toplumun işleyiş ve gelişme yasaları çok köklü bir biçimde —daha çok üretim süreçlerinin iç içe girmesi nedeniyle— sistem içi ilişkiler ve sistemler arası çatışmanın etkisi altındadır. Sadece Sosyo-ekonomik yapıdan kalkarak stratejiler çizmek öncelikle toplumun işleyiş ve gelişme yasalarını kavrayamamaktır. Bunun yanında bir ülkeyi Dünyadaki gelişme sürecinden bağımsız olarak ele almaktır ki, bu da; yaşadığı çağı ve toplumu kavrayamamakla eş anlamlıdır.

Bugün bu perspektif ışığında programlarını çizmeyenler sadece sosyo-ekonomik yapıya bakarak bir ülkede feodalizmin çözülmüş olup olmadığından Burjuva demokratik devriminin tamamlanıp tamamlanmadığından kalkarak stratejiler çizmektedirler. Bu da zorunlu olarak çoğu kez aşamalı devrim stratejilerini gündeme getirmektedir.

Aşamalı devrim stratejilerininin çağın akışı içinde tarihin gerisinde kaldığı kavranırsa, feodalizmin çözülmesinden veya Burjuva D. Devriminin tamamlanmamasından kalkarak, Aşamalar stratejisi koyanlar bugün ciddi açmazlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kapitalizmin doruğuna ulaştığı ülkelerde Aşamalı devrim stratejisi çizenlerin içine sapladıkları çıkmazın boyutları daha bir başkadır. Söylediklerimizden Sosyalist Devrim Stratejisinin işçi sınıfı hareketlerinin önündeki tek program olduğu ortaya çıkıyor. Bu görüşümüzün dayanaklarına geçmeden önce, Aşamalı Devrim stratejisinin Belirli bir Tarihsel kesitte olarak sunulurken neden bugün evrenselliğini yitirdiği üzerinde duralım.

Bu gün aşamalı devrimi programlarına alanlar. Lenindeki aşamalı devrim stratejisinin özgünlüğünü ve evrenselliğini kavramaktan oldukça uzakta duruyorlar. Çarlık Rusyasında demokratik devrim stratejisi, eşitsiz gelişme yasasının tarih içindeki seyrinden ve özelde bu ülke somutunda biçimlenen karmaşık çelişkiler yumağından doğdu. Bu stratejiyi ortaya çıkaran en temel nedenlerden biri „köylülüğü köklü bir mücadele içine iten, çelişkilerin odağında güçlü bir devrimci demokrat hareketi oluşturması idi. Diğeri, Uluslararası koşulların bir sosyalist devrime o dönem olanak tanınamasıydı. Lenin. Proletaryanın ve köy-

lülüğün irade birliğine dayalı devrimci demokratik diktatörlüğünün zaferi ulaşmasıyla birlikte bu zaferin Avrupalı harekete geçireceğini ve Avrupa sosyalist proletaryasının da yardımıyla kendi ülkesindeki sosyalist devrimin başarıya ulaşacağını varsayıyordu.

Demokratik devrim stratejisine özellikle 1848 devrimleri ve Paris komünü deneyiminden kalkarak ulaşılmıştı. Burjuva Devriminde Liberal burjuvazinin, anayasal monarşi sınırları içinde kalması ve köylülüğe ihanet karşısında işçi sınıfı ve köylülüğün devrimi olabildiğince ileriye götürmesi zorunluluğundan doğdu. Proletaryayla köylülüğün, Otokrasi, Monarşi ve imtiyazlıların karşı devrimci saldırılarına karşı irade birliği nesnel olarak dayatırken devrimci demokratik diktatörlüğü de olanaklı kılıyordu. Şüphesiz bu, irade birliğine dayalı diktatörlüğün belirli tasfiyeleri gerçekleştirmeden ve burjuvazinin boyunduruğunu kırmadan yürümeyeceği, uluslararası konjüktürde açacağı yankılar ve Avrupa proletaryasının yardımıyla sosyalist devrime dönüşeceği görüşüne dayalıydı.

«Proleterya, kuvvet yoluyla otokrasiyi ezmek ve burjuvaziye tutarsızlığını etkisiz hale getirmek için köylü yığınlarıyla ittifak kurarak, demokratik devrimi sonuna kadar götürmelidir. Proleterya, kuvvet yoluyla burjuvazinin direncini kırabilmek için, köylülüğün ve küçük burjuvazinin kararsızlığını etkisiz hale getirmek için, halkın yarı proleter unsurlarıyla ittifak kurarak sosyalist devrimi başarmalıdır.»(1) Çok kısa ve öz olarak dile getirilen bu formülasyon bir olanak olarak kalırken, gelişen toplumsal pratik ve emperyalizm koşulları daha sonra *sosyalist devrimi* bir gerçeklik olarak sundu.

Lenin'in 1916 yılında gerçekleştirdiği emperyalizm çözümlemesi, Emperyalizmin yıkım savaşlarına yol açan pratiğinde, zayıf halka tespiti ve burjuvazinin bütünüyle siyasal, gericiğe dönüşmesi yönündeki tespitle bütünleşince Demokratik Devrim, bir perspektif olmaktan çıktı. Çünkü bu koşullarda iktidarın sürdürülmesi, Proleterya diktatörlüğünü bir zorunluluk olarak dayamaktaydı. Demokratik Devrim stratejisindeki, irade birliğine dayalı *devrimci demokratik diktatörlük*, zorunlu olarak yerini Proleterya diktatörlüğüne dayalı ittifaklara bırak-

TKP PROGRAMI ÜZERİNDE GEZİNTİ

Demokratik devrimin «sürekli» yada kesintisiz bir şekilde sosyalist devrime dönüştürülmesinin en temel halkalarından biri olan, bu devrimin başarıya ulaştırılmasından sonra uluslararası konjüktürde vaktiyle...

açacağı yankılar ve Avrupa proleteryasının yardımıyla sosyalist devrimin başarıya ulaştırılmasına dayalı yaklaşım; gelişen dünya pratiğinde Emperyalist ülkeler arasınd açılan paylaşım savaşının zayıf halkayı yaratmasıyla birlikte sosyalist devrimi gündeme getirdi. Bu nedenle aşamalı devrim perspektifi bir olanak olarak sunulurken tarihsel akış içinde yerini, giderek sosyalist devrime bıraktı. 1917'lerden bu yana hiç bir ülkede işçi sınıfı ve köylülüğün irade birliğine dayalı devrimci demokratik diktatörlüğünün gerçekleşmemesi de bu kuramın evrensel olarak tarihin akışı içinde, geride kaldığını gösteriyor. Bu yüzden ki, işçi sınıfı hareketleri programına aşamalı devrimi almak, eğer kağıt üzerinde kalmaması düşünülüyorsa, tarihi geri çevirmek anlamına gelir.

Evrensele ulaşamayan, evrensel kavramayanlar, sürekli hareket ve gelişme içinde ortaya çıkan özgünlükleri hiç kavrayamamışlardır. Bununla birlikte, oluşan özgünlüğün bağrında evrensel geliştiremeyecek, sadece geri ve sapkın konuma düşmüşlerdir.

Aşamalı devrim stratejisine sarılanların bir ucunu bugün, Avrupa Komünist Partileri oluşturmaktadır. Kapitalizmden sosyalizme geçişin toplumsal ve politik önkoşulları olduğu halde, sosyalist devrim yerine İDD tezini ileri sürerek, anti-tekelci mücadeleyi önplana geçirmektedirler. Diğer uçta, burjuvazinin belirli kesimlerine ilerici misyonlar yükleyerek, diğer kesimlerle aralarındaki çelişkileri abartarak ve bu kesimleri «tamamlanmayan burjuva demokratik devrim» nedeniyle yanına alma düşüncesinden kalkarak ulaşmaktadırlar.

Genel olarak aşamalı devrim stratejilerine getirdiğimiz bu yaklaşımdan sonra, Türkiye pratiğinde aşamalı devrim stratejilerinin somuta yansıması üzerinde duralım. Tabii ki programdaki ideolojik zaaflar açısından bir «hilkat garibesi» gibi duran TKP programından başlamak gerekiyor :

Tüm aşamalı devrim programlarında olduğu gibi, TKP programında da genel olarak dünyaki gelişme sürecini, bu bağlamda sistemler arası çatışmanın iç dinamikler üzerindeki etkilerini dikkate almadan hazırlanmış. 1973'de hazırlanan bu programın özelliklerine birazdan değineceğiz. Önce şu her aşamalı devrim programı mutlaka burjuvazinin belirli kanatlarından ilerici kesimler imal etmek zorunda. Bulunuyor : Toprak ağalarıyla sarmaşan, emperyalist tekellerle bağlaşan, holdingçiliğe, tekelciliğe yükselme, finans oligarşiye dönüşme, devleti ele geçirme süreci içinde olan ve militarist klikle bütünleşen büyük burjuvazinin iktidarına direnen burjuvazi var; «...Bu saldırı ulusal burjuvazinin

sola açılan kanadını ateş altına almıştır...» «... Ulusal burjuvazinin, orta tabakaların, işbirlikçi burjuvazi, emperyalizm ve yabancı sermaye ile çelişmeleri çatışmaları artıyor. CHP ile gerici partiler arasındaki boğuşma bu çatışmanın açığı vurulmasıdır.»

«Ulusal, liberal burjuvazi, halk yığınlarının ve büyük burjuvazinin gelişkinin baskısı altında, emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı direnmek zorunluluğunu zaman zaman duyuyor...» Sadece bu kadar mı? Direnen güçlü bir köylü hareketinin de bulunması gerekmez mi? O da var : «... Bütün bu yıkım, sömürü ve ezgiden kurtulmak direnişi köylerde geliyor. Topraksız köylüler, kimi yerde orta köylülerle birlikte, ağa, hazine ve vakıf topraklarına el koyuyor. Elkoyduğu toprakları kollektif olarak birlikte işliyor, ürünü emeğe göre paylaşıyor. Vi girdiği toprakları ağalara, çiftlik beylerine, hükümete karşı silahla savunuyor. Büyük yürüyüşler toplantılar, mitingler tertipliyor.

«Köy emekçilerinin bu çıkışlarını, işçiler, sendikalar, işçi sınıfının öncü örgütleri, TKP, ilerici aydınlar destekliyor...» Aşamalı devrimi savunmak göze alınınca yalancı olmak pahasına da olsa bunlar yaratılmak zorunda. Yaratılıyor. Bundan sonra : «...İşçi sınıfının devrimci ana güç olduğunu, ulusal anti emperyalist, demokratik direnişini etkilediğini, onu güçlendirdiğini doğruladı. İşçi sınıfının mücadelesi, köylü yığınlarının, orta tabakaların, ulusal burjuvazinin, demokratik haklar, ulusal bağımsızlık için, süregelen mücadele genişledi...» O halde;

«...TKP'nin yakın amacı olan bu ileri demokratik devrim düzeyine ana devrimci güç olan işçi sınıfının öncülüğünde, köy emekçilerinin, geniş orta tabakaların, devrimci aydın ve gençliğin savaş ve eylem birliği ile ulaşılacaktır.

«Bütün bu güçlerin ulusal demokratik cephe birliği, bu amaca ulaşmada tarihsel bir rol oynayacaktır. Bu aşamada bütün ulusal, demokratik, anti-emperyalist, anti-feodal dönüşümler gerçekleştirilecektir. ...»

Bunu sağlayacak iktidar ise : «...TKP-Bugünkü halk düşmanı düzeni, işbirlikçi burjuvazinin, emperyalizmin egemenliğini yıkmak, sosyalizme yönelik işçi sınıfının hegemonyasına dayanan illri demokratik bir düzen kurmak için parlamento içi, parlamento dışı, zamanın koşullarına, kuvvetler dengesine uygun bir savaş stratejisi ve taktiği uygular...»

TKP programının mantığı bu kadar basit. Aynı ölçüde de bilim dışı. Bu bilim dışılığı yukarıda da değindiğimiz gibi, dünya gelişme süreci ve bu bağlamda sistemler arası çatışmanın iç dinamikler üzerindeki etkileri üzerinden kalkarak vermeye çalışacağız.

SOSYALİZME GEÇİŞ ÇAĞI

Hep söylenir, üstelik anlamı pek kavranmaksızın tekrar edilir : «Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Ve bu çağa emperyalizm iki sistemin çatışma koşullarına kendini uydurmak zorunda kalmıştır.» Şüphesiz bu soyutlamanın altında yatan olgular bütünü çok yönlü ve karmaşık süreçleri içermektedir. Herşeyden önce sistemler arası mücadelenin ekonomik boyutlarıyla ele alınmasını gerektirir bu.

Üretici güçlerini geliştiren geliştirmesinin nesnel temelleri bulunan sosyalist sistem üretim ve teknolojik alanda güç dengesini kendi lehine hızla çevirirken, kapitalist sistem ve üçüncü dünya ülkeleriyle kurmuş olduğu ekonomik ilişkiler, bu ülkelerin ekonomik yapılarından kaynaklanan sorunlar nedeniyle kendi ni zorunluluk olarak dayatmaktadır. Tek tek kapitalist ülkelerin böylesi bir zorunlulukla karşı karşıya kalmaları her şeyden önce ileri kapitalist ülkeleri pazar sorunları açısından etkilemektedir. Sosyalist sistemle kurulan, ve artık değer aktarımının söz konusu olmadığı ve karşılıklı çıkara dayalı ilişkilerin sürekli gelişmesi sözkonusudur. Öte yandan sosyalist sisteme yeni katılımlar sözkonusudur. İlk bakışta pazar sorunları açısından emperyalist ülkelerin karşılaştığı bu tıkanıklık genişletilmiş üretim yasası ile birleşince bu ülkelerdeki bunalımı derinleştirirken, geniş ölçekli üretim ve teknolojik sıçrama yapabilmelerinin, yani üretici güçlerini geliştirebilmelerinin önünde ayakbağı, set olmaktadır. İleri kapitalist ülkeleri bu anlamda etkilemekte, sisteme bağımlı ülkelerdeki bunalımı, kendi iç ilişki düzeyi açısından daha da derinleştirmektedir. Bu yüzden, İkinci dünya savaşı akabinde, sosyalizmin daha geniş bir sistem haline gelmesiyle bu etkileme, karşıt süreçte, uluslararası tekelleşen sermaye-de bunun askeri ve ekonomik örgütlerinin ortaya çıkmasıyla her alanda daha sıkı bir iç içe geçmeyi beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce, üretim süreci içerisindeki bu iç içe geçiş, karşılıklı ekonomik ilişkilerdeki bu bağımlılık, toplumun işleyiş ve gelişme yasaları açısından iç dinamikleri çok köklü biçimde etkileyegelmektedir. Kaldı ki ekonomi ile politikanın karşılıklı etkileşimi; sosyal, kültürel vs. alanlarla ekonominin karşılıklı etkileşimi de göz önüne alındığında, bu etkilemenin iç dinamikler üzerindeki sonuçlarını kestirmek zor olmaz. Burada çıkan bir iki sonuca kısaca değinelim.

Bir : İleri kapitalist ülkeler açısından genişletilmiş üretimin, teknolojik sıçramanın, aynı anlama gelmek üzere üretici güçleri geliştirilmesinin, yine aynı anlama gelmek üzere, emek üretkenliğini verimliliği artırmanın koşulları, sisteme bağlı ülke potansiyelleri açısından, fi-

nansman sorunları açısından ve nihayet Dünya sosyalist sisteminin sürdürmekte olduğu ekonomik ilişkiler açısından giderek «sıfırı tüketme» süreci içersine girmiş bulunmaktadır. İleri kapitalist ülkelerde sürekli verimlilik artışlarının düşmesi, sistemin içine girdiği Kondrieff dalgalanmalarının artık çöküntü dönemine girmekte olşu da bunu kanıtlamaktadır.

İki : Sisteme bağımlı gerikalmış ülkeler açısından bunalım geometrikleşirken, bu ülkelerin üretici güçlerini sosyalizme geçmeden geliştirme şansı hemen hemen yok gibidir. Bu nedenle kapitalizm/sosyalizm almasığı çok daha güçlü bir şekilde kendini dayatmaktadır. Bu durum sisteme bağılı ülkelerde bir bütün olarak burjuvaziye, somut sosyalizm «tehlikesi» karşısında dahada bütünleştirmeye götürmekte, bir bütün olarak ekonomi ile politikanın bu karşılıklı diyalektik etkileşimi içinde politik tercihler ön plana geçmektedir. İçte işçi sınıfının sosyalizm mücadelesiyle karşılaşıldığında, politik tercihlerin ön plana geçmesinden dolayı, burjuvazi daha da baskıcı, daha da bir bütün olmaktadırlar. İşçi sınıfı açısından, sistemden ve üretim sürecinden kaynaklanan çelişkiler daha da derinleşmekte, iç kapitalizmi hedef alma dışında en küçük bir çözüm yolu kalmamaktadır.

Dünyadaki bu nesnel gelişme sürecinin, sistemler arası çatışmanın toplumun işleyiş ve gelişme yasaları üzerine etkilerine kabaca değindikten sonra tekrar TKP programına dönelim :

Bir : Günümüz koşullarında ulusal bağımsızlık, sınıfsaldır. Yani kapitalizmin dışına çıkmadan mümkün değildir. Bu nedenle iç kapitalizmi hedef almayan bir mücadele ile anti-emperyalist (ulusal bağımsız) bir toplumu hayal etmek deve kuşu örneğı olmaktadır. Yani ne deve, ne kuş.

İki : Demokratik dönüşümlerin sağlanmasına gelince; ekonomik yapıdan ve bu ekonomik yapının sistem ile ilişkileri açısından bunun, demokratik çözümü yoktur. Bu nedenle de bunlar sosyalist devrimin «demokratik görevleri» arasındadır.

Üç : Ulusal burjuvazi, anti-emperyalist mücadeleye girecek ulusal burjuvazi, dünyanın hiç bir yerinde yoktur. Kendi teknolojisiyle üretim yapan, bu anlamda kendi ülkesinde belirli bir pazara sahip olup da emperyalizmle rekabet eden, bu yüzden sisteme karşı anti emperyalist mücadele içine girecek bir ulusal burjuvazi yer yüzünde kalmamıştır. Tersine, kendi teknolojisiyle üretim yapan ve ülkesinde belirli bir pazara sahip burjuvazi de sistem içinde belirli ilişkiler içinde var olmak zorundadır. Özelde Türkiye'de böyle bir burjuvazi hiç yoktur. Dört : «Ulusal, liberal burjuvazi, halk yığınlarının ve büyük burjuvazi

ile çelişkisinin baskısı altında, emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı direnmek zorunluluğunu zaman zaman duyuyor» deniliyor. Çağımızda burjuvazinin her kesimi siyasal anlamda gericidir. Halk yığınlarının baskısı altında emperyalizmle büyük burjuvaziyle, liberal burjuvazinin çelişmesine verilecek yanıt, koskoca bir(!) ünlem işaretidir. Eski MDD'ciliğin, Euro-komünist tezlerle dayalı İDD ile oluşturduğu eklektığe bağlı bu program, işçi sınıfının hegemonyasına dayanacak düzenlerinde, «Milli burjuvazinin orta tabakaların bu sistem içinde her türlü özel girişimlerinden faydalanılır. Ve bu özel girişimler, memleketin endüstrileşmesine yardım ettiği oranda teşvik edilir» deyip sonra işçi sınıfının genel grev, dayanışma grevi haklarına konan kısıtlamaların kaldırılması için TKP'nin sürekli bir şekilde savaş yürüteceği de vurgulanınca «ortaya çıkan hilkat garibesine» diyeceğimiz fazla bir şey kalmıyor. Ancak, TKP'nin programdan sonraki yayınlarında, programın özü değişmemek üzere biraz «uygarlaştırıldığı»nı bu anlamda Anti-tekelci mücadeleye ağırlık verildiğini söylersek haksızlık da etmemiş oluruz.

Sıra, programa düşen yanlışlıkların ne anlama geldiği üzerinde durmaya geliyor : Programlar nesnel gelişmeye dayalı stratejiyi çizerken, somut durumdaki gelişmeler programdaki perspektif ışığında ideolojik politik süzgeçten geçirilerek, yani somut durumun somut çözümlemesi yapılarak somutun eylem perspektifini ortaya çıkarır. Eğer programlar yanlış çözümleme taşıyorsa, bundan, somut durumdaki eylem perspektifinin de mutlaka yanlış olacağı ortaya çıkar. Eylem perspektifindeki bu yanlışlık ister istemez hareketi yanlış yönlendirirken, iradi müdahaleyle toplumu etkilemekten uzaklaştırarak, ister istemez söz konusu örgütleri rüzgarın önündeki yaprak konumuna getirir. Türkiye bunun acı ürünlerini, en azından son on yılın pratiğinde yaşadı. Bugün devrimci objektivitenin doruğuna tırmandığı bir sırada, işçi sınıfı hareketinde politik boşluğun bulunmasının en temel nedenlerinden birini, evrensele ulaşamamaktan doğan, aşamalı devrim stratejilerinin yanlışlığında aramak gerekiyor.

DEMOKRASİ FETİŞİZMİNİN ÇIKMAZI

Son on yılın pratiğinin acı ürünleri dedik, burada son on yılın pratiğinin geniş çözümlemesini yapmayacağız, ama çok kısa da olsa buna değinmeden geçemeyeceğiz. Aşamacılık Türkiyede tarihsel kökenlerinden gelen özellikleriyle de bütünlüşince, burjuva ideolojisinden ayrışamamak, burjuvazi karşısında bağımsızlaşmamak biçiminde kendini

gösteriyor. Günümüzde dünyanın hiç bir yerinde aşamacılık burjuvazi karşısında bütünüyle bağımsızlaşamamaz. Çünkü aşamacılığın ruhunda burjuva demokratik devriminin geliştirilmesi düşüncesi vardır. Somutu, demokratikleşme fetişizmidir. Ehven-i şer uğruna, seçimlerinde bir burjuva partisi olan CHP'nin, üstelik tarihinde komünist harekete kan kusturan CHP'nin kuyruğuna takılmadı mı? Aşamacılık, burjuvazinin belirli kesimlerine ilerici misyonlar yüklemek zorundadır. 1965 yıllarında TİP'in politik sahneye daha güçlü çıkmasıyla yığınların sola, sosyalizme yönelmesinin önünde bir set çekmek isteyen, bu yüzden demokratik sol program ortaya çıkararak oluşturacağı imajla sosyalizme yönelişi bilinçli olarak kesmek isteyen CHP'ne ilericilik misyonu yükleyerek peşinden gitmek aşamacılıktan doğmuyor mu? CHP ilericiliği mübahlaştırılınca, Türkiye işçi sınıfının en onurlu mücadelesi olan 1961-71 yılları pratiğinin birikiminde oluşturulmaya çalışılan sınıf sendikacılığı, DİSK, CHP yi iktidara getirmenin bir aracı olarak kullanılırken, hangi amaçla hareket edildi? sonunda bu işi havarilerinden daha iyi becerecek olanlara, CHP lilere teslim edilmedi mi? Demokratikleşme fetişizmine sarılınca sosyalizm mücadelesi göz ardı edilince, sosyalizm mücadelesinde yığınsal destekten yoksun kalınıyor. Bunun çok bariz örneğini demokratik kitle örgütleri pratiği veriyor: Kitle örgütleri 1975-77 döneminde demokratik tepki ve birikimlerden kalkarak çok geniş bir potansiyeli bağrına çekmişti. Bu potansiyel, ilerici misyonlar yüklenen CHP'yi iktidara getirmenin amacıyla bütünleşince, —en azından yığınları mücadeleye iten neden budur— CHP'nin oluşturduğu imajdır. belirli bir kitlesel hareketlenme yaratılabildi. 1977 sonrası toplumda, CHP imajı batmaya yüz tutunca, batınca, kitle örgütlerinin elinde ne kaldı? Sendikalar, kitle örgütleri bugün bir çocuk felcine yakalanmış değiller mi? Şüphesiz evet. Çünkü; Kitle örgütlerinin mücadelesi, politik hareketin yürüteceği sosyalizm mücadelesinin boşluğuyla çakışınca; kitle örgütleri de sosyalizm mücadelesini başlı başına yürüten örgütler olmadığından, ve nihayet sosyalizm mücadelesi yasağını bir de kendi tabanlarına koyunca bu potansiyeli tutmak mümkün olmadı. Demokrasi fetişizminin, aşamacılığın bir sonucu da burada ortaya çıkıyor. Bariz bir örnekle devam edelim: Yine demokrasi fetişizmine sarılanlar, bir rekabet alanı haline getirdikleri 1 Mayıs'ları kutlayamaz hale geldiler. 76,77'li yılların çok görkemli gösterileri yanında son iki yılda cılız sesleri eridi. Erimek zorunda. Çünkü, «demokrasi mücadelesiyle» yığınları hareketlendirmek, örgütlendirmek, mücadeleye sokmak, baskıların karşısında durmak mümkün değil.

Aşamacılık girdabına saplanınca kurtulmak da, mevcut pratiğin deneyiminden ders almak ta mümkün olmuyor. Günümüzde Partileşmiş solda TKP, TSİP ve 1977 sonrası kendi içinden patlayan demokratik siyasi iktidar vs. hedefiyle TİP, aşamacılığın girdabında yuvarlanıyorlar. Türkiye kapitalizmin nesnel olarak ekonomide, ya faşist disiplini ya da bugünkü haliyle merkezi planlamayı seçenek haline getirdiği koşullarda demokrasiyi yaşatma «kavgası» yürütüyorlar. Aşamacılık, devrimci objektivitenin, devrimci durumun bulunduğu koşullarda, sosyalist iktidar önündeki sis perdesini oluşturuyor. Onlar halen, çağı, burjuva demokratik devrimleri çağı olarak görüyorlar. Nesnel olarak böyle. Başka izahı yok; olmadığının izaha yarayacak son iki kanıt : Bu kesimlerin oluşturduğu cephe içersinde CHP'nin «sol kanadı» da halen görülüyor. Daha açık baskı dönemini getirecek askeri bir diktatörlüğün oluşturulmasında çok ince bir şekilde öznel çabası olan CHP'nin bir kanadını halen «cephe içinde» görüyorlar. CHP'nin bu ikili yaklaşımının doğrudan burjuvaziden kaynaklandığını görmüyorlar. Dedik ya, aşamacılık burjuvazinin belirli kesimlerinden ilericiler yaratmak zorunda. Sorun ilericilik yaratmak olunca, en gerici ideolojinin etkisi altında örgütlenen MSP de, anti-faşist cephe içinde görülüyor. Dinciliğin karmaşık içsel ve dışsal dinamiklerinin bulunduğu bir kesitte, dinciliğin partisi MSP, «ilerici» oluyor, anti-faşist cephe içerisinde görülüyor. Bu halde bize düşen, sanırım başarılar dilemek olacak.

Başarılar diliyoruz-

MARKSİST—LENİNİST FELSEFE VE SAĞDUYU

Çeviren : Yeşim BAŞEĞMEZ

Felsefenin başladığı yerde genellikle sağduyunun bittiği söylenir. Bu övücü (bazıları için de pek övücü olmayan) aforizma, felsefeyle epistemolojinin (bilgi kuramının), sağduyu ile saf gerçekliğin birlikteliğini gerektirir. Ve doğal olarak, epistemolojinin sorunları, dış görünümle gerçeklik arasındaki ayırım, kavramların içeriğindeki nesnelliği şüpheye düşecek kadar artarsa, ortaya çıkar.

Bununla birlikte, yalnızca uzman bilim adamları ve tabii ki politikacılar değil, düşünürler bile sağduyu ile çelişmekten ürkerler. Ve hatta solipsizmin (tekbencilik) 'felsefi skandalının' önermelerinin doğrudan yanında yer alan George Berkeley gibi bir düşünür bile, kendi kavramlarının sokaktaki adamın genel inançlarına yakın olduğunu öne sürerek, kendini bu günahın suçlamasından kurtarmaya çalışır. Günümüzde ise bizler, Margaret Tacher gibi bir politikacının, Tories'in politikalarını sağduyunun politikası olarak öne sürmesine tanık oluyoruz... Çoğu kez bilim adamları arasında, son tahlilde, içinde sağduyuya karşı birşey barındırmasa bile, son derece şaşırtıcı ve hayret verici bilimsel hipotezler önerenlere de rastlarız.

Dışardan bakıldığında Marksist-Leninist felsefe de, sağduyuya muğlak bir yaklaşıma örnek olarak görülebilir : Sağduyu ki, söz konusu sorunlar üzerinde aynı yazarlar tarafından kimi yerde yadsıma noktası, kimi yerde de kabul noktası olarak görülür. Örneğin, Engels'e göre «insanın en güvenilir dostu, insanlığın sağduyusu, günlük pratiğin dar kalıpları içinde kalsa da, bilimsel araştırmanın engin dünyasına girer girmez, şaşırtıcı, deneyimlerle karşı karşıya kalır.» Ve hatta yine Engels'e göre 'günlük yaşamın dar kalıplarının dışı' yinelemeyi gerektiremeyecek kadar maddidir', 'materyalizm, herbirimizde varolduğu gibi, dünyanın en basit algılanmasıdır.'

Bunun benzerine Lenin'de de rastlarız. O, bir yandan 'ağırlığı olmayan eterin, ağır bir maddeye dönüşümü ve tersi, sağduyunun bakış açısından ne denli tuhaf görünse de, tüm bunlar diyalektik materyaliz-

min bir diğer doğrulanmasıdır' derken, öte yandan yine 'Materyalizm ve Amprio-Kritisizm'de şunu söyler : 'Materyalizm, kendi bilgi teorisi temelinde, bilinçli olarak, insanlığın saf inançlarına anlam getirir.'

Bu gözle görünür muğlaklığı 'diyalektik' olarak görme eğiliminde olan bir kişi, onu, nesnel geçerlilik atfedilen mantıksal çelişkiler olarak algılar. Ancak bana göre bu daha az karmaşıktır. Tabii ki burada diyalektik vardır, fakat formel bir mantık çelişkisi anlamında değil, çok yönlülük ve gelişme anlamında vardır. (Bu durumda genel, iyi ve sağduyu terimlerinin de anlamları değişmektedir).

Etimoloji de «sağduyu»nun en aşağı iki «kavramına» önem verir. «*Common sense*», «*sense commun*» (sağduyu) dediğim zaman belirli kavramların alışılmışlığını ve herkesçe anlaşıldığını vurguluyorum. (Almanca terim 'Gemeinsinn', gerçekte benzer olmakla birlikte daha değişik bir anlamı içerir; halka ait, toplum ruhu). Ancak, «*zdravij smisl*» (Rusça). «*zdrav smisl*» (Bulgarca), «*good sense*», «*bon sens*» veya «*gesunder Menschenverstand*» derken akıllılık, uygunluk ve insan düşüncesinin mantıklılığına önem veriyorum. Bu nedenle önce belirtilen anlamını 'gerçek anlam' daha sonrakini ise 'formel anlam' olarak tanımlıyorum. Ancak bu ayırımı yaparken kesin bir sınır koymuyorum.

Terimin Yunanca ve Latincedeki karşılıkları, onun geleneksel ve her yerde geçerli anlamının tarihi bir özü olduğunu gösterir. Ancak özündeki bu geçerlilik büyük ölçüde görecelik taşır, çünkü kültürel ve tarihi koşullar gibi 'normal insan düşüncesinin' yön verdiği dünya görüşü de değişir. Nasıl ki bir zamanlar dünyanın düz olduğu geçerli bir görüş idiyse, günümüzde geçerli bilimsel anlayış dünyanın yuvarlak olduğudur; geçmiş çağlarda güneşin dünya çevresinde değil de, dünyanın güneş çevresinde döndüğünü söyleyene deli olarak bakılıyorsa, günümüzde dengeli bir insanın bu soruyu sorması şüphe götürür bir davranıştır... Eğer felsefi bakış açısından 'sağduyu' saf gerçeklik olarak nitelendirilmişse, gerçeklik her zaman aynen olduğu gibidir; inancı, kuraldan çok istisnayı ifade eder. Örneğin, herhangi bir kişi tren raylarının belirli bir mesafeden sonra birleştiğine, ya da yol kenarındaki ağaçların yaklaştıkça büyüdüklerine inanıyorsa ona ne diyebiliriz? Günümüzde, belirli koşullar altında yanlısımlar normal olaylardır görüşü, duyularımıza olan kesin güvenden daha yaygın bir görüştür; bu ise Berkeley'de 'sağduyu'nun özelliklerinden biri olarak nitelendirilir.

Bu konuda daha çok şey söylenebilir : Günümüz insanının algılayarak edindiklerine olan güvensizliği ile birlikte, bilimsel gözlem ve değer-

lendirme yöntemlerinin araştırılması geçerli olmaya başlamıştır. Bilim alanında kalıcı bir devrim oluşagelmektedir ve bunun pratik sonuçları öylesine açıktır ki, sağduyu bilimin önünde eğilmek zorunda kalmıştır. Bilimselliği ve geçerliliği açısından bilimin işlevinin, bilim kurgunun yardımı olmaksızın da, en olağanüstü görünümlü şeyleri bize sunmak olduğu bir inanç haline gelmiştir. İnsanlar, 'günlük eğilimlerini' isteyerek değiştirmeye alışmışlardır. Bu anlamda, sağduyu konumunu yitirmiştir ve günlük yaşamın dört duvarı arasına sıkıştığı halde, bu duvarlardan birini oluşturan radyo ve TV sayesinde insanların evren hakkındaki çılgınca fikirleri, özümsemesini sağlamaktadır... Bu yüzden, bir süre sonra, insanların bilime körü körüne inanmamalarını, bilimin varsayımlara dayandığını unutmamalarını sağlamak, kaçınılmaz olarak, bilimin önemli görevlerinden biri haline gelecektir. Bilimin yalnız belirli sınırlar içinde kendi kendinin düzenleyicisi olduğu unutulmamalı ve ortak insan yaşamından yola çıkıp, yine insan yaşamıyla sona erdiği bilinmelidir. Ve eğer bilim 'sağduyu'dan (geleneksel) her zamanki kavramlar anlamında) ayrıldıysa, bu 'sağduyuyu' (tutarlı, mantıklı düşünce ve yanlış fikirleri reddetme anlamında) izlemek için olacaktır.

İnsanların ortak inançlarının sosyal ve tarihsel açıdan göreliliğini savunurken, aynı zamanda, 'sağduyu' sözcüğünün formel anlamının daha geçerli olduğunu belirtmiş oluyoruz.

Eğer mantık, 'günlük inançlarımızın', 'yargıcı' olacaksa, başka türlü de beklenemez zaten. Ama bu, düşüncemizin mantıksal yapısının gelişmelere açık olmadığı anlamına gelmez. Herhangi bir karşılaştırmalı tarihsel analiz, düşünce, insanın varoluşunun temel koşullarına ilişkin olsa da, onun temel özelliklerinin zenginleşip, kendi kendilerini dönüştürebildiklerini açıklamaya yeter. Ancak yeni bilgi ve deneylerin temelindeki şu ya da bu 'öze ilişkin ilkeler' o kadar çabuk ve kolayca bırakılmaz. Bu nedenle, olağan, geleneksel kavramlarla, eğer elde yeterli bilgi varsa, 'doğru mantığın' bizi götürdüğü kavramlar arasındaki zıtlık, ortaya çıkarken yine aynı nedenle, biz ofrmel-mantıksal çelişki riski olmaksızın «sağduyuyu» iyi, kusursuz, 'zdravij sense', 'gesunder Menchenderstand', 'bon sens' olarak kabul ederek, geleneksel olağan anlamında reddetmiş oluruz.

Benim sağduyu ile ilgili felsefi-idealist veya gerici politik oyunları doğrulama düşüncesinde olmadığımı belirtmem gereksizdir. Bu tip oyunlar, mantıksal olarak kanıtlanmış tartışmalardan çok, seçim kampanyalarını anımsatır. Çünkü örneğin, yukarı orta sınıf emekçi kitlelerin çıkarlarına ne denli yabancı ise, *esse est percibi* (hissetmek, var-

olmaktır) düşüncesi de dünyamızın gerçekliğine olan inançtan o kadar uzaktır. Benim amacım sadece yukarıdaki belirgin çelişkinin dürüst ve ilerici düşünürlerin 'sağduyu' kavramına karşı davranışlarında nasıl ortaya çıktığını açıklamaktır.

Şimdiye kadar söylenenler de sanırsanız yeteri kadar incelenmiş değil. Öncelikle, 'gerçek' ve 'formel' arasındaki ayırım her zaman koşullu olmuştur. 'Biçim' daima belirli bir öze bağlıdır ve öz de her zaman belli bir biçimde verilir ve anlaşılır. Farklı günlük yaşam görüşlerinde, her zaman belirli genel sınırlar vardır, ve bunların arasında kaçınılmaz olarak mantığın belirli ilkeleri bulunur. Öte yandan düşüncenin normal mantıksal yapısı nesnel bir özden yoksun olmaz, bilgisel değere sahip olduğu kadar dünyanın kendisine ilişkin inançlarla da bağlantılıdır. Bu açıdan, yaygın inanç anlamındaki 'sağduyu' ile 'doğru', mantıksal düşünce anlamındaki sağduyu arasında temel benzerlikler vardır. Ve hence bu benzerlik, materyalizm 'dünyanın en basit algılanma biçimidir' derken Engels'in aklında olan, ve materyalist felsefe sıradan insanın 'saf' inançlarına dayanır, derken Lenin'in ifade etmek istediğiydi. Hangi yönden bakılırsa bakılsın, 'yaşamın' ve zengin insan pratiğinin bir sonucu olan, ve pek de uzmanlaşmış bilimsel bulgu gerektirmediği için sağduyuya ilişkin kavramlardan söz ediyoruz. Aynı zamanda bunlar bilimle çelişmezler, gerçekte tüm bilimlerin ön gereğidirler. Bu yüzden, Lenin'in de değindiği gibi, Marksist felsefede 'sağduyu', epistemolojiye (bilgi kuramına) pratik katmaktır. Bu, felsefeyi sürekli olarak deneyim temelinden yoksun bırakma eğilimlerine ve onu herhangi bir bilimin üzerinde inşa etme çabalarına karşı Marksist düşünürlerin en üstün başarısıdır.

Hem Engels, hem de Lenin, Marksist felsefenin sağduyusunun, en başta materyalizmde ifadesini bulduğunu vurgularlar. Bilimin gelişmesiyle 'sağduyunun' metafizik inançlarının ortadan kalktığı yadsınmaz. Ancak böyle yaparken, bilim, sağduyunun 'saf gerçekliğinin' 'gerçeklik' özünü koruyup 'saflık' bileşimini yok ediyor. İçinde yaşadığımız dünyanın bir hayal olmadığı, tersine gerçekliğin kendisi olduğu ve varlığının ve özünün bizim arzularımıza bağlı olmadığına ilişkin insan düşüncesini de zedelemiyor. Öyleki «idealist düşünürlerin okulundan yada tumarhaneden gelmeyen herhangi bir akıllı insanın 'safrealizmi', tüm çevresindeki, algılamamızdan bağımsız olan dünyadaki, bilincimizdeki ve 'ego'muzdaki ve genel olarak tüm insanlıktaki çelişkileri içerir» derken Lenin'in kastettiği de buydu.

Yineliyorum : Hiç bir bilimin, bu temel insan çelişkisini kanıtlayabileceğini sanmıyorum. Bir bilim dahnın, gerçek bilim olabilmesi

için, araştırma sürecinden bağımsız bir gerçekliği araştırması ve bir bilimin bu temel inancı yadsıyabimesi için, gerçekte, gerçeklik diye bir şeyin olmadığını, algılanabilecek birşey bulunmadığını algılayabilmesi gerekir. Bu yüzden, en aşırı kuşkucu bile, kuşkuculuğunu gerçeklerken, bir dizi şeyin varlığını, yani, yadsıdığı şeyin varlığını varsayar. Bu nedenle bizi, algının yokluğu ve varolanın aslında varolmadığı düşüncesinden yalnızca, algılanabilir nesnel gerçekliğin varolduğunu kabul etmek kurtarır.

Özellikle Leninist gelişmesi içinde Marksist epistemolojiyle sağduyu arasındaki yakın bağları kavrayamayan, R.W. Sellars, John Passmore vb. yazarlar, onu saf ve basit Locke simgeciliği (Lockian representationalizm) olarak nitelendirirler. Bu müthiş bir yanılgıdır. Algımanın ilk nesnesinin kendi düşüncelerimiz olduğuna hiçbir akıllı marksist inanmaz. Üstelik, Lenin simgeciliğin öznel sonuçlarını hissetti ve bu yüzden, 'hissettiklerim, duygularımdır' sözünü idealistlerin ezeli nakaratı' olarak ifade etti. Ancak Lenin özellikle de belirtir ki, gerçek doğrunun özü, nesnenin farklılaşmasına dayanan, sübjektif bir olgu olmadığı gibi 'ne insana, ne insanlığa bağımlıdır'...

Elbette, burada önemli olan alıntılar değildir, çünkü alıntılar çarpıtılabilir ve yanlış kullanılabilir. Önemli olan, her türden simgeciliğin tersine, Marksist epistemolojinin 'yansıma' (reflection) sözcüğüyle en başta bilginin aktif rolünü ve pratik temelini vurgulamasıdır. Mesele, algılayan insanı, sübjektif izlenimler yoluyla, kendi üstün yaratıcısı hakkında birşeyler öğrenmeye çalışan pasif bir alıcı olarak görmenin ilkesizliğidir. Bu nedenle Lenin, son derece açık ve kesindir : Marksist epistemoloji, dünyanın algılanabilirliğinin mesajıdır.

'Sağduyu'nun felsefi gelişimi, ve Marksist-Leninist epistemolojinin felsefi karmaşası buradan başlar : Örneğin, pratiğin genetiğe dayanan yapısının, mantıksal yapı anlamını taşımadığı anlaşılınca, çünkü; savunduğumuz temel epistemolojik bakış açısına dayanarak, pratiğin kendisi öznel ya da nesnel olarak yorumlanabilir : İdealizmin epistemolojik kökenleri bulunduğu; ve savunucularının belirli pratik bakış açılarıyla ifadesini bulan, günlük yaşamın özüne ve özellikle gelişen sosyal pratiğe aykırı idealist görüşlerin sağduyu aykırılığı vurgulandığı zaman. Marksizm 'sağduyu'yu geliştirir ve pratik eyleme yalnızca genetik temeller üzerinde değil, gerçeğin bir ölçütü, gerçeği hata ve yanılgıdan kurtaran bir denektaş olarak açıklık getirir. Bütününde realist düşünce, karmaşık epistemolojik yapının, üzerinde inşa edileceği bir öncüdür.

Ancak, materyalist diyalektiğe karşı, tamamen mantıkla ilintili olan geleneksel bir eleştiri yöneltiliyor. Yani onun, 'sağduyu'yu ve terimin formel anlamını dışladığı suçlamasını kastediyorum.

Hiçbir Marksist, sağduyuya karşı işlenen suçların cezasını çekmeye mahkum edilemez. Ancak bunun tarihi daha geçmişlere dayanır. Çelişki içerdiği için hareketin kendini inkar eden Eleatik düşünürler okuluna dek dayanır : Eğer uçan bir ok, her anında belirli bir yerdeyse, her anında da hareketsizdir; yani hareketi, hareketsizliktir. Bilindiği gibi Hegel, sonraları 'doğuştan çelişkiye olan korkuyu' çürüttü; açıkça, hareket anının hareketsizlik anından farklı birşey olduğunu, çünkü hareket eden cismin hem tek ve aynı yerde olduğunu, hem de olmadığını ortaya koydu. Engels ve Lenin'de bu formülasyonda anlaştılar ve bu yalnızca hareketin değil, genel anlamda değişimin bir özelliği olarak diyalektik materyalizmin kapsamına girdi.

'Formel' sağduyunun özünü, yani çelişkiler yasasının, genel mantık ilkelerinin ihlal edildiği zamanların bulunduğu düşüncesi doğrudur. Ancak bu dönem geçmiş ya da geçme sürecindedir. Marksist düşünür ve mantıkçıların büyük bir çoğunluğu artık, kendilerini iki zıt hükmün (terimin formel-mantıksal anlamında) eşit derecede doğruluğunu kabul etmeye bağımlı hissetmiyorlar, yani, tek ve aynı şeyin, tek ve aynı zamanda, tek ve aynı özelliklere sahip olduğunu kabul etmeye. Öyleyse Hegel'in, hareketin diyalektik çözümlemesi ne anlama geliyor? 'Hareket halindeki cismin verili bir anda, verili bir noktada bulunduğu' ve tersi, yani 'hareket halindeki cismin verili bir anda söz konusu noktada bulunmadığı' ifadesi kabul edilmiyormu? Gerçekten, tek ve aynı anda ('verili anda'), tek ve aynı şeyin ('hareket eden cismin'), tek ve aynı yönde (verili nokta yönünde) olduğuna ilişkin özellikleri kabul ve yadsıma açısından ele alınmıyor mu?

Bu durum Marksist ve Marksist olmayan düşünürlerce şöyle yorumlanıyor : Formel mantık «A» tezini kabul eder, yani çelişkiler yasasının geçerliliğini kabul eder; diyalektik, «A'nın tersi» tezini kabul eder, yani çelişkiler yasasının geçersizliğini varsayar Anvak, (çelişkiler yasasına göre) «A» ve «A'nın tersi» birbirinin zıddı olduğundan, formel mantığın geçerliliğini kabul eden, diyalektiğin geçerliliğini reddetmek durumundadır, ve tersi. Bu şekilde birçok Marksist, çelişkiler yasasını ve onunla birlikte bir bütün olarak formel mantığı ve onun bir özelliği olan 'sağduyuyu' reddetmek noktasına geldiler. Daha da kötüsü bunu, çelişkinin reddi adına, yani formel mantık adına yaptıklarının farkına varamadılar.

Çelişkiler yasası gereğince, bu mantığa aykırı görünen durumdan sakınılabılır ve sakınılmalıdır. Bundan şöyle kaçınılabılır. Önce kendimize şu soruyu sormalıyız : «Hareket eden bir cismin 'belli bir anda' hem aynı yerde, hem de başka bir yerde olduğunu söylersek, buradaki 'an' ne anlama gelir?» Eğer bu 'an', 'matematiksel bir nokta' ise, bu noktada bir hareketten söz etmek zordur; bu bir zaman değiştirme değil, yalnızca bir mekan değiştirme olacaktır. Bu durumda, 'an'ı, son derece küçük de olsa, bir «süre» olarak kabul edebiliriz. O zaman, hareket eden bir cismin aynı anda hem bir yerde, hem de değişik bir yerde olabilmesi özelliği neyi gösterir? Tabii ki, sürekli hareket halinde olduğunu, yani, çok küçük de olsa, tüm zaman aralıklarında hareket ettiğini ve 'bir an için bile durmadığını'. Böylece, tek bir cismin değişik mekansal konumları, aynı zamanda değişik zamansal konumlar demektir. Hareketin sürekliliğinin (ya da sürekli hareketin) diyalektik formülasyonu, formel mantıksal çelişki yasasını hiç bir yönde etkilemez.

Diyalektikle formel mantığın, 'birarada bulunmasını' sağlayacak başka bir yol da, onların 'etki alanlarının' sınırlanması olacaktır. Diyalektik öğeleri, tüm hareketi nitelendiren geçişlerdir; formel mantık ise, şeylerin durağanlığını nitelendiren ilişkiler ağıyla tanımlanır.

Diyalektik etki alanını göz önüne alırsak, bu sınırlama şöyle yorumlanmalıdır : 'Formel mantık' deyince 'diyalektik' işin içine girmez; ama 'diyalektik' formel mantığa da içerir. Eğer diyalektik kuramın nesnesi, göreceli hareketsizliği 'ikinci yönü' olarak içeren hareketse, bu temelde, formel «sağduyuyu» hem içerir hem de aşar. Klasik mantığın ilkeleri «A, A'dır», ya da nesne alanının tükendiği «A, A'nın tersi değildir» önermesine dek geçerlidir. Ama «A, A'nın tersi» olunca, klasik mantık ilkelerinden kopar, ancak genel diyalektik ilkelere de tam anlamıyla uymaz. Engels, günlük yaşamın küçük evreninden çıktıktan sonra 'sağduyuyu' bekleyen garip serüvenlerden söz ederken herhalde bunu demek istemişti.

Her durum ve koşulda, 'sağduyunun' daha geniş anlamı bir mantık kuramınca 'altedilmesinin', mantığın çağdaş «çoğulcu» anlamıyla ortak bir yönü yoktur. Kural olarak, bu bilimin çağdaş biçimleri, bilimin dilbilimi ve ruhbilimine dönüşmesi pahasına ortaya çıkacaktır. Daha genel olarak söylersek, mantığın uzmanlaşmış bilimler temelinde ve onların bakış açısıyla değerlendirilmesine yol açacaktır. Ama sağduyu bize gösteriyor ki (bu anlamda Marksist-Leninist felsefeyle uyum içindedir) mantık bilimi, uzmanlaşmış bilim dallarının üzerine kurulamaz, çünkü bu bilim dalları, mantığın yardımıyla kurulmuştur. Man-

tığın ilkeleri, başka bilgilerin yardımıyla kanıtlanamaz, çünkü, her kanıtlama, mantıksal ilkeleri varsayarak yapılır.

Burada Marksist felsefe, mantığı, önsellikten, gelenekçilikten ve açık ilkesizlikten kurtarmak için tüm insan bilgisine ve pratiğe başvur-maktadır. Lenin, büyük bir öngörüyle 'tasım önermelerinin' mantıksal yasalar olarak yansıtılan insan düşüncesinin (sayısız yinelemeler so-nucu) hemen hemen mekanik olarak indiği en doğal ve genel ilişkileri oluşturduğunu belirtmiştir.

Bu tip bir açıklama, genellikle salt tasım için ve salt formel man-tık için geçerli değildir. Genel terimlerden öznel sonuçların tümdenge-limli çıkarsaması ve özel durumların tümevarımlı genelleştirilmesinin geçerliliğini sağlayabilen tek ilke, yani, genel ve özeli birliği ilkesi, diyalektiğin mantık teorisi ile ilintilidir. Ve kesinlikle, bu nedenle, man-tık ne deneysel genelleştirmenin sonucudur, ne de genel ilkelerden çı-kartılan bir sonuçtur. Bu durumda, eğer esrarlı bir havaya sokmak is-temiyorsak, pratikte insan düşüncesinin mantığa, yalnızca nesnel ev-rensellliği nedeniyle boyun eğdiğini kabul etmek gerekir. Böylece man-tık, her bilimin uyduğu, bir bilim öncesi «sağduyu» niteliği olarak ka-bul edildi. Bu da Marksist-Leninist felsefenin, insan pratiğinin bilgi için önemini kabul ederek ve açıklayarak sağduyuyla nasıl bağlantılı olduğunu bir başka örneğidir.

Bu bağlar yalnızca açık tutulmakla kalmayıp, yaygın bir şekilde duyurulmalıdır. Böylece Marksist-Leninist felsefenin, tarihin, çözümünü zamanımıza yüklediği sorunların yanıtlanması için yeterli temel ol-duğu kuramsal koşulların oluşturulması açısından önemli, sınıfsal ve evrensel değeri daha iyi anlaşılacaktır.

SOSYALİST İKTİDAR SÖZLÜĞÜ

EMPERYALİZM

«EMPERYALİZM» Lenin'in bu ünlü çalışmasının tam adı, «Emperyalizm : Kapitalizmin En Yüksek Aşaması»dır.

Daha Birinci Dünya Savaşı patlak vermeden önce, Lenin, kapitalizmin kazandığı bazı yeni özelliklerin farkında idi. Üretimin ve sermayenin aşırı ölçülerde yoğunlaşması ve bunun bir sonucu olarak da kapitalist ülkelerin nüfuz alanları kapma yolundaki gelişmeleri, daha belirgin bir hal alıyordu. Lenin, kapitalist ekonominin tüm özelliklerini dikkate alarak, kapitalizmin bu yeni boyutlarını çözümleme işine girişti. Lenin'in çalışması, savaşın patlak vermesi ile birlikte yoğunluk kazandı. Lenin'in emperyalizm üzerine tuttuğu notlar, çok çeşitli konularda 148 kitap ve 232 makaleden alıntılar, notlar içermekteydi. Bu büyük hacimli notların tümüne bina bir bakıma «ön çalışma da diyebiliriz- daha sonra «Emperyalizm Defterleri» başlığı ile yayınlanmıştır.

Tüm bu araştırma, not ve ön hazırlıkların sonucunda Lenin 1916 yazında «Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması» adlı çalışmasını tamamladı. Lenin, bu kitabında, emperyalizm döneminde sermayenin kazandığı yeni boyutları sergilemektedir. Bu boyutlardan başlıca ikisi, sermayenin tekelleşmesi ve uluslararasılaşmasıdır. Daha sonra Lenin sermayenin ve kapitalizmin kazandığı bu yeni boyutların, ekonomik, toplumsal alanlarda, uluslararası ilişkilerde, ulusal sorun'da, kendini nasıl gösterdiğinin çözümlemesini yapmaktadır.

Lenin'in kapitalizmin bu yeni aşaması emperyalizmle ilgili olarak yaptığı çalışmada pratiğe yansıyan en önemli uzantılarından biri de sosyalizmin öncelikle tek ya da birkaç ülkede zafere ulaşması olasılığının daha net bir biçimde ortaya çıkarılmasıdır. «Tek Ülkede Sosyalizm» öngörüsü, önemli ölçüde Lenin'in emperyalizm konusundaki çözümlemelerinin ortaya koyduğu bir öngörü idi. Emperyalizm çalışmasının nihai biçimi ortaya çıkmadan bir yıl önce, 1915 Ağustos'unda ortaya çıkan bir başka kısa çalışma «Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine», emperyalizm konu-

lu çalışmada elde edilen bulguların bir sonucu olarak «tek ülkede sosyalizm»in olabirliğini vurgulamıştır.

Lenin, emperyalizmin beş temel özelliği üzerinde durmaktadır çalışmasında. Bunlar;

- i) Üretimin ve sermayenin aşırı yoğunlaşması sonucunda serbest rekabetin, yerini tekelciliğe terketmesi,
- ii) Banka sermayesi ile sanayi sermayesinin birleşerek mali sermayeyi oluşturmaları,
- iii) Meta ihracına kıyasla, sermaye ihracının büyük önem kazanması,
- iv) Dünyanın, uluslararası tekelci birlikler tarafından paylaşılması,
- v) Ve nihayet, emperyalist devletlerin, dünyayı yeniden bölüşmek amacıyla aralarında giriştikleri mücadele.

Elbette, bütün bu sayılan faktörlerin çok yönlü ulusal ve uluslararası yansımaları olacaktır. Lenin, bunları konu alan çalışmalarında da, emperyalizm aşamasının ortaya çıkarttığı özellikleri sürekli olarak dikkate almıştır. Örneğin, Doğu uluslarının geleceği ya da sosyal demokrasinin konumu gibi konularda, emperyalizm çözümlenmesi, ışık tutucu olmuş, bu ve benzeri konuların daha sağlıklı bir çerçeve içinde ele alınmasını sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

«Komünist Enternasyonal»
ya da «Komintern» adları

ile de bilinir. Dünya komünist hareketinin tarihi, 1919-1943 arasındaki 24 yıl için, Üçüncü Enternasyonal'in tarihidir.

Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren Bolşevik Parti önderliğindeki dünya komünistleri, bir süredir, yeni bir enternasyonalin örgütlenmesi gereği üzerinde duruyorlardı. Yeni bir Enternasyonal'in örgütlenmesi yolundaki en somut ve önemli adımlar 1919 yılında atıldı. Bu açıdan Komintern'in kuruluş yılı olarak 1919 yılı ele alınabilir.

Yeni bir enternasyonal'in kuruluşundaki başlıca dürtü, açıktan açığa kendi burjuvazilerinin dümensuyuna giren İkinci Enternasyonal'e bağlı sosyal demokrat ve sosyalist partileri tecrit etmek, 1917 Devrimi sonucu ortaya çıkan gerçekliğe uygun, yeni tipte işçi sınıfı partilerinin oluşturulmasında eşgüdümü sağlamaktı. Dolayısıyla Üçüncü Enternasyonal, en kısa deyişle ile, «merkez» adı verilen sosyal demokrasiden, hem ideolojik hem de örgütsel anlamda kesin bir kopuşu öngörüyordu ve kendisi de bu kopuş'un evrensel ölçekteki yönlendiriciliğini üstlenmişti. Komintern'in faaliyetleri sonucunda, bir çok ülkede yeni Komünist Partiler ortaya çıktı.

Bunlar, elbette birdenbire ortaya çıkmıyordu. Komünist Partiler, klasik sosyal demokrat işçi sınıfı partilerinin içindeki Komünist ya da «Bolşevik» grupların kopup ayrı bir örgütlenme içine girmeleri ile ortaya çıkıyordu. Alman, İtalyan, Fransız vb. Komünist Partiler, böylece Üçüncü Enternasyonal'in faaliyete başlaması ile tarih sahnesine katıldılar.

Komintern, bir açıdan, bir «Dünya Partisi» görevini taşımaktaydı. Yola çıkılırken, Komintern'e kabul edilmenin koşulları da ortaya konmuştu. Komintern'e girebilmek için ortaya konulan bu 21 koşulu benimsemek gerekiyordu. Daha sonra, 1928 yılında, Komintern bir program da hazırlamıştır.

Üçüncü Enternasyonal'in 1919'dan 1943'e kadar süren 24 yıllık tarihi, çeşitli konularda çeşitli zig zaglar göstermiştir. Örneğin. Batı Avrupa sosyal demokrasilerine alınacak tavır konusundan Çin'deki Çan Kay Şek Komüntang'ı ile ilişkilere kadar bir çok konuda Komintern, dönem dönem değişen politikalar izlemiştir. Ancak, bütün bunlara karşın, Komünst çekirdeklerin ya da kesimlerin, oportünist sosyal demokrasiden ideolojik ve örgütsel anlamda kesin kopuşunu hayata geçirerek, Komintern asli görevini yerine getirmiştir.

Komintern'in yönetici organı, çeşitli ülkelerin işçi sınıfı partileri yöneticilerinden oluşan bir kurul idi. Bu Türkçedeki kimi çalışmalarda KEYK (Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu) ya da aynı anlamın Almancasından kısaltılmış olan EKKİ olarak geçmektedir. Komünist Enternasyonalin kuruluş döneminde, Avrupa'da başlayacak bir devrime büyük olasılık tanındığından, merkez olarak Moskova geçici ilan edilmiş, asıl merkezin Berlin olduğu vurgulanmıştır. Komintern yönetiminin başında uzunca bir süre yer alan Zinoviev, Radek gibi liderler, daha sonraları bu görevlerinden alınmışlardır. KEYK'te en uzun süre yer alan yöneticiler arasında, Dimiitrov, Kuusinen, Lozowski, Manuilsky gibi liderler de bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı koşulları içerisinde, 1943 yılında, üyelerin de katılımı sonucunda «Komintern'in tarihsel görevini tamamladığı» ilan edilmiş, «devrimci sürecin kazandığı karmaşıklık ve yerel özelliklerin dikkate alınmasında engelleyici olabileceği» gerekçesi ile örgütün dağıtılması kararı alınmıştır.

TROÇKİ

TROÇKİ Asıl adı Lev Davidoviç Bronstein, 1879 yılında Rusya'da doğdu. 18 yaşında iken Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne katıldı. Parti içindeki ünlü tartışmalarda, Menşeviklere çok daha yakın olmasına karşın, gerek Bolşeviklerin, gerekse Menşeviklerin dışında bir grup oluşturmaya çalıştı. Troçki'nin köylülük konusun-

daki tutumu, işçi sınıfını köylülükten koparıp liberal burjuvazinin peşine takmaya çalışan Menşeviklerin tutumu ile benzerlik gösteriyordu. Troçki, daha sonraları, özeleştirisini yaparak, Bolşevik hareket biçimlenirken, Menşeviklerden yana ya da «ortada» kalmanın büyük bir hata olduğunu kabul edecektir.

Troçki, uzun bir süre, Rusya dışında sürgünde yaşadı. 1917 Şubat Devriminden sonra, tekrar Rusya'ya döndü. Rusya'ya dönüşünde, yine bağımsız bir gruba katıldı ise de, Bolşevik Parti'nin 1917 yılındaki Altıncı Kongresinde, bu grupla birlikte yeniden Parti'ye kabul edildi. Parti'ye kabul edilmesinden sonra, bütünü ile Bolşevik bir çizgiyi bir türlü benimseyememesine karşın, Troçki'nin pratik alanda belirli çalışmalarına rastlanır. Örneğin 1917 Ekim Devriminden sonra çeşitli halk komiserliklerinde ve önemli görevlerde bulunmuştur : Dış İlişkiler Halk Komiserliği, Savunma Halk Komiserliği, Demiryolu Ulaşımı Halk Komiserliği, Askeri Konsey Başkanlığı, Bolşevik Parti merkez komitesi politbüro üyeliği, Komintern Yürütme Kurulu üyeliği...

Troçki'nin devrim sonrası muhalefeti, belirgin biçimiyle 1920-21 yıllarında, sendikalara ilişkin tutum konusunda ortaya çıkmıştır. (bak : «Sendikalar, Bugünkü Durum ve Troçki'nin Yanıtları» V. I. Lenin, «Halkın Devlet Yönetimine Katılımı Üzerine» içinde, Işık Yayıncılık) Ancak Troçki'nin gerçek kayışı, özellikle Lenin'in ölümünden sonra, tek ülkede sosyalizmi kurmanın olanaksızlığı konusunda geliştirdiği görüşlerle somutlanmıştır. Böylece Parti içinde Troçki'ye ve yandaşlarına karşı, ideolojik bir mücadele açıldı. Nihayet Troçki 1927 yılında, partiden ihraç edildi ve Alma Ata'ya sürgüne gönderildi. 1929 yılında ise Sovyetler Birliğinden ihraç edildi. Bir süre, İstanbul'da (Büyükdada) kaldıktan sonra çeşitli ülkeleri dolaştı. Sonunda Meksika'ya yerleşti. 1940 yılında, Meksika'da öldürüldü.

Troçki'nin anti sovyet faaliyetleri, ülkeden ihracından sonra daha büyük boyutlara ulaştı. Örneğin, ölümünden hemen önce, kendi kurduğu Dördüncü Enternasyonal «militanlarının» aynı anda hem Hitlerizmle, hem de Stalin'i devirmek üzere dövüşeceklerini bile söyleyebiliyordu. Troçki'ye göre, Nazi işgali ve saldırısına karşı mücadele, SSCB'de «Stalin'i devirme mücadelesinden ayrı düşünülemezdi.»

Troçki'nin bazı kitapları Türkçeye de çevrilmiştir .Bunların arasında «Edebiyat ve Devrim», «Faşizme Karşı Mücadele» ve bir otobiyografi olan «Hayatım» bulunmaktadır. (Üçü de Kız Yayınlarından çıkmıştır.) Bunların yanı sıra, Troçki'nin köylülüğe, tek ülkede sosyalizme vb. ilişkin görüşlerinin derli toplu olarak bulunabildiği kitap «Sürekli Devrim»dir ve bu da Türkçeye çevrilmiştir. (Kız Yayınları)

MATERYALİZM ve AMPİRİÖ — KRİTİSİZM

MATERYALİZM VE AMPİRİÖ — KRİTİSİZM

Lenin'in 1908
yılında ta-

mamladığı bu önemli eserinin tam başlığı «Materyalizm ve Amprio-Kritisizm : Gerici bir Felsefe Üzerine Eleştirici Notlar» biçimindedir.

1905 Devrimini izleyen gericilik yılları, Rus aydınını, büyük bir savruluk içine itmiş, «yaratıcılık» ya da «Marksizmin aslına dönme» adına idealist felsefelerin esareti altına girmelerine yol açmıştı. Lenin'in çalışması, bu koşullar göz önüne alınarak ortaya çıkmıştır.

Lenin, çalışmasını hazırlarken, doğal bilimler ve felsefe konusunda 200'ü aşkın eseri taramış, notlar almıştır. Materyalizm ve Amprio-Kritisizm'de Lenin'in başlıca vurgulama noktalarından biri, felsefede partizanlıktır. Buna, militan felsefenin boyutlarının ortaya konulması da denebilir. Lenin'in titizlikle kurmaya, daha doğrusu varlığını sergilemeye çalıştığı nokta, felsefe ve felsefe alanındaki eğilimlerle somut politika arasındaki bağlardı. Lenin, bu çalışmasında, felsefenin her zaman politika ile, giderek sınıf mücadeleleri ile bağlantı içinde olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede içerisinde ele alındığında, Lenin'in çalışması, aynı zamanda, Bolşevik Parti'nin ideolojik temellerinin de sağlamlaştırılması anlamına geliyordu.

Lenin'in deyimi ile «diyalektiğin ve tarihsel materyalizmin reddi, politika da devrimci Marksizmin terkedilmesi anlamına gelmektedir.» Ampriokritisizm, bu bağlantıyı tüm boyutları ile ortaya seren bir çalışmadır.

**Çok uzaklardan geliyoruz
Çok uzaklardan**

**Ve artık
saçlarımızı tutuşturarak**

**gecenin evinde yangın çıkaracağız
çocuklarımızın başlarıyla kıracağız
karanlık camlarını!..**

**Ve bizden sonra gelenler
demir parmaklıklardan değil,
asma bahçelerinden seyredecek
bahar sabahlarını, yaz akşamlarını**

NAZIM HİKMET

